

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 15200/D/2012/9999995870

VÝVOJOVÉ TENDENCIE ŠTRUKTÚRY
A KONKURENCIESCHOPNOSTI EKONOMIKY SR

Dizertačná práca

2012

Ing. Stanislava Veselovská

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

VÝVOJOVÉ TENDENCIE ŠTRUKTÚRY
A KONKURENCIESCHOPNOSTI EKONOMIKY SR

Dizertačná práca

Študijný program: Hospodárska politika
Študijný odbor: 6201 9 00 - Ekonomická teória
Školiace pracovisko: 15200 - Katedra hospodárskej politiky
Školiteľ: doc. Ing. Vladimír Mikulec, CSc.

Bratislava 2012

Ing. Stanislava Veselovská

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som záverečnú prácu vypracovala samostatne a že som uviedla všetku v práci použitú literatúru.

Jún 2012

PodĎakovanie

Ďakujem môjmu pôvodnému školiteľovi ✚ prof. Ing. Pavlovi Vincúrovi, PhD. za odborné vedenie, a cenné rady a súčasnému školiteľovi doc. Ing. Vladimírovi Mikulcovi, CSc. za pripomienky k aktualizácii mojej dizertačnej práce.

Ďalej ďakujem všetkým kolegom, ktorí prispeli svojimi pripomienkami a radami ku skvalitneniu tejto dizertačnej práce.

ABSTRAKT

VESELOVSKÁ, Stanislava, Ing.: *Vývojové tendencie štruktúry a konkurencieschopnosti ekonomiky SR*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra hospodárskej politiky. – Školiteľ dizertačnej práce: doc. Ing. Vladimír Mikulec, CSc. – Bratislava: NHF EU, 2012, 106 s.

Cieľom dizertačnej práce je vymedziť teoreticko-metodologické pojmy a východiská skúmanej problematiky, pomocou analýzy zhodnotiť vývoj makroekonomických ukazovateľov a štruktúrnych zmien v ekonomike od 90. rokov až po súčasnosť a na základe doterajšieho vývoja poukázať na priebeh štruktúrnej adaptácie ekonomiky, na vývoj podielu hospodárskych odvetví na tvorbe HDP, na štruktúru domáceho dopytu, na vývoj pridanej hodnoty a medzispotreby v sledovanom období. Od vzniku samostatnej Slovenskej republiky prešla ekonomika viacerými zmenami v závislosti od politického vedenia štátu. Nakoľko hospodárska politika je podmienená reguláciou v trhovej ekonomike, práca je venovaná zmenám makroekonomických ukazovateľov počas jednotlivých volebných období.

Práca je rozdelená do piatich kapitol. Obsahuje 20 grafov, 7 tabuliek, 1 schému a 2 prílohy. Prvá kapitola je venovaná súčasnému stavu problematiky a teoretickým východiskám pri ponímaní štruktúry ekonomiky, vymedzení konkurencieschopnosti, faktorom, prístupom a meraniu konkurencieschopnosti. V druhej časti prvej kapitoly je popísaný stav hospodárstva Slovenskej republiky v čase finančnej a hospodárskej krízy. V ďalšej časti je charakterizovaný cieľ práce a použitá metodika pri vypracovaní práce. Ťažiskovou kapitolou je štvrtá kapitola dizertačnej práce, ktorá je venovaná analýzam vývoja vybraných makroekonomických ukazovateľov (HDP, pridanej hodnoty a zamestnanosti). Načrtnutá je v nej aj prognóza vývoja ekonomiky Slovenskej republiky do roku 2015. Realizovaná regresná analýza umožňuje odhaliť a kvantifikovať vplyv vysvetľujúcich premenných, v našom prípade objem produkcie v jednotlivých odvetviach národného hospodárstva na vysvetľovanú premennú, ktorou je konkurencieschopnosť reprezentovaná hodnotou indexu konkurencieschopnosti. Výsledkom riešenia danej problematiky je prognóza a syntéza poznatkov uvedených v závere dizertačnej práce a predpoklad, podložený regresnou analýzou, že vývoj v odvetví Výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov a v odvetví Obchod bude v nastávajúcom období pozitívne ovplyvňovať konkurencieschopnosť ekonomiky SR.

Klíčové slová:

hrubý domácí produkt, přidaná hodnota, zaměstnanost, analýza, vývojové tendence

ABSTRACT

VESELOVSKÁ, Stanislava, Ing.: *Development tendencies of the structure and competitiveness of the economy of the Slovak Republic*. - University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy. Department of Economic Policy. - Thesis Supervisor: doc. Ing. Vladimír Mikulec, CSc. - Bratislava: NHF EU, 2012, p. 106

The aim of the thesis is the complex analyses of the selected macroeconomic indicators of the Slovak Republic during election periods from the year 1993. Since the existence of the independent Slovak Republic, the economy went through several changes, which were dependant from the political leadership of the state. As the economic policy is determined by the regulation within the market economy, the thesis is dedicated to changes of the macroeconomic indicators during individual election periods. The thesis is divided into five chapters. It comprises twenty diagrams, seven tables, one scheme, and two appendices. The first chapter is dedicated to the present state of the whole problem and theoretical outcomes at the understanding of the structure of the economy, outline of the competitiveness, factors, and attitude and measurement of the competitiveness. In the second part of the first chapter, the state of the Slovak economy is described within the financial and economic crisis. In the next part, the aim of the thesis and the applied methodology is being characterized, when working on this thesis. The crucial chapter is chapter four of the thesis, which is being dedicated to analyses of the development of selected macroeconomic indicators (Gross Domestic Product - GDP, added value - AV, and employment). There is also a view on the prognosis of the development of the Slovak economy up to 2015. The implemented regress analysis enables to reveal and quantify the influence of explaining variables, in our case the volume of production in individual branches of the national economy to explaining variable, which is being considered the competitiveness represented by value of the index of the competitiveness. The result of the solution to the given problems is the prognosis and compilation of knowledge stipulated at the end of the thesis, and assumption supported by regress analysis that the developments in the branch of Production of machines, electrical equipment and means of transportation and the branch of Trade will be positively influencing the competitiveness of the economy of the Slovak Republic in the forthcoming periods.

Keywords:

gross domestic product, added value, employment, analysis, development tendencies

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1	Opatrenia smerujúce do podnikateľského prostredia s rozpočtom.....	39
Tabuľka 2	Prehľad realizácie nových AOTP účinných od 1. marca 2009 za obdobie do 31. decembra 2009.....	41
Tabuľka 3	HDP v roku 2001 podľa OKEČ v b. c.....	57
Tabuľka 4	Zamestnanosť podľa odvetví v roku 2001	59
Tabuľka 5	Regresné štatistiky vplyvu zmien odvetvovej štruktúry ekonomiky na konkurencieschopnosť SR v období rokov 1997 až 2010	94
Tabuľka 6	HDP podľa OKEČ v mil. eur stálych cien, indexy	v prílohe
Tabuľka 7	Zamestnanci (ESNÚ95) podľa OKEČ v osobách, indexy.....	v prílohe

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1	Porovnanie vývoja zmeny HDP, priemyselnej výroby a predaja medzi SR a OECD35	
Graf 2	Zamestnanosť v hospodárstve SR za roky 1993 - 1997	54
Graf 3	Hrubá produkcia, medzispotreba a pridaná hodnota v r. 2001 podľa odvetví OKEČ	57
Graf 4	Zamestnanosť podľa odvetví v roku 2001	59
Graf 5	Vývoj HDP v rokoch 1998 – 2001 v mil. Skk v b. c.	60
Graf 6	Vývoj HDP podľa OKEČ 1998 – 2001 v mil. Skk v b. c.....	60
Graf 7	HDP a zložky jeho použitia	79
Graf 8	Rast HDP a príspevky domáceho a zahraničného dopytu k jeho rastu.....	79
Graf 9	Vývoj základných ukazovateľov trhu práce	80
Graf 10	Vývoj HDP a zamestnanosti v SR v rokoch 1997 – 2010.....	85
Graf 11	Vývoj HDP v odvetviach poľnohospodárstvo, rybolov, chov rýb a v priemysle SR v rokoch 1997 – 2010	85
Graf 12	Vývoj HDP SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Stavebníctvo, Obchod, Hotely, reštaurácie, Doprava, skladovanie.....	86
Graf 13	Vývoj HDP SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Finančné sprostredkovanie, Nehnuteľnosti, prenájom, obchodné činnosti, Ostatné.....	87
Graf 14	Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Pôdohospodárstvo, Ťažba nerastných surovín, Výroba a rozvod elektriny, plynu a vody.....	88
Graf 15	Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetví Priemyselná výroba.	89
Graf 16	Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Stavebníctvo, Hotely, reštaurácie, Obchod, Doprava, pošty, telekomunikácie.	89

Graf 17 Vývoj zamestnanosti SR v r. 1997 – 2010 v odvetviach Finančné sprostredkovanie, Nehnuteľnosti, prenájom, obchodné činnosti, Verejná správa, obrana.....	90
Graf 18 Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Školstvo, Zdravotníctvo, sociálna pomoc, Ostatné spoločenské, sociálne a osobné služby.	91
Graf 19 Celková zamestnanosť (ESNU95) podľa ekonomických činností	92
Graf 20 HDP podľa ekonomických činností (SK NACE Rev. 2)	93

ZOZNAM SCHÉM

Schéma 1 Porterove prepojenie fáz štruktúrovania ekonomiky	27
--	----

OBSAH

Úvod	11
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	12
1.1 Teoretické prístupy ku skúmaniu štruktúry ekonomiky	12
1.1.1 Vymedzenie konkurencieschopnosti ekonomiky.....	12
1.1.2 Faktory pôsobiace na konkurencieschopnosť ekonomiky.....	19
1.1.3 Prístupy ku konkurencieschopnosti ekonomiky.....	24
1.1.4 Meranie konkurencieschopnosti ekonomiky.....	27
1.2 Stav ekonomiky SR v čase finančnej, hospodárskej a sociálnej krízy.....	33
2 Cieľ práce	44
3 Metodika práce a metódy skúmania	45
4 Výsledky práce.....	48
4.1 Makroekonomické ukazovatele vývoja ekonomiky SR	48
4.2 Vývoj štruktúry ekonomiky SR podľa príslušnej politickej klímy v rokoch 1993 – 2010.....	50
4.2.1 Vývoj do roku 1993	50
4.2.2 Vývoj v období rokov 1994 – 1998	52
4.2.3 Vývoj v období rokov 1998 – 2002	54
4.2.4 Vývoj v období rokov 2002 – 2006	60
4.2.5 Vývoj v období rokov 2006 – 2010	67
4.3 Prognóza vývoja ekonomiky SR do roku 2015.....	75
4.4 Vývoj štruktúry ekonomiky SR v období rokov 1997 – 2011	84
4.5 Regresná analýza vplyvu štruktúrnych zmien ekonomiky SR na jej konkurencieschopnosť	94
5 Diskusia.....	96
Záver	99
Zoznam použitej literatúry	101
Prílohy.....	106

Úvod

Hospodársky vývoj každej ekonomiky je spojený s neustálymi zmenami rôzneho charakteru. Štruktúra hospodárstva sa neustále mení, čo sa odráža aj v kolísaní základných makroekonomických ukazovateľov a v zmene pozície krajín z hľadiska konkurencieschopnosti. S týmito zmenami sa mení aj odvetvová štruktúra, technická a technologická úroveň výroby, štruktúra zamestnanosti a dochádza k diferencovanému regionálnemu rozvoju.

Ekonomika SR sa od získania samostatnosti v roku 1993 vyvíjala rôzne. Prešla niekoľkými štruktúrnymi zmenami a na ekonomický vývoj malo vplyv niekoľko faktorov. Súčasný stav je výsledkom transformačného procesu, ktorý ešte nie je celkom ukončený. Významným faktom z hľadiska vývojových tendencií ekonomiky v našej krajine je fakt, že sme dlho boli centrálne plánovanou ekonomikou, čo viedlo k vzniku rozličných deformácií v štruktúre ekonomiky, čím naša konkurencieschopnosť v porovnaní s vyspelými krajinami nadobudla oslabené pozície.

Doteraz realizované kroky nepriniesli v dostatočnej miere požadované kvalitatívne zmeny a nedostatočne riešené štruktúrne deformácie sú príčinou nerovnovážneho vývoja. Na zníženie vonkajšej a vnútornej nerovnováhy, na zvýšenie konkurencieschopnosti a na vytváranie podmienok pre dlhodobý rast je nevyhnutné uskutočňovať opatrenia vo všetkých oblastiach ekonomiky, pričom je potrebné brať do úvahy tak kvalitatívny ako aj kvantitatívny charakter opatrení.

Je dôležité poznať nielen minulý ekonomický vývoj v krajine a súčasný stav, ale mať určitú predstavu o vývoji v blízkom časovom horizonte. Budúci vývoj ekonomiky Slovenskej republiky do značnej miery ovplyvnil vstup do medzinárodných štruktúr.

Na dosiahnutie strategických zámerov hospodárskej politiky v značnej miere napomáha dobre vypracovaná stratégia a vízia ekonomického rozvoja spolu s realizáciou racionálnych opatrení a rozhodnutí vo všetkých jej oblastiach.

Vývojové tendencie našej ekonomiky v budúcnosti sú zaujímavou témou najmä z pohľadu zmien, ktoré sú spojené s pohľadom na konkurencieschopnosť a na štruktúru ekonomiky Slovenskej republiky, na hospodársky vývoj, ale aj na očakávania, ktoré z aplikovaných zmien uvedených v tejto práci vyplynú.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Teoretické prístupy ku skúmaniu štruktúry ekonomiky

1.1.1 Vymedzenie konkurencieschopnosti ekonomiky

Všeobecnou tendenciou hospodárskeho vývoja je predovšetkým smerovať k dosiahnutiu rovnovážneho stavu, prostredníctvom zvyšovania výkonnosti a konkurencieschopnosti jednotlivých ekonomík a firiem. Zvyšovanie konkurencieschopnosti ekonomiky, analýza faktorového rastu a hodnotenie postavenia ekonomiky v medzinárodnej del'be práce patria medzi najsledovanejšie ekonomické parametre. Pre Slovenskú republiku (ďalej len „SR“) je konkurencieschopnosť dôležitá najmä z hľadiska potreby zabezpečiť predpoklady na primeraný a udržateľný ekonomický rast. S cieľom zvyšovať konkurencieschopnosť sa musia hospodársko-politické opatrenia orientovať na kvalitu a rýchlosť štruktúrnych zmien, na realizáciu nevyhnutných rozvojových programov.

Diskusie o konkurencieschopnosti sa začínajú objavovať v 70. rokoch, ale intenzitu nadobudli v 80. rokoch. Bolo to vyvolané najmä postupne narastajúcou priepasťou medzi EÚ na jednej strane a USA a Japonskom na strane druhej a následne snahou EÚ túto narastajúcu priepasť zmenšiť. Diskusie sa začali vtedy, keď sa krajiny obávajú, že stratia pozíciu v medzinárodnom podnikaní, a to často práve vtedy, keď ju už stratili. Po prvej ropnej kríze v priemyselne vyspelých krajinách panoval strach zo straty konkurencieschopnosti voči krajinám, ktoré boli producentmi ropy. V 80. rokoch rezonoval tento problém predovšetkým v Európe v zmysle poklesu konkurenčnej výkonnosti voči USA. Pre poslednú vývojovú etapu je charakteristická hlboká diferenciácia medzi národnými ekonomikami najmä z dôvodu technologického zaostávania a nepriaznivých vplyvov finančných kríz.¹

Postupne začali vznikať prvé definície konkurencieschopnosti na vyššej ako na firemnej úrovni. Neostalo len pri tvorbe definícií, objavili sa taktiež nové prístupy, ale hlavne určujúce faktory, ktoré vedú k jej zvyšovaniu. Vznikol celý rad ukazovateľov, prostredníctvom ktorých možno merať konkurencieschopnosť. Rovnako začali svoju činnosť rôzne medzinárodné organizácie a inštitúcie, ktorých hlavnou úlohou je sledovanie vývoja konkurencieschopnosti, hodnotenie a jej komparácia vo vybraných krajinách. Problematika konkurencieschopnosti sa stala veľmi frekventovanou témou, a to tak na medzinárodných

¹ MELIŠEK, F. - VINCÚR, P. - PEŠKOVÁ, A. 2008. *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*. Bratislava : Sprint dva, 2008. 247 s. ISBN 978-80-969927-7-5.

fórach, ako aj v rámci jednotlivých krajín a integračných zoskupení. Mimoriadny význam získala v transformačných procesoch postsocialistických krajín strednej a východnej Európy.²

O chápaní konkurencieschopnosti sa vedú diskusie. Akokoľvek sú jednotlivé definície odlišné, špecifické a odrážajú rôznosť názorov svojich autorov či postojov inštitúcií, jedna skutočnosť ich spája. Tou je snaha nájsť faktory, ktoré sú pre konkurencieschopnosť podniku alebo národnej ekonomiky relevantné. Spor sa vedie predovšetkým o tom, či konkurencieschopnosť ako pojem má na úrovni vyššej ako je podnik (odvetvie, región, národná ekonomika) vôbec opodstatnenie. Často sa uvádza, že si konkurujú firmy, a nie štáty. To je síce pravda, ale v posledných rokoch si kvalitou podnikateľského prostredia konkurujú aj štáty (regióny), ktoré ho vytvárajú, a to v takých faktoroch, ako sú pracovné podmienky, energetické a komunikačné náklady, infraštruktúra, technologicko-inovačná infraštruktúra, systém vzdelávania a výchova manažmentu, otvorenosť trhu, konkurenčné tlaky, daňové zaťaženie, menová politika, atď.

Teoretické vymedzenie pojmu konkurencieschopnosť prechádza, v súvislosti s rozvinutosťou a formami prevládajúcimi v medzinárodnom podnikaní, svojím vývojom od jeho skúmania vo vzťahu k medzinárodnému obchodu a obchodnej politike cez vzťah k priemyselnej politike až po oblasť inovácií, ktoré sa stávajú určujúce pri skúmaní konkurencieschopnosti najmä v odvetviach high-tech.

Vo všeobecnosti sa konkurencieschopnosť skúma na úrovni mikroekonomickej, t. j. firmy, keď táto môže vyrábať výrobky a služby vynikajúcej kvality, ktoré obstoja na medzinárodných trhoch. Vymedzenie na makroekonomickej úrovni je zložitejšie a nejednoznačnejšie. Názory ekonómov v prístupe ku konkurencieschopnosti na makroekonomickej úrovni sa rôznia, od zaznávania tohto pojmu až po jeho absolutizovanie. Tvrdenia niektorých odborníkov vychádzajú z toho, že úlohou štátu je vytvárať vysoký životný štandard pre ľudí, pričom nezávisí od pojmu konkurencieschopnosť, ale od produktivity, s akou narába so zdrojmi. Iní spájajú konkurencieschopnosť len so stavom, prípadne vývojom bežného účtu platobnej bilancie. Ak je jeho saldo aktívne, ekonomika je konkurencieschopná, v opačnom prípade to znamená, že zahraničie menej nakupuje tuzemské výrobky, čo nie je zvyčajne prejavom konkurencieschopnosti.

² ŠIKULA, M. 2006. *Konkurencieschopnosť slovenskej a českej ekonomiky – stav a perspektívy*. Bratislava, 2006. ISBN 80-7144-148-1.

Ekonomovia, venujúci sa snahe komplexne objasniť pojem konkurencieschopnosť, sa snažia skĺbiť význam tohto pojmu na úrovni mikroekonomickej sféry a makroekonomickej sféry v zmysle presadenia sa na zahraničných trhoch, no nie na úkor vlastnej spoločnosti.

Konkurencieschopnosť ekonomiky možno definovať ako schopnosť krajiny prenikať svojimi tovarmi a službami na svetové trhy a z takejto medzinárodnej výmeny získavať výhody. OECD ju považuje za prostriedok na dosiahnutie národohospodárskych cieľov. Predstavuje nový rozmer udržateľného ekonomického rastu, ktorý sa objavil v procese globalizácie.³

V roku 1985 prezidentská komisia pre konkurencieschopnosť amerického priemyslu vymedzila konkurencieschopnosť ako stupeň schopnosti národa, a to za podmienok voľného a férového trhu (súťaže) produkovať tovary a služby, ktoré obstoja v teste na medzinárodných trhoch, pri súčasnom zvyšovaní príjmov svojich občanov.

Vymedzenie konkurencieschopnosti môže byť užšie ale aj širšie. V širšom chápaní sa za konkurencieschopnosť krajiny považuje teda schopnosť vyrábať tovary a služby, ktoré sa dokážu presadiť na zahraničných trhoch, prilákať a udržať zahraničný kapitál. Za jedno z významných kritérií sa označuje schopnosť ekonomiky zabezpečiť pre obyvateľov rastúci a udržateľný životný štandard a rozvíjať špecifické výrobné a technické riešenia, ktoré generujú rast príjmov a pod.

Pod pojmom konkurencieschopnosť ekonomiky sa rozumie stupeň, v ktorom je krajina v podmienkach slobodného trhu schopná produkovať tovary a služby, spôsobilé umiestniť ich na medzinárodných trhoch, a tým paralelne a dlhodobo zvyšovať reálne príjmy obyvateľstva. Ide o schopnosť ekonomiky exportovať dostatok tovarov a služieb pri uspokojujúcich dôchodkoch výrobných faktorov a akceptovaných národohospodárskych rámcových podmienkach. Uvedené chápanie konkurencieschopnosti sa spája predovšetkým s požiadavkami dosahovania vyrovnanej zahraničnoobchodnej bilancie, ako aj s požiadavkou zabezpečovania súhrnnej produktivity všetkých výrobných faktorov. Je to však aj širší pojem, ktorý odráža jednak celkové ciele hospodárskeho a sociálneho rozvoja ekonomiky, ale súčasne aj schopnosť ekonomiky a jej subjektov obstáť na domácom aj zahraničnom trhu, prilákať a udržať domácich i zahraničných investorov.

Pre chápanie konkurencieschopnosti, v súvislosti s rozpracovaním teórie ekonomického rastu založeného na využívaní technického pokroku, na kvalite ľudských zdrojov a vzdelaní, sa pri vymedzení pojmu konkurencieschopnosť hovorí o

³ PORTER, M. E. 2005. *What is Competitiveness?*. In: *Notes on Globalization and Strategy*, Year 1/No 1, 2005.

technoglobalizme, v rámci ktorého je konkurencieschopnosť ekonomiky daná hlavne schopnosťou inovačného systému generovať a prakticky využívať nové poznatky.

Problémy konkurencieschopnosti, jej sledovanie a analýza sú veľmi aktuálnym indikátorom udržateľného ekonomického rastu. Úroveň konkurencie sa v podstate rovnomerne pohybuje s realizáciou využitia výrobných a nehmotných faktorov, ale taktiež závisí od štruktúry vývozu a výroby. Podľa toho, v akých skupinách je tá-ktorá krajina medzinárodne konkurencieschopnejšia, možno usudzovať aj o vyspelosti krajiny.

Možno rozlišovať konkurencieschopnosť na strane ponuky a dopytu. Na strane ponuky ide o konkurencieschopnosť meranú produktivitou a jej rastom. Na strane dopytu ide nielen o konkurencieschopnosť na domácom, ale aj zahraničnom trhu. Meria sa rôznymi ukazovateľmi, ako sú napríklad reálne výmenné relácie, podiel salda zahraničného obchodu k pridanej hodnote, podiel vývozu na celkovom HDP krajiny, atď.

Rovnako treba rozlišovať statické a dynamické aspekty konkurenčnej výkonnosti. Bezprostredná, okamžitá schopnosť presadiť sa na trhu, pri existencii technologickej a kvalitatívnej úrovni produkcie, charakterizuje konkurencieschopnosť v statickom zmysle. Určujúce sú najmä cenové faktory. Dynamické chápanie konkurencieschopnosti obsahuje schopnosť generovať nové konkurenčné výhody a už existujúcu ďalej rozvíjať. Schopnosť obstať v technologickej konkurencii je jej základom. Zvyšovanie konkurencieschopnosti sa musí orientovať hlavne na jej dynamické aspekty.

Konkurenčné výhody súvisia s výhodnejším postavením ekonomického subjektu v konkurenčných podmienkach a presadzujú sa cenovou alebo necenovou konkurenciou. Podstata cenovej konkurencie spočíva v dobrovoľnom znižovaní cien tovarov zo strany výrobcov s cieľom prilákať zákazníkov a ovládnuť trh.⁴ To zároveň vyradí z konkurencie časť ekonomiky menej schopných výrobcov a zároveň kompenzuje aj prípadnú dočasnú stratu, resp. zníženie ziskov zo znížených cien. Podstatou necenovej konkurencie je prilákanie dopytu inými než cenovými spôsobmi. V súčasnosti sú to hlavne rýchle inovácie výroby a výrobkov, zamerané na rast kvality a technických parametrov výroby, ako aj uplatňovanie najnovšieho vedecko-technického rozvoja. Možno sem zaradiť aj rôzne druhy zliav, výhod, reklamu a pod.

Konkurenčná výhoda je tak vlastne výhodou vyššej schopnosti konkurencie, ale aj zdrojom rastu výkonnosti podnikov, firiem i celej ekonomiky. Inak povedané,

⁴ LISÝ, J. 2005. *MAKROEKONÓMIA I Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. 2. vydanie. Bratislava: Iura edition, s. r. o., 2005.

prostredníctvom záujmu o získanie konkurenčných výhod sa zvyšuje ziskovosť firiem a postupne rastie výkonnosť a efektívnosť celej ekonomiky na báze prelievania kapitálu.

Vytváranie konkurencieschopnosti ekonomiky znamená teda vytvárať konkurenčné výhody. V súčasnosti sa uplatňuje a uprednostňuje viacaspektový prístup.

Z hľadiska rôznorodosti a špecifickosti jednotlivých ekonomík M. E. Porter zaviedol základné fázy rozvoja konkurenčných výhod, ktoré sú charakterizované úrovňou a štruktúrou výrobných faktorov.

Štyri fázy podľa M. E. Portera:⁵

- faktorovo hnaná fáza
- investične hnaná fáza
- inovačne hnaná fáza
- bohatstvom hnaná fáza.

Prvé tri fázy predstavujú etapu zdokonaľovania národnej prosperity. Vo štvrtej fáze dochádza k postupnému poklesu konkurencieschopnosti krajiny a k zavŕšeniu rozvoja industriálnej spoločnosti. Prechodom od nižšej fázy k vyššej dochádza k vyzrievaniu zložiek ekonomického rozvoja, a tým aj k napĺňaniu a kompletizácii zložiek tvoriacich obsah diamantového modelu.

Pre faktorovo hnanú fázu je charakteristická výroba využívajúca prírodné zdroje alebo lacnú pracovnú silu. Konkurenčná výhoda sa dosahuje primárnymi alebo pracovne intenzívnymi produktmi. Táto fáza láka zahraničný kapitál orientovaný na investície dovnútra krajiny, využívajúc pritom lacné prírodné zdroje a pracovnú silu. Výskum a vývoj je obmedzený, preto podniky dovážajú technológie a obvykle nemajú vybudované intenzívne kontakty s konečným užívateľom. Podniková sféra je veľmi citlivá na fluktuácie na svetovom komoditnom trhu. Za takéhoto stavu možno ťažko dosiahnuť dlhodobu udržateľnosť a primerane vysoký štandard.

Investične hnaná fáza sa vyznačuje výrobou investičného tovaru alebo polovýrobnkami a výstavbou infraštruktúry. Konkurenčné výhody sú založené na masovej produkcii a na kapitálovo intenzívnych produktoch. Investične hnaná fáza vyvoláva investície zamerané navonok, a to do krajín s nižšou mzdou a pracovne intenzívnou výrobou a priťahuje investície orientované dovnútra krajiny v odvetviach vyrábajúcich kapitálové statky a polotovary. V tejto fáze sa národná kompetitívnosť zakladá na raste sporivosti obyvateľstva a v raste investovania do masovej výroby. Podniky sa snažia získať najlepšiu dostupnú technológiu

⁵ PORTER, M. E. 1998. *On Competition*. Harvard Business Press, 1998, 485 s., ISBN 0-87-584795-1.

a dosahovať úspory a výnosy z rozsahu. Postupujúci vedeckotechnický pokrok im umožňuje adaptovať zahraničnú technológiu na miestne podmienky. V nákupe výrobných technológií zaujímajú popredné miesto dodávatelia zo zahraničia. Táto fáza sa vo všetkých krajinách obvykle silno opiera o domácu priemyselnú štruktúrnu politiku.⁶

Inovačne hnaná fáza predpokladá dostatok vzdelanej pracovnej sily a vysoký stupeň vedeckovýskumného potenciálu. Konkurenčné výhody sa orientujú na komerčné využitie výsledkov výskumu a vývoja, najmä v oblasti vysokých technológií. Prechod na inovačne hnanú fázu vyvoláva súčasne dovnútra orientované investície v odvetviach náročných na ľudský kapitál a navonok na investície orientované do odvetví vyrábajúcich polotovary. Krajina nachádzajúca sa v inovačne hnanej fáze sa vyznačuje celým radom medzinárodne konkurencieschopných odvetví. Popri tradičných odvetviach vzniká celý rad nových odvetví, založených na domácom výskume a vývoji. Vyššie konkurenčné prostredie núti podniky k intenzívnejšej inovačnej aktivite a k novým kooperačným väzbám. Dôležitým zdrojom sa stáva vysokokvalifikovaná pracovná sila. Moderné technológie umožňujú podnikom lepšie zohľadňovať požiadavky užívateľov vysoko diferencovanými výrobkami a rastom poskytovaných služieb. Citlivosť ekonomiky na cyklické fluktuácie klesá. V tejto fáze sa mení aj úloha štátu v hospodárskej politike, ktorá je viac orientovaná na vytváranie prostredia stimulujúceho inovačné aktivity, na podporu vzdelávania, vedy a výskumu.

V bohatstvom hnanej fáze dosahuje ekonomika štádium, v ktorom sa zoslabuje motivácia pre investície a inovačné aktivity. V tejto fáze využíva krajina predovšetkým plody už nahromadeného bohatstva. Podniky sa usilujú zdokonaľiť svoju konkurenčnú pozíciu rôznymi formami zlučovania a združovania na úkor investícií do nových kapacít. Vysoká úroveň príjmov znižuje úsilie o zmeny, spomaľuje sa rast produktivity práce a v danej ekonomike možno pozorovať chronické podinvestovanie. V porovnaní s ostatnými sektormi sa rozvíja najmä sektor služieb. V centre industriálnej spoločnosti sa tak zakladá rast novej vývojovej epochy označovanej ako postindustriálna spoločnosť ako spoločnosť služieb alebo ako informačná spoločnosť.

Sekvencia fáz sa realizuje len vtedy, keď sa krajina o takýto pokrok usiluje a podporuje ho. Jednotlivé vývojové etapy ekonomickej štruktúry sa líšia stupňom vývoja výrobných faktorov. Postupujú od využívania prírodných a pracovných zdrojov, cez využívanie naakumulovaného fyzického kapitálu, až k najvyššej fáze hnanej ľudským

⁶ OUTRATA, R. 1994. *Dynamika rastu a štruktúrne zmeny ekonomiky Slovenska v procese približovania k EÚ*, Ekonomický časopis, 42, 1994, č.12.

kapitálom. Ekonomika takto systematicky rozvíja nové konkurenčné výhody presunom od fyzicky menej sofistikovaných produktov s nižšou produktivitou práce k sofistikovanejším priemyselným aktivitám s vyššou produktivitou práce. Výrobné štruktúry každej krajiny usilujúcej sa o prosperitu sa musia vyvíjať tak, aby na jednej strane umožnili zaradiť jej ekonomiku do medzinárodnej deľby práce a získať maximálne množstvo konkurenčných výhod a na strane druhej riešiť svoje vnútorné problémy spojené najmä so zabezpečovaním zamestnanosti obyvateľstva a s rozvojom svojho ľudského kapitálu reprezentovaného vedeckovýskumným potenciálom krajiny.

Konkurenčnú výhodu možno chápať ako schopnosť krajiny, resp. jej podnikov využívať všetky miestne viazané zdroje spôsobom, ktorý jej alebo im umožní preniknúť na svetové trhy. Determinanty tejto schopnosti sa prirovnávajú ku schéme diamantu, zahrňujúci celý komplex atribútov vytvárajúcich prostredie, v ktorom podniky súťažia a ktoré podporuje alebo brzdí tvorbu konkurenčného trhu. Diamantový model znázorňuje prirodzene sa posilňujúci systém, v ktorom každý determinant určuje stav a vývoj ostatných determinantov. Účinnosť, štruktúra, trvácnosť konkurenčnej výhody ekonomiky sa prejaví v hodnote národného produktu, alebo v miere jeho rastu vzhľadom na hlavných konkurentov.

Úspech krajiny pri dosahovaní konkurenčných výhod spočíva v rozsahu, kvalite a interakcii medzi štyrmi skupinami atribútov, ktorými sú:⁷

- kvantita a kvalita dopytu po výrobkoch a službách domácich spotrebiteľov,
- úroveň a skladba prírodných zdrojov a schopnosť vytvárať nové výrobné faktory,
- domáce súperenie bohatstvo produkujúcich inštitúcií a charakter a rozsah súťaže medzi firmami,
- rozsah výnosov podnikov, ktoré dokážu vyťažiť z iných podnikov zoskupených priestorovo a vecne v rámci zhlukov.

Väčšina ekonomických teórií chápe rozvoj podnikovej sféry ako výslednicu úsilia jednotlivých podnikov. Na rozdiel od nich sieťové teórie ju chápu ako výslednicu synergie, t. j. spolupôsobenia určitej aglomerácie podnikov, v rámci ktorej dochádza k intenzívnejším kooperačným vzťahom k využívaniu vznikajúcich externalít. Aj v diamantovom modeli, v súlade so sieťovými teóriami vystupuje ako významný faktor konkurenčná výhoda, vzájomná spolupráca, spojenie podnikov a zdrojov podnikov a inštitúcií z rovnakých alebo podobných oblastí. V diamantovom modeli sa na rozdiel od iných prístupov zdôrazňuje vplyv konkurenčného prostredia, v ktorom podnik kooperuje a ktorý je tiež jedným zo zdrojov

⁷ PORTER, M. E. 2005. *What is Competitiveness?*In: Notes on Globalization and Strategy, Year 1/No 1, 2005.

prostredia. Zdôrazňuje sa taktiež potreba aktívnej komunikácie medzi účastníkmi trhu a to v súlade so súčasnými užívateľsko-producentskými firmami. Práve hladko prebiehajúce vzťahy medzi výrobcom a užívateľom sú významným zdrojom inovácií a upevnenia postavenia podniku v konkurenčnom prostredí.

1.1.2 Faktory pôsobiace na konkurencieschopnosť ekonomiky

Medzi základné faktory, ktoré zvyšujú konkurencieschopnosť ekonomiky a realizujú dynamické konkurenčné výhody, môžeme zaradiť najmä tieto:⁸

- štruktúrno-adaptačné procesy v ekonomike,
- rozsah a smerovanie priamych zahraničných investícií,
- úroveň a kvalitu vedy a výskumu, vzdelania,
- kvalifikovanosť pracovnej sily a úroveň tvorivých schopností obyvateľstva,
- technologickú úroveň produkčnej sféry,
- malé a stredné podnikanie.

K transformovaniu technologickej štruktúry hospodárstva smerujú predovšetkým štruktúrno-adaptačné procesy. Štruktúrno-adaptačný mechanizmus a tiež zameranie a nástroje štruktúrnej politiky sú východiskovým predpokladom pre každú transformujúcu sa krajinu. Ide o skĺbenie makroekonomického rámca so základnými cieľmi reštrukturalizačného procesu hospodárskej politiky, ale aj o podporu odvetví a odborov založených na vede, vývoji a výskume, ľudskej tvorivosti, rozvoja informačných a telekomunikačných technológií (ďalej „IKT“) vo všetkých segmentoch hospodárskej politiky. Dôraz sa kladie najmä na človekom vytvárané výrobné faktory. Významné sú nielen hmotné výrobné faktory, ale aj faktory nehmotného charakteru ako sú legislatíva, normy, organizácia, know-how, atď. Významná je dynamika štruktúrnych zmien. Tieto zmeny zhŕňajú, okrem iného, aj posun významu primárneho, sekundárneho, terciárneho a kvartárneho sektora na ekonomickom raste.

Vedecko-technický pokrok je postupom času dominantnejším elementom hospodárskej súťaže na svetových trhoch. Jeho komplexné osvojenie a trvalá implementácia do svojej produkcie, popri ďalších krokoch, je hospodárskym akceleratorom nielen pre dané firmy, ale často aj pre národné ekonomiky. Vedecko-technický pokrok sa prejavuje v tom, že diverzifikuje výrobu, čo rozširuje priestor pre špecializáciu a kooperáciu výroby, súčasne sa

⁸ MELIŠEK, F. - VINCÚR, P. - PEŠKOVÁ, A. 2008. *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*. Bratislava : Sprint dva, 2008. 247 s. ISBN 978-80-969927-7-5.

tým rozširuje štruktúra tovarov na trhu, vyvoláva zmeny v kvalite a nákladoch na výrobu tovarov, stimuluje investície do výroby, zvyšuje podiel duševnej práce obsiahnutej v produktoch, umožňuje dosahovať inovačný, technický a technologický predstih, čím je významným faktorom konkurencieschopnosti.⁹

Stupeň uplatňovania vedecko-technického pokroku je podmienený vytvorenou štruktúrou národného hospodárstva, pretože táto ovplyvňuje mieru prispôsobivosti a absorpčnú schopnosť jednotlivých podnikov, odvetví, odborov, a tým aj možnosť realizácie štruktúrnych zmien v prospech zvyšovania podielu iniciačných odvetví. Dosahovanie efektov zo zavádzania vedy a techniky predpokladá, aby sa opatreniami štruktúrnej politiky vytváralo adekvátne vedeckovýskumné a vzdelanostné zázemie pre transfer špičkových technológií. Vedecko-technický pokrok nielen zvyšuje výkonnosť a konkurencieschopnosť ekonomiky, ale zároveň posúva jej schopnosť získavať konkurenčné výhody zo zapojenia sa do medzinárodnej del'by práce, od využívania prírodných podmienok k sofistikovaným aktivitám reprezentovaným inteligenčnou úrovňou obyvateľstva, využívaním ľudského kapitálu, inovačnou aktivitou a stupňom technického vybavenia ekonomiky.

V podmienkach permanentnej transformácie technologickej štruktúry výroby, podmienenej rozvojom IKT, sa za rozhodujúci faktor rozvoja spoločnosti považuje kvalita ľudských zdrojov, rozvoj ľudského kapitálu. Kľúčovým faktorom ekonomického rozvoja sa v posledných desaťročiach stáva vzdelanie. Výskumy vývoja produktivity výrobných faktorov poukazujú na rastúcu úlohu investícií do ľudského kapitálu, pričom vzdelanie je jednou zo zložiek súhrnnej produktivity všetkých faktorov. Za základné odvetvia spoločnosti založenej na vedomostiach sa považujú výchova, výskum, vývoj, komunikačné médiá, informačná technika a služby a pod. Z uvedeného vyplýva, že technológie, vzdelanie, vedecko-technické informácie, inovačná schopnosť a špecializovaná vedeckovýskumná základňa sú jedným zo základov spresívnenia štruktúry ekonomiky a rastu jej konkurencieschopnosti.

Prírodné podmienky sú každému hospodárstvu dané, pôsobia na jeho štruktúru dlhodobo, najmä geografickou polohou a veľkosťou územia štátu, zložením, kvalitou prírodných zdrojov, klimatickými podmienkami a kvalitou prírodného prostredia. Surovinová základňa priamo ovplyvňuje rozvoj určitých odvetví priemyslu. Výskyt určitých zdrojov v určitej oblasti podmieňuje alokáciu určitých druhov priemyslu do danej oblasti.

⁹ MELIŠEK, F. - VINCÚR, P. - PEŠKOVÁ, A. 2008. *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*. Bratislava : Sprint dva, 2008. 247 s. ISBN 978-80-969927-7-5.

Neoptimálne usporiadaná štruktúra zároveň pohlcuje väčšie množstvo prírodných zdrojov, zvyšuje nároky na dopravu, a tým znižuje celkovú efektívnosť a konkurencieschopnosť ekonomiky.

Dôležitým faktorom, ktorý pôsobí nielen svojou kvantitou, ale hlavne kvalitou sú pracovné sily. Dôraz sa kladie najmä na kvalitatívne parametre pracovných síl, teda na kvalifikačné a profesijné zloženie. Kvantita je ovplyvnená demografickým vývojom, ale vplyv tejto stránky klesá, čo je podmienené predovšetkým rastom produktivity práce.

Podpora rastu konkurencieschopnosti je zameriavaná na podporu malého a stredného podnikania. Malé a stredné podniky (ďalej len „MSP“) majú svoje významné miesto v štruktúre národného hospodárstva. Ich prednosťou v porovnaní s veľkými podnikmi je výrazná flexibilita a adaptabilita na zmenu ekonomických podmienok, ako aj schopnosť prispôbiť sa za krátky čas akýmkoľvek výkyvom dopytu a ponuky. Tieto podniky dosahujú vysokú úroveň špecializácie a s ňou súvisiacu vysokú kvalitu výroby. Ich jednoduchšia organizačná štruktúra, využívanie schopností a iniciatíva jednotlivcov umožňujú spravidla dosahovať nižšie kapitálové vklady na jednotku produkcie. Zároveň pôsobia ako protimonopolný činiteľ. Sú nositeľmi inovácií a majú lepšie možnosti využitia zmien technológií a zvyšujú ponukovú schopnosť ekonomiky. Ďalšou pozitívnou črtou je aj skutočnosť, že prispievajú k tvorbe nových pracovných príležitostí. Hospodársky život núti MSP k neustálemu zdokonaľovaniu svojich výrobkov, výsledkov svojej práce, permanentnému sledovaniu konkurencie a vývoja na trhoch doma i v zahraničí.

Priame zahraničné investície (ďalej len „PZI“) ovplyvňujú štruktúru ekonomiky hostiteľskej krajiny predovšetkým tým, že napomáhajú transfer technológie medzi krajinami, know-how i manažérske skúsenosti. PZI sú hlavnými kanálmi, ktorými tieto faktory prúdia. Získanie PZI do odvetví ekonomiky s vysokou sofistikovanou produkciou je vždy mimoriadne efektívne pre celú ekonomiku i pre investorov.¹⁰

Investície do akejkoľvek krajiny závisia od ich potenciálneho výnosu a rizika. Čím je väčšie riziko, tým vyššie sú aj požadované výnosy. Riziko sa zvyčajne spája s politickou stabilitou, či s výhľadom zlepšenia trhového prostredia a s prístupom ku kvalitným informáciám. Výšku výnosov značnou mierou ovplyvňujú lokálne ceny výrobných faktorov, infraštruktúra a vzdialenosť od trhov. Pokiaľ krajiny chcú prilákať veľký objem zahraničného

¹⁰ GREENWOOD, J., HERCOVITZ, Z., KRUSELL, P. 1997. *Long Run Implications of Investment-Specific Technological Change*. In: *American Economic Review* roč. 87 č.3, 1997.

kapitálu, musia znížovať riziko investícií, aby investori mohli vstupovať aj do menej výnosových projektov.

Hlavný význam PZI krajín je v samotnom objeme kapitálu potrebného pre reštrukturalizáciu podnikov a ekonomiky, ktorý nezaťažuje podniky novými dlhmi a ekonomiku možnosťami rýchleho odlevu, ako je to v prípade portfóliových investícií. Investície prinášajú moderné technológie, know-how, nové formy riadenia a novú podnikovú kultúru. Zároveň urýchľujú vstup krajiny nielen na globálne trhy, ale aj do medzinárodných zoskupení, ako je EÚ, čím majú veľký politický a sociálny význam. PZI však predpokladajú, že tranzitívna ekonomika bude súhlasiť s tým, aby zahraniční investori získali kontrolu aj nad relevantnými podnikmi, teda že ich vlastnícke práva budú rovnako chránené zákonom a aj exekutívou ako práva domácich vlastníkov. Základom podpory PZI je vytvorenie transparentného a stabilného podnikateľského prostredia s jasnými pravidlami pre všetkých účastníkov hospodárskej súťaže.

V úvahách o raste konkurencieschopnosti ekonomiky patrí významné miesto otázkam pohybu zahraničného kapitálu. Zahraničný kapitál sa vo všeobecnosti považuje za dôležitý faktor rozvoja prosperity ekonomiky. Rozsah medzinárodného pohybu kapitálu sa v súčasnom období zvyšuje. Presúvanie kapitálu cez národné hranice stimuluje do značnej miery aj efektívnu realizáciu štruktúro-adaptačných procesov. Zahraničný kapitál dopĺňa v prijímateľskej krajine jej vlastné zdroje a stáva sa tak dôležitým faktorom ekonomického rastu. Je prostriedkom na zvyšovanie konkurencieschopnosti národných ekonomík. Pojem konkurencieschopnosť ekonomiky v súčasnom období odráža aj schopnosť prilákať a udržať zahraničný kapitál. Uvedené tendencie v medzinárodnom pohybe kapitálu zároveň vyžadujú, aby sa hospodárska politika štátov zaoberala vytváraním podmienok na získavanie a udržanie zahraničného kapitálu na území krajiny. Nezanedbateľný je aj dopad na odvetvovú a regionálnu štruktúru ekonomiky a na formovanie konkurenčného prostredia.¹¹

Proces zvyšovania konkurencieschopnosti ekonomiky a jednotlivých subjektov determinujú takisto hospodársko-politické opatrenia vlády, vytváranie rámcových podmienok pre optimálne fungovanie trhového mechanizmu, tvorba vhodného podnikateľského a spotrebiteľského prostredia. Dôraz sa kladie na posilňovanie adaptačnej schopnosti podnikov. Nemalá úloha pripadá opatreniam, pomocou ktorých sa vytvárajú atraktívne podmienky pre domácich a zahraničných investorov – napríklad budovanie infraštruktúry,

¹¹ TOKÁROVÁ M. 2010. *Vplyv teoretických koncepcií na formovanie súťažnej politiky*. In *Nová ekonomika*. Bratislava : EKONÓM, ISSN 1336-1732, 2010. roč. 3, č. 2.

fiškálne a finančné stimuly, opatrenia zamerané na rast konkurencieschopnosti účastníkov trhu. Dôležité miesto patrí opatreniam zameraným na podporu vedeckotechnického potenciálu formou spolupráce verejných inštitúcií, univerzít, komerčnej sféry, financovania vzdelávania, základného výskumu, podpory exportu a pod.

Z hľadiska nášho skúmania je dôležitá stratégia rastu konkurencieschopnosti a využívanie vnútorných podmienok rozvoja ekonomiky. Globalizačné tendencie prebiehajúce vo svetovom hospodárstve neustále zvyšujú intenzitu vplyvu vonkajších faktorov na národné ekonomiky. Postupujúca globalizácia ekonomiky a spoločnosti výrazne mení podmienky fungovania všetkých účastníkov hospodárskeho života, a to tak v medzinárodnom, ako aj domácom meradle.¹²

Jedným z procesov, ktorý je typický pre sledované obdobie je aj proces, označovaný ako informačná revolúcia. Je preň charakteristické veľké množstvo zmien. Narušila sa v jeho dôsledku závislosť medzi ekonomickým rastom a spotrebou surovín. Prejavil sa v oblasti samotnej výroby. Význam majú zvyšujúce sa nároky na rôzne služby, osobitne informačného charakteru, ako sú telekomunikácie, bankovníctvo, poisťovníctvo, vzdelávanie, výskum, atď. Prechod od statických k dynamickým konkurenčným výhodám predpokladá veľa zmien. Je to prechod od jednoduchého hľadania už existujúcich konkurenčných výhod k tvorbe nových. Ide o prechod od pôsobenia ex-post trhu k jeho tvorbe ex-ante, od krátkodobých prístupov a postupov vlád k ich dlhodobým prístupom, od spotrebnej spoločnosti k tvorivej a produkčnej spoločnosti, od krátkodobého vzdelávania k celoživotnému, od špekulatívneho postupu a prístupu k pohybu kapitálu k jeho reálnym a racionálnym pohybom vo všetkých formách. Prechod možno charakterizovať aj postupom od slabej alebo žiadnej súťaže k silnej a plnej súťaži, od sociálnych neistôt k sociálnym istotám a rovnováham subjektov hospodárskeho života.

Všetky tieto predpoklady kardinálnych zmien možno zhrnúť pod pojem konkurencieschopnosť alebo dynamické konkurenčné výhody. Mali by tvoriť najväčší zdroj sociálno-ekonomického pohybu.

¹² MELIŠEK, F. - VINCÚR, P. - PEŠKOVÁ, A. 2008. *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*. Bratislava : Sprint dva, 2008. 247 s. ISBN 978-80-969927-7-5.

1.1.3 Prístupy ku konkurencieschopnosti ekonomiky

V teórii možno vymedziť štyri prístupy ku konkurencieschopnosti. V nasledujúcej časti uvádzame ich názvy spolu s krátkou charakteristikou:¹³

- engineering approach
- enviromental/systematic
- capital development
- akademický.

Prvý z prístupov je „engineering approach“, ktorý sa chápe ako konkurencieschopnosť krajiny, ktorá je závislá od schopnosti firiem v ekonomike prijať či prispôbiť sa optimálnym technickým a organizačným postupom vo svojich aktivitách. Konkurencieschopnosť krajiny je potom sumou konkurenčných síl jej firiem.

V druhom prístupe t. j. „enviromental/systematic“ sa konkurencieschopnosť chápe ako optimalizácia ekonomického prostredia a systému. Rovnako v tomto prístupe je ústredným činiteľom národnej konkurencieschopnosti konkurenčná sila.

Tretí prístup t. j. „capital development“, chápe konkurencieschopnosť ako závislú od schopnosti hospodárstva akumulovať technologický, ľudský a fyzický kapitál. Konkurencieschopnosť sa tu chápe skôr implicitne ako schopnosť firiem získavať príjmy z výrobných faktorov na medzinárodných trhoch. Tento prístup je kombináciou vyššie uvedeného prístupu v oblasti základnej tvorby kapitálu a jeho rozvoja.

Štvrtý prístup, a to: „akademický“, chápe konkurencieschopnosť ako oblasť, v ktorej je dôležitá potreba ďalšieho výskumu pri použití rôznych analytických nástrojov.

Každý prístup sa zameriava na rôzne aspekty konkurencieschopnosti a vyúsťuje do rôznych typov odporúčanej hospodárskej politiky. Väčšina štúdií neposkytuje presnú definíciu konkurencieschopnosti a neposkytujú ani globálny pohľad s jasným rozlíšením medzi hlavnými a druhotnými cieľmi a medzi faktormi vysvetľujúcimi a vysvetľovanými.

Schopnosť predávať tovary a služby na svetových trhoch je oblasťou, ktoré je ovplyvnená pôsobením celého radu síl. Je to skôr komplexná skutočnosť, ktorá sa dá sledovať dvoma základnými spôsobmi, ktoré však nemusia dospievať k rovnakým výsledkom.

Prvým je snaha o určenie konkurencieschopnosti na základe merania výstupov/výsledkov, akými sú obchodná bilancia, podiely na svetovom obchode so spracovateľskými výrobkami, či podiely výrobkov náročných na výskum a vývoj, a pod.

¹³ HANDY, CH. 1997. *Rethinking the Future*. London, 1997. ISBN 80-85943-80-8.

Druhým spôsobom je určenie konkurencieschopnosti na základe zdrojov, napríklad rastu produktivity práce, miery úspor a investícií, výskumu a vývoja, rozvoja v oblasti ľudských zdrojov. V tomto prístupe je jasná šírka faktorov, ktoré majú na túto oblasť vplyv a ktoré by sme mohli sledovať.

Ako príklad možno uviesť komplexnosť prístupu Medzinárodného inštitútu pre rozvoj riadenia (International Institute for Management Development ďalej len „IMD“). Jeho výsledky sú zverejňované v dokumente „The World Competitiveness Yearbook“. V tejto štúdii sa hodnotí konkurencieschopnosť vybraných krajín na základe 223 kritérií rozdelených do 8 skupín.

Relatívne široký je aj prístup M. Portera v knihe „The Competitive Advantage of Nations“. Vymedzuje štyri základné atribúty, ktoré vytvárajú medzinárodnú konkurencieschopnosť, a to:¹⁴

- dopyt
- výrobné faktory
- podnikové stratégie
- nadväzujúce a podporné odvetvia.

Napríklad výrobné faktory sa ďalej rozkladajú na vybavenie faktormi, na hierarchiu medzi faktormi, na tvorbu výrobných faktorov a nevýhody výrobných faktorov a tieto sú ďalej uvádzané radom indikátorov.

Okrem daného členenia (podľa výsledkov a zdrojov) možno rozdeliť meranie ďalej na úrovni celej ekonomiky a na úrovni jednotlivých odvetví, a to na rôznom stupni agregácie a dezagregácie. Týka sa to však skôr merania na základe výsledkov.

Ak hovoríme o sledovaní jednotlivých odvetví či výrobkov, je vhodné uviesť ich členenie, ktoré je založené na miere požitia jednotlivých výrobných faktorov a ktoré vyjadruje špecializáciu v súlade s konkurenčnými výhodami, čím vzniká istá väzba medzi uvedenými dvoma postupmi, skupinami zisťovania konkurencieschopnosti. Odvetvia sa potom podľa etáp technologického pokroku delia do troch skupín a sú pomenované podľa známych predstaviteľov ekonomickej teórie, ktorých koncepcia zodpovedá charakteristike daných etáp.

Prvou skupinou sú „smithovsko-ricardovské“ odvetvia, ktorých hospodárske výhody na svetových trhoch sú založené hlavne na vybavení krajiny prírodnými zdrojmi (absolútna výhoda podľa A. Smitha, relatívna výhoda podľa D. Ricarda). Označenie Ricardove tovary

¹⁴ <http://www.jstor.org/pss/4165839?searchUrl=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dporter%26acc%3Doff%26wc%3Don&Search=yes>, [cit. 25. 5. 2010].

znamená, že tieto sú produkované hlavne na základe prirodzeného vybavenia krajiny, ktorými sú klimatické či geologické podmienky alebo prírodné zdroje. Patria sem hlavne produkty poľnohospodárskeho a ťažobného priemyslu.

Druhá skupina, „heckscher-ohlinove“ odvetvia, vyžaduje v porovnaní s predchádzajúcou skupinou vyšší podiel práce alebo kapitálu. Tieto odvetvia získavajú medzinárodné konkurenčné výhody z proporcionality výrobných faktorov. Rozdiely v tejto proporcionalite sú síce dôsledkom vedecko-technického pokroku, zameraného na úspory surovín, energií a práce pri výrobe daných výrobkov, ale ďalší vedecko-technický pokrok vo výrobe týchto odvetví je už zavŕšený alebo je veľmi pomalý. Výroba sa vyznačuje vysokou štandardizáciou. Do tejto skupiny môžu byť zaradené produkty z kože, výrobky z dreva a celulózy, textilné, odevné, kožiarske výrobky, optické prístroje a pod.

Tretia skupina, ktorou sú „schumpeterovské“ odvetvia, obsahuje produkty, ktoré potrebujú relatívne vysoký podiel ľudského kapitálu. Tieto výrobky sú výsledkom aktivít v oblasti výskumu a vývoja. Túto skupinu možno ďalej členiť na mobilné a nemobilné odvetvia.

Mobilné schumpeterovské odvetvia patria k moderným výrobám, založených na rozsiahlom výskume a vývoji. Výrobu v týchto odvetviach možno teritoriálne a aj v medzinárodnom rozsahu oddeliť od výskumu a vývoja.

Nemobilné odvetvia patria tiež k moderným výrobám, odvetviám. Vyznačujú sa tým, že výrobný proces je, na rozdiel od predchádzajúceho prípadu, spravidla teritoriálne spätý s výskumom a vývojom, najmä z dôvodov lokálnych úspor zo sortimentu. Sú pre neho typické skôr menšie série a vysoký podiel výskumníkov na celkovom počte pracovníkov. Okrem výroby strojov a zariadení k týmto odvetviám patrí napríklad výroba jemnej techniky, medicínska a farmaceutická výroba, prostriedky cestnej dopravy a pod.

Okrem uvedeného členenia odvetví známy ekonóm M. E. Porter pri skúmaní zdrojov konkurenčných výhod charakterizoval aj už spomínané fázy štruktúrovania ekonomiky, ku ktorým možno uvedené skupiny odvetví priradiť a na základe toho charakterizovať, v akej fáze štruktúrovania sa daná ekonomika nachádza, a pod. Porterove približné prepojenie fáz znázorňuje schéma 1.

Schéma 1 Porterove prepojenie fáz štruktúrovania ekonomiky

národohospodárske prierezy	charakter zdrojovej náročnosti	etapa technologického pokroku	smery použitia produkcie
fázy štrukturácie			
faktorovo hnaná fáza	pracovne náročné odvetvia	ricardovské odvetvia	potraviny, tovary krátkodobej spotreby
investične hnaná fáza	surovinovo a kapitálovo náročné odvetvia	heckscher-ohlinovské odvetvia	výrobky pre výrobnú spotrebu
inovačne hnaná fáza	odvetvia náročné na výskum a vývoj	schumpeterovské mobilné odvetvia, schumpeterovské imobilné odvetvia	tovary dlhodobej spotreby, komponentné výrobky finálne investičné výrobky

Prameň: Spracované podľa údajov dostupných na internete

<http://www.jstor.org/pss/4165839?searchUrl=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dporter%26acc%3Doff%26wc%3Don&Search=yes>, [cit. 16. 10. 2007].

1.1.4 Meranie konkurencieschopnosti ekonomiky

Meranie na základe výstupov/výsledkov

V tomto prístupe sa vychádza z dosiahnuteľných výsledkov zahraničného obchodu danej krajiny, hlavne podielu celkového objemu vývozu, a to či už za celú ekonomiku alebo jednotlivé odvetvia, prípadne ešte podľa podrobnejších segmentov. Patria sem ale aj dosahované ceny a ďalšie ukazovatele. Napríklad už len samotná štruktúra obchodnej bilancie má vypovedaciu schopnosť o konkurencieschopnosti krajiny, resp. o konkurenčných výhodách v oblasti určitých odborov či výrobkov. Význam, t. j. podiel jednotlivých týchto skupín potom hovorí o miere tejto konkurenčnej výhody. Uvedieme iba niektoré vybrané ukazovatele:¹⁵

- transformačný efekt ekonomiky
- priemerné kilogramové ceny
- ukazovateľ RCA (metóda odkrytých konkurenčných výhod)
- trhoví podiel
- relatívna sila špecializácie
- ziskovosť.

¹⁵ GREENWOOD, J., HERCOVITZ, Z., KRUSELL, P. 1997. *Long Run Implications of Investment-Specific Technological Change*. In *American Economic Review* roč. 87 č.3, 1997.

Do skupiny indikátorov konkurencieschopnosti získaných na základe výsledkov by ďalej mohli byť zaradené aj ukazovatele, akými sú konkurencieschopnosť dovozu, rentabilita exportu ako podiel k rentabilite dovozu a iné.

Transformačný efekt ekonomiky vyjadruje schopnosť a mieru zhodnotenia dovezených surovín (t. j. pridanú hodnotu spracovaním) realizáciou exportu výrobkov spracovateľského priemyslu. Počíta sa ako rozdiel medzi hodnotou vývozu hodnotových výrobkov a dovozu surovín v prepočte na jedného obyvateľa realizovaného ako rozdiel skupín podľa klasifikácie SITC na jedného obyvateľa (pre medzinárodné porovnanie spravidla v USA). Čím je hodnota vyššia, tým je lepšie. Je preukázané, že vyššie hodnoty dosahujú jednak menšie ekonomiky a jednak vyspelejšie krajiny, v ktorých obchod má dôležitú úlohu vzhľadom na podiel HDP a pre ktoré je charakteristická orientácia na výrobky s vysokou úrovňou finality a tiež na výrobky náročné na výskum a vývoj.¹⁶

Priemerné kilogramové ceny dosiahnuté pri vývoze alebo dovoze, sú syntetickým ukazovateľom, ktorý sa zisťuje ako pomer hodnoty exportu alebo importu v určitej mene k hodnote zodpovedajúceho produktu v kilogramoch. Môže sa zisťovať pre určité výrobky, odbory či odvetvia. Tento ukazovateľ v sebe zahŕňa materiálovú náročnosť výroby, kvalitatívne faktory ako technickú úroveň výrobkov, spoľahlivosť, estetickú hodnotu, goodwill, platobné podmienky a pod., ďalej aj kvalitu marketingovej a komerčnej práce vývozcu, prípadne kvalitu zastupiteľskej siete a podmienky realizácie na danom trhu. Zjavným nedostatkom je neschopnosť kvantifikácie vplyvu jednotlivých činiteľov. Vyššia hodnota ukazovateľa spravidla ukazuje schopnosť odvetví, výrobcov, výrobkov vyvážať za vyššie ceny vďaka vyšším uvedeným faktorom. Zahŕňa pritom iba tovary, ktoré sú skutočne vyvážené a nezahrňuje tie, ktoré nie sú z akýchkoľvek dôvodov konkurencieschopné.

Ukazovateľ RCA (Relevated Comparative Advantage (ďalej len „RCA“) - prejavená konkurenčná výhoda), vychádza z klasickej teórie medzinárodného obchodu a teórie konkurenčných výhod. Vypočíta sa ako pomer sektorového vývozu a dovozu k celkovému vývozu a dovozu. Tento ukazovateľ umožňuje analyzovať konkurencieschopnosť určitých odvetví, či už v porovnaní s inými sektormi alebo v priebehu času. Čím je kladná hodnota koeficientu RCA vyššia, tým vyššiu konkurenčnú výhodu má príslušné odvetvie. Naopak, ak je hodnota ukazovateľa záporná, dané odvetvie má konkurenčnú nevýhodu. Ak je hodnota koeficientu rovná nule, odvetvie nemá ani konkurenčnú výhodu a ani nevýhodu.

¹⁶ MELIŠEK, F. - VINCÚR, P. - PEŠKOVÁ, A. 2008. *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*. Bratislava : Sprint dva, 2008. 247 s. ISBN 978-80-969927-7-5.

Trhový podiel je ďalším zo spôsobov hodnotenia konkurencieschopnosti odvetví na svetovom obchode. Spravidla rastúce trhové podiely sú všeobecne považované za dôkaz rastúcej konkurencieschopnosti. Najjednoduchšou metódou je vypočítanie svetových trhových podielov, kedy sú národné vývozy delené celkovými vývozmí tohto odvetvia vo svete.

Relatívna sila špecializácie vyjadruje pomer podielu krajiny na celkovom vývoze určitého výrobku, odboru a podielu krajiny na celkovom svetovom vývoze. Ak je podiel určitého segmentu domáceho vývozu na celkovom svetovom vývoze vyšší ako celkového domáceho exportu na svetovom, znamená to vyšší trhový podiel v špecifickej oblasti a dá sa teda predpokladať určitá špecializácia danej ekonomiky v tejto oblasti. Tento ukazovateľ sa využíva pri hodnotení v oblasti technicky náročných odborov.

Ziskovosť je indikátor, ktorý nebol spomenutý v predchádzajúcich ukazovateľoch, ale vyplýva z cieľov hospodárskych subjektov, a je tiež často podľa neho určovaná ich úspešnosť a ziskovosť.

Meranie na základe zdrojov

Do tejto skupiny patrí široké spektrum faktorov. Niektoré zložky takto meranej konkurencieschopnosti sú kvantifikovateľné, zatiaľ čo iné, ktoré sú spravidla kvalitatívnej povahy, nie sú veľmi často bezprostredne merateľné. Jedným zo základných delení kritérií (indikátorov) konkurencieschopnosti na úrovni ekonomiky je delenie na cenové a necenové. Medzi tieto kritériá patria napríklad jednotkové pracovné náklady, vývoj spotrebiteľských cien, vývoj exportných cien, reálny výmenný kurz a iné. Problémom u týchto ukazovateľov je, že môžu byť chápané jednak ako príčina a jednak ako dôsledok konkurencieschopnosti.

REER (reálny efektívny výmenný kurz) je jedným z najčastejšie používaných ukazovateľov medzinárodnej konkurencieschopnosti. Je sledovaný radom medzinárodných inštitúcií, ako sú napr. MMF, OECD a ďalšie. Výhodou tohto ukazovateľa je jeho aktuálnosť, a to v porovnaní s väčšinou ukazovateľov.

Najčastejšie používaný prístup jeho vymedzenia je založený na teórii parity kúpnej sily, ktorý vychádza z porovnania domácich a zahraničných cien vyjadrených v jednej mene a v čase ich vývoja, a zahrňuje celý rad dôležitých faktorov ovplyvňujúcich cenovú konkurencieschopnosť. Reálny menový kurz vyjadruje množstvo tovaru, ktoré možno za jednotku domácej meny získať v zahraničí v pomere k množstvu tovaru, ktoré možno získať v domácej krajine. V prípade dvoch krajín sa reálny kurz dá vyjadriť takto:

$$R = E * P_z / P_d$$

kde

E – nominálny menový kurz

P_z – zahraničná cenová hladina

P_d – domáca cenová hladina.

Pokiaľ ide o rôzne cenové indexy v súvislosti s cenovou konkurencieschopnosťou, spomenieme tri najznámejšie: spotrebiteľský index (ďalej len „CPI“), index exportných cien a index cien výrobcov (ďalej len „PPI“).

Veľkú vypovedaciu schopnosť majú taktiež nákladové ukazovatele, ktoré uvádzajú skutočnú konkurenčnú pozíciu výrobcov z rôznych krajín. Problémom môže byť ich horšia dostupnosť. Najčastejšie sa sledujú pracovné náklady, pričom známy je najmä indikátor vývoja jednotkových mzdových nákladov a vývoj reálnych jednotkových mzdových nákladov. Cenová konkurencieschopnosť zohráva významnú úlohu u porovnateľných výrobkov, kde nemajú takú významnú úlohu ako necenové faktory. Preto je dôležité sledovať aj iné, než len cenové faktory konkurencieschopnosti.

Pravidlá dosahovania medzinárodnej konkurencieschopnosti

S. Garelli definuje desať zlatých pravidiel dosahovania medzinárodnej konkurencieschopnosti a to, čo musia krajiny robiť, aby sa stali konkurencieschopnými, alebo aby si svoju konkurencieschopnosť zachovali:

pravidlo 1: vytvoriť stabilné a predvídateľné právne prostredie

pravidlo 2: vytvoriť flexibilné trhy a flexibilnú ekonomickú štruktúru

pravidlo 3: investovať do tradičnej a technologickej infraštruktúry

pravidlo 4: podporovať domáce úspory a investície

pravidlo 5: vyvíjať agresivitu domácich subjektov na medzinárodných trhoch a súčasne sa snažiť byť atraktívny pre priamych zahraničných investorov

pravidlo 6: kladať dôraz na kvalitu, rýchlosť a transparentnosť vlády a štátnej administratívy

pravidlo 7: udržať zdravé vzťahy medzi úrovňou miezd, produktivity, zdanením

pravidlo 8: zachovať sociálny konsenzus redukciami mzdovej disparity a posilnením strednej triedy

pravidlo 9: investovať do vzdelávania, obzvlášť na stredoškolskej úrovni a do celoživotného vzdelávania pracujúcich

pravidlo 10: udržiavať rovnováhu medzi ekonomikou vlastnou a globálnou s cieľom zaistiť tvorbu bohatstva a súčasne zachovať hodnotový systém, ktorý si občania prajú.

S. Garelli uvádza, že krajina sa vysporiadava so svojím konkurenčným okolím v zásade štyrmi spôsobmi, ktoré sú závislé od tradícií, histórie a hodnotového systému, ktoré sú hlboko zakorenené v spôsobe chovania sa krajiny.

Agresivita verzus atraktivita; tradične bola konkurencieschopnosť spájaná s medzinárodnou agresivitou, t. j. so schopnosťou exportovať a uskutočňovať PZI. Príkladom tohto druhu správania sa sú napr. Nemecko, Japonsko, ale aj iné krajiny. V súčasnej dobe stále viac krajín, obzvlášť malých, zakladá svoju konkurencieschopnosť na svojej atraktivite, čiže na lákaní zahraničných investorov. Príkladom môže byť Írsko alebo Singapur. Veľké a silné krajiny sa nemusia o atraktivitu príliš starať, stačí, keď sú agresívne. Malé krajiny často voľbu medzi atraktivitou a agresivitou nemajú. Musia sa o svoju príťažlivosť snažiť.

Domáca verzus globálna ekonomika; ekonomický systém krajiny nie je obvykle homogénny. Vo väčšine prípadov má štát dočinenia s dvomi typmi koexistujúcich ekonomík, a to s ekonomikou čisto domácou a s ekonomikou globálnou. Prvá zahŕňa aktivity, ako sú malé a stredné podnikanie, služby, školstvo, lekárska starostlivosť, štátna administratíva.

Aktíva verzus procesy; krajina môže svoju konkurencieschopnosť budovať na nerastnom bohatstve, ale aj na nových technológiách. Môže sa snažiť konkurovať vývozom ropy alebo automobilov. Môže využívať aj to, že jej príroda nadelila obzvlášť priaznivé podmienky pre pestovanie určitých plodín alebo cieľavedome budovať technicky vyspelé poľnohospodárstvo. Môže súťažiť vo vývoze dreva alebo vo vývoze nábytku špičkovej kvality. Faktom je, že podstatná časť krajín, ktoré majú obrovské nerastné bohatstvo, nie je príliš úspešná v medzinárodnej deľbe práce.

Individuálne preberanie rizika verzus sociálna kohézia; anglosaský model je charakteristický dôrazom na riziko, dereguláciu, privatizáciu a zodpovednosť jednotlivca, a to z titulu minimalizácie jeho prístupu k systému štátu blahobytu. Model kontinentálnej Európy sa spolieha do značnej miery na sociálny konsenzus, na širší prístup k zodpovednosti, na extenzívny štát blahobytu.

M. E. Porter zastáva názor, že produktivita je rozhodujúcim determinantom konkurencieschopnosti ekonomiky na národnej úrovni. Považuje ju za najdôležitejší činiteľ ovplyvňujúci postavenie ekonomiky v globálnom hospodárskom prostredí a svoju pozornosť zameriava na zosúladenie mikroekonomických a makroekonomických prístupov k charakteristike jednotlivých faktorov produktivity.¹⁷

¹⁷<http://www.jstor.org/pss/4165839?searchUrl=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dporter%26acc%3Doff%26wc%3Don&Search=yes>, [cit. 15. 10. 2008].

Pokiaľ ide o kapitál, ako napríklad v Estónsku alebo Poľsku, ponúkne zaujímavú ekonomickú príležitosť, môže získať všetok potrebný kapitál z medzinárodných kapitálových trhov. Pokiaľ ide o prácu, nejde ani tak o kvantitu, čo ovplyvňuje konkurencieschopnosť v danej oblasti, ale je to špecializácia a kvalita práce. Je zásadné rozoznať, že výhody vznikajú menej zo vstupov v konvenčnom zmysle a viac z technológií a efektivity využitia týchto vstupov.

Efektívne využívanie zdrojov je zásadne ovplyvnené lokalitou a okolím. Tak ako sa globalizačný proces vyvíja, máme možnosť vidieť viac divízií a špecializovaných klastrov. Pred desiatimi alebo dvadsiatimi rokmi bol v USA jeden polovodičový klaster a jeden v Japonsku. V Japonsku bol silne orientovaný na pamäťové čipy. V USA na mikroprocesory. Dnes sa klastre špecializujú na úzku množinu aktivít, napríklad okolo výroby. Ak je tam 20 výrobných závodov, nie sú rozmiestnené do 20-tich krajín. Majú tendenciu byť v klastri v jednej lokalite.

Proces špecializácie sa tak zintenzívňuje a zisťujeme, že dokonca aj malé ekonomické regióny sa môžu stať svetovými hráčmi. Toto sa však nedá uskutočniť s jednou firmou. Je potrebný klaster, kritická masa, ktorá vytvára zisk z efektivity a externalít. Je oveľa efektívnejšie pre komponenty, stroje a záložné služby, aby boli na jednom mieste.

Dnes vidíme outsourcing viacerých produktov, ktoré zvykli byť zhromaždené do jednej vertikálne integrovanej firmy. Tu nachádzame začínajúci outsourcing vývojových aktivít skôr ako výrobu. Odhadujeme, že iba okolo 30% vývojárskej práce môže byť outsourcovej, ale už aj toto je veľká zmena oproti nule. Takže sa miesto toho, aby sme mali všetkých ľudí zapojených do výskumu a vývoja v návrhárskom klastri, budeme mať tiež klaster podpory návrhu so základňou inde, možno napríklad v Indii alebo Číne.¹⁸

Sme svedkami zvyšujúceho sa delenia a špecializácie klastrov. Namiesto troch až štyroch významných klastrov na svete máme dnes desať a viac. Sledujeme neúprosný proces ekonomickej efektívnosti a pravidiel produktivity. Čím je vo svete viac obchodných bariér, tým viac iných faktorov prevláda nad produktivitou, a to sú faktory ako veľkosť miestneho trhu, vojenské problémy a politické väzby. Nakoľko v súčasnosti vládne produktivita, dôležitejšia je špecializácia a väčšie množstvo klastrov.

¹⁸ STANĚK, P. - SIVÁK, R. 2011. *Crisis - Central Europe and reform of the state*. In Dilemmas of contemporary enterprises in the restructuring process. Diversification - integration - development : 16th International conference, Krynica-Zdrój, October 19-22, 2011. Krakow : Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, 2011.

Profesor M. E. Porter uvádza, že P. Krugman navštívil ich skupinu na Harvarde v druhej polovici 80. rokov a dal mu prepis „*Konkurenčnej výhody národov*“. Urobilo to na neho dojem a myslíme si, že malo istý vplyv aj na jeho úvahy o uvedení geografickej dimenzie do obchodnej teórie. S J. Sachsom samozrejme, veľmi úzko spolupracovali na príprave „*Globálnej správy o konkurencieschopnosti*“.

Ďalšou oblasťou, v ktorej prebieha revitalizácia, je regionálna veda. Napríklad v „*Princípoch ekonómie*“ od A. Marshalla, je pekná kapitola, o význame geografie pre proces súťaženia (Marshall, 1890). Tento druh myslenia však bol neskôr vyradený neoklasickou tradíciou, ktorá prevládala v ekonómii po A. Marshallovi. M. E. Porter sa vo svojej práci pokúsil priniesť nové zamerania na tento pohľad zdôraznením mikrodimenzií konkurencieschopnosti. Jeho pohľad sa začína zoširoka akceptovať. Väčšina praktikov pracujúcich na poli ekonomického rozvoja si dnes uvedomuje, že veľkým chýbajúcim spájajúcim článkom bola mikroekonomická a obchodná stránka rovnice. Oprava kontextu je iba časťou. Mikroekonomická perspektíva zahŕňa zameranie na to, ako kvalita obchodného prostredia ovplyvňuje konkurencieschopnosť.

1.2 Stav ekonomiky SR v čase finančnej, hospodárskej a sociálnej krízy

Súčasná globálna kríza zaznamenala rozsiahle negatívne dopady na ekonomiky jednotlivých krajín. Vzhľadom na vysokú otvorenosť slovenskej ekonomiky predstavuje výrazné riziko, ktoré sa prejavuje výrazným zhoršením dynamiky ekonomického rastu.

Slovenská ekonomika pre svoju otvorenosť je veľmi citlivá práve na vývoj v najrozvinutejších krajinách, predovšetkým v rámci EÚ, kam smeruje podstatná časť slovenského exportu. S výraznejším oživením ekonomiky sa rátalo v druhej polovici roka 2010 a najmä v roku 2011. V roku 2010 pokračovalo znižovanie likvidity v reálnej ekonomike.

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že finančná, hospodárska a sociálna kríza je súčasťou fungovania krátkodobého hospodárskeho cyklu v trhovej ekonomike. Vláda SR reagovala na vznik finančnej krízy okamžite. V novembri 2008 bol Uznesením vlády č. 808/2009 schválený prvý súbor protikrizových opatrení, pričom opatrenia boli štruktúrované do jednotlivých oblastí hospodárskej politiky. Jednotlivým opatreniam bol priradený hlavný gestor (ministerstvo), spolupracujúce rezorty a termín splnenia. Celkovo bolo navrhnutých 27 konkrétnych opatrení v oblasti makroekonomiky, fiškálnej a rozpočtovej politiky a jednotlivých štruktúrnych politík.

Európska rada (ďalej len „ER“) v decembri 2008 schválila plán na oživenie európskeho hospodárstva. Reakciou vlády SR na tento plán bolo prijatie druhého súboru protikrizových opatrení, ktorý bol prijatý Uznesením vlády č. 969 zo 17. decembra 2008.

Tretím súborom opatrení vlády SR, ktorý bol prijatý pod číslom 125 z 9. februára 2009, boli doplnené opatrenia v makroekonomickej oblasti a oblasti podnikateľského prostredia.

V roku 2010 ekonomika SR reálne klesla, podobne ako v prvom až treťom štvrtroku roku 2009 a to o 5,3 %, čo predstavuje výrazný prepád oproti rovnakému obdobiu roku 2008 (rast 7,8 %) a aj celému roku 2008 (rast 6,4 %). Vývoj reflektoval na vplyv hospodárskej krízy, ktorá priniesla značné oslabenie zahraničného dopytu, čo spôsobilo pretrvávajúci pokles dynamiky slovenského exportu, priemyselnej výroby, trhu práce a celkového domáceho dopytu. Spomalenie potenciálneho rastu sa prejavilo v ekonomickom vývoji, ktorý sa nachádza hlboko pod svojou potenciálnou úrovňou. Avšak slovenská ekonomika vykázala lepšie medzištvrtročné výsledky, ako napríklad krajiny v rámci OECD.

Podľa dopytovej štruktúry ekonomiky bol v medziročnom porovnaní pokles v prvom až treťom štvrtroku 2009 spôsobený poklesom domáceho aj zahraničného dopytu. Reálne klesla každá zložka HDP, okrem konečnej spotreby vlády (rast o 2,5 %). Konečná spotreba domácností klesla o 0,2 %. Bolo to spôsobené zhoršením podmienok na trhu práce, ako aj poklesom spotrebiteľskej dôvery začiatkom roka. V druhom štvrtroku roku 2009 síce domáca spotreba zaznamenala medziročný rast o 0,5 %, avšak v treťom štvrtroku opäť poklesla o 0,3 %. Bilancia zahraničného obchodu za prvý až tretí štvrtrok roku 2009 (v bežných cenách) bola kladná a lepšia ako v rovnakom období roku 2008, k čomu prispelo kladné saldo zahraničného obchodu v druhom a treťom štvrtroku roku 2009.

Z hľadiska odvetvovej štruktúry najviac k poklesu HDP v prvých troch štvrtrokoch v roku 2009 prispeli exportne orientované odvetvia, ktoré doteraz tradične generovali vysoký rast. Išlo predovšetkým o výrobu dopravných prostriedkov, strojov a elektrických zariadení. V novembri v roku 2009 však priemyselná výroba dosiahla prvýkrát od októbra v roku 2008 medziročný rast na úrovni 1,04 %, čo však bolo do istej miery spôsobené aj nižšou porovnávacou základňou; v decembri roku 2009 to už bol rast na úrovni 11,9 %. Najrýchlejšie rástli práve Výroba dopravných prostriedkov, výroba strojov, ako aj výroba elektrických zariadení. Za prvých jedenásť mesiacov v roku 2009 výroby poklesli o 15,8 %. V roku 2009 priemyselná produkcia oproti rovnakému obdobiu minulého roka poklesla o 14,59 %. HDP rástol medzištvrtročne vyjadrený v mil. eur postupne v prvom štvrtroku dosiahol hodnotu

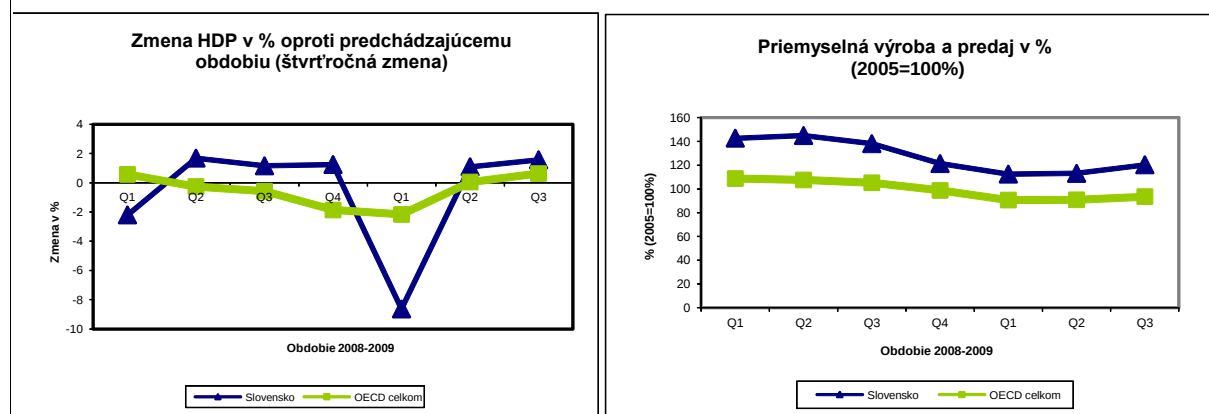
14 448,9 mil. eur, v druhom štvrtroku mierne vzrástol na hodnotu 15 770,2 mil. eur a hodnota HDP v treťom štvrtroku sa dostala na hodnotu 17 035,3 mil. eur.

Pokles dopytu našich najvýznamnejších obchodných partnerov sa musel nevyhnutne odraziť aj na vývoji zahraničného obchodu. Zníženie objemu exportu tovarov bolo zaznamenané už v poslednom štvrtroku roku 2008, pričom za dvanásť mesiacov roka 2009 zaznamenal objem exportu pokles na úrovni 19,9 %.¹⁹ Najvýraznejšie prepady zaznamenala oblasť automobilového a hutníckeho priemyslu. Saldo obchodnej bilancie bolo po dvanástich mesiacoch roka 2009 aktívne vo výške 1 257,0 mil. eur, čo bolo spôsobené rýchlejšim poklesom dovozov v porovnaní s vývozmi. Za zlepšením salda bol nižší dovoz priemyselných dodávok a príslušenstva dopravných zariadení. V prvých desiatich mesiacoch roka 2009 prišlo k medziročnému zlepšeniu salda bežného účtu platobnej bilancie o 1987,4 mil. eur, pričom dosiahnutý deficit bol vo výške 1 298,3 mil. eur. Zlepšenie salda bolo spôsobené predovšetkým pozitívnym vývojom na strane bilancie tovarov.

Graf 1 Porovnanie vývoja zmeny HDP a priemyselnej výroby a predaja medzi SR a OECD

Ukazovateľ	Krajina	Obdobie							
		2008				2009			
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	
Zmena HDP v % (medzištvrtročná zmena)	Slovensko	-2,20	1,68	1,15	1,24	-8,64	1,09	1,57	
	OECD celkom	0,57	-0,26	-0,57	-1,86	-2,17	0,05	0,63	
Priemyselná výroba a predaj v % (2005=100)	Slovensko	142,73	144,95	138,11	121,32	112,49	113,09	120,31	
	OECD celkom	108,74	107,61	105,21	98,78	90,67	90,90	93,57	

zdroj: štatistiky OECD

Prameň: Úrad vlády SR (základom sú údaje ŠÚ SR z 11. 2. 2010)

Dopady prijatých opatrení

Prevažná časť vládou SR prijatých, protikrizových opatrení, nemala dopad na rozpočet verejnej správy, nakoľko na ich plnenie neboli potrebné finančné zdroje. Na opatrenia, na

¹⁹ ŠÚ SR zverejnil 11.2.2010 výsledky zahraničného obchodu za 12 mesiacov roka 2009.

ktoré finančné zdroje boli vyčlenené, z pohľadu metodiky ESA 95 išlo o finančné operácie, ktoré boli financované v rámci konkrétnych schválených výdavkových titulov kapitál štátneho rozpočtu (ďalej len „ŠR“), alebo to boli opatrenia financované z fondu Európskej banky pre obnovu a rozvoj, Medzinárodného podporného fondu na odstavenie reaktora V1 v Jaslovských Bohuniciach (Bohunice International Decommissioning Support Fund, ďalej len „BIDSF“). Išlo o opatrenia tretieho súboru opatrení, na ktorý bolo vyčlenených 100 mil. eur, pričom negatívne vplyvy týchto opatrení na saldo verejnej správy boli kompenzované viazaním výdavkov verejnej správy zo ŠR a rozpočtov územných samospráv.

Vládou SR prijaté opatrenia sú rozdelené do oblastí, ktoré uvádzame nižšie:

Opatrenia v oblasti makroekonomickej politiky

Boli zamerané na okamžité zvýšenie agregátneho dopytu, a tým aj na oživenie spotreby a výroby, a spočívali najmä v maximalizácii čerpania fondov EÚ, v zabezpečení realizácie PPP projektov v oblasti výstavby diaľničnej siete, zo zvýšenia nezdaniateľnej časti základu dane u dane z príjmu fyzických osôb a zo zvýšenia zamestnaneckej prémie, zo skrátení lehoty na vrátenie nadmerných odpočtov DPH a úprav vstupnej ceny pri odpisovaní hmotného a nehmotného majetku.

V súvislosti s urýchlením realizácie PPP projektov bola upravená rozpočtová kapitola Ministerstva dopravy, pôšt' a telekomunikácii SR na rok 2010. Stav čerpania rozpočtu na prípravu a výstavbu diaľnic a rýchlostných ciest k 30. septembru 2009 bol 241 089 761 eur, čo predstavovalo čerpanie na úrovni 29 %.

V období rokov 2008 a 2009 bolo odovzdaných do užívania 41 km úsekov diaľnic a rýchlostných ciest (2008 – 21,1 km, 2009 – 19,8 km = spolu 40,9 km), t.j. podľa hodnotiaceho kritéria v polovičnom profile (2008 – 43,7 km, 2009 – 48,8 km = spolu 92,5 km). Pri naplnení programu do konca roka 2010 bolo odovzdaných ďalších 52 km, čo znamená podľa hodnotiaceho kritéria 84 km diaľnic a rýchlostných ciest v polovičnom profile. Dobudovanie diaľničnej siete okrem toho zvýšilo konkurenčné výhody SR v strednodobom a dlhodobom časovom horizonte.

V oblasti elektroenergetiky pokračovala realizácia všetkých rozostavaných prioritných projektov, výstavba 3. a 4. bloku Jadrovej elektrárne Mochovce (880 MW), Paroplynového cyklu Malženice (436 MW). Výstavba špičkovej plynovej elektrárne Panické Dravce pri Lučenci s výkonom 50 MW je pred ukončením. Uvedenie zdroja do prevádzky bolo plánované na prvý polrok 2010. Kogeneračný zdroj v Bardejove s elektrickým výkonom 8 MW na báze biomasy bol ku koncu roka 2009 uvedený do skúšobnej prevádzky. Slovenské

elektrárne, a.s. pokračovali v realizácii programu modernizácie a zvyšovania výkonu Atómovej elektrárne Bohunice V2, ktorej výkon bol zvýšený na 954 MW. Cieľom bolo dosiahnuť výkon 1000 MW do konca roku 2010.

K najväčšej koncentrácii pracovných síl došlo pri výstavbe elektrárne Mochovce 3, 4, kde počet pracovníkov v roku 2011 dosahoval až 4 000. Do výstavby Paroplynovej elektrárne Malženice je zapojený tiež veľký počet pracovných síl. Pre obdobie rokov 2012 - 2015 sa pripravuje realizácia viacerých významných energetických projektov. Sú to najmä Paroplynové elektrárne v areáli Slovnaft (880 MW), resp. v areáli Elektrárne Vojany (400 MW), ale aj na Vodnom diele Sereď (51 MW), či v malých vodných elektrárnach na rieke Hron.

Realizáciou predovšetkým uvedených prioritných energetických investícií bude v horizonte rokov 2012 - 2013 znova zabezpečená sebestačnosť a exportná schopnosť SR v oblasti elektriny.

Pri úrovni fiškálneho impulzu 1 566 mil. eur a multiplikátore 0,5 predstavuje vplyv na HDP na úrovni 783 mil. eur, čo znamená, že uvedené opatrenia prispievajú k rastu HDP o 1,2 percentuálneho bodu.

Rozpočtová politika

V roku 2009 bola fiškálna politika jednoznačne expanzívna napriek plánovanej konsolidácii verejného deficitu vďaka fondom EÚ, plánovaným PPP projektom, ale aj z dôvodu niektorých očakávaných príjmov, ktoré mali jednorazový charakter (otvorenie kapitalizačného piliera dôchodkového systému, príjmy z predaja majetku). Mali napomôcť financovať verejné výdavky. Napriek tomu vyvstala potreba prehodnotenia strednodobých rozpočtových cieľov, ktoré sú momentálne z pohľadu globálnej krízy pre SR príliš ambiciózne a ich dôsledné plnenie by mohlo zbytočne spomaliť ekonomiky SR.

Najvýznamnejším opatrením v oblasti rozpočtovej politiky bolo prehodnotenie rozpočtového cieľa salda verejnej správy na roky 2009 a 2011 tak, aby SR pokračovala v ceste konsolidácie smerom k splneniu strednodobého cieľa a zároveň aby sa minimalizovalo riziko spomalenia ekonomického rastu z dôvodu fiškálnej politiky.

Výsledkom expanzívnej fiškálnej politiky bolo prehĺbenie deficitu verejnej správy z 2,3 % HDP v roku 2008 na odhadovaných 6,3 % HDP v roku 2009.

Od roku 2010 sa vláda SR zaviazala začať opätovne s konsolidáciou verejných financií s cieľom dosiahnutia vyrovnaného rozpočtu v roku 2015. Napriek reštriktívnej

fiškálnej politike mal v roku 2010 na slovenskú ekonomiku aj naďalej pôsobiť výrazný fiškálny impulz tvorený projektmi PPP a prostriedkami z fondov EÚ.

Opatrenia v oblasti finančného trhu

Tieto opatrenia vychádzali zo skutočnosti, že bankový a finančný sektor v SR bol v čase vzniku globálnej krízy pomerne zdravý a konsolidovaný. Medzi opatrenia v tejto oblasti patrili opatrenia:

Slovenská záručná a rozvojová banka; v ktorej došlo k zvýšeniu základného imania banky o 1 mld. Skk na financovanie programov pre MSP a príprava čerpania úverovej linky od Európskej investičnej banky v objeme 30 - 40 mil. eur na rozvoj malého a stredného podnikania,

EXIMBANKA; pri ktorej išlo o zvýšenie základného imania o 345 mil. Skk za účelom rozšírenia financovania vývozných úverov, a to najmä v segmente MSP a o doplnenie poistných fondov EXIMBANKY zo ŠR v objeme 500 mil. Skk na zvýšenie jej poistnej kapacity.

Opatrenia smerujúce do podnikateľského prostredia

Bola podporená snaha o zabezpečenie rastu konkurencieschopnosti podnikateľských subjektov, zabezpečenie kvalitného podnikateľského prostredia za účelom tvorby pridanej hodnoty a vytvárania nových pracovných miest. Tieto opatrenia boli smerované do nižšie uvedených oblastí, a to:

a) oblasť zvyšovania konkurencieschopnosti podnikov; išlo najmä o zlepšenie prístupu začínajúcich podnikateľov k finančným zdrojom, o znižovanie administratívnych bremien, o verejné obstarávanie, o zintenzívnenie ofsetových programov, o urýchlenie zavedenia jednotných kontaktných miest pre všetky skupiny a formy podnikov, o zvýšenie dostupnosti širokopásmového prístupu k vysokorýchlostnému internetu, o posilnenie kapacity programu podpory vzdelávania, školení a poradenstva pre vybrané skupiny záujemcov o podnikanie.

Na plnenie opatrení v tejto oblasti bolo schválených 14,7 mil. eur, pričom čerpaných bolo 6,9 mil. eur. Relatívne nízka úroveň čerpania pridelených zdrojov bola spôsobená zdĺhavou administratívnou prípravou realizácie jednotlivých programov, najmä v nadväznosti na potrebu zosúladenia existujúcich pravidiel poskytovania štátnej pomoci s pravidlami EÚ.

Tabuľka 1 **Opatrenia smerujúce do podnikateľského prostredia s rozpočtom**

Názov opatrenia (v tis. eur)	Schválené	Čerpanie
Posilnenie úverovej kapacity Mikropôžičkového programu	5 000	0
Nová koncepcia inkubátorovej starostlivosti pre MSP	500	26,7
Posilnenie kapacity programu podpory vzdelávania, školení a poradenstva pre vybrané skupiny záujemcov o podnikanie	500	239,9
Realizácia schémy podpory poradenstva pre pod. sektor	2 000	0
Posilnenie štátneho programu „Pomoc MSP na trhu EÚ“	100	0
Program „Obnovme si svoj dom“	6 639	6 639
SPOLU	14 739	6 905,6

Prameň: Úrad vlády SR, Bratislava 2010.

Nulové čerpanie finančných zdrojov pri opatrení Posilnenie úverovej kapacity Mikropôžičkového programu bolo spôsobené skutočnosťou, že pravidlá na čerpanie týchto zdrojov boli pripravované súčasne s pravidlami nakladania s revolvingovými prostriedkami, ktoré boli poskytnuté SR ešte z programu PHARE. Schválenie Mikropôžičkového programu tak bolo oneskorené v dôsledku dlhotrvajúceho riešenia prevodu vlastníckych práv k týmto zdrojom na SR.

Z dôvodu pretrvávajúceho doznievania finančnej, hospodárskej a sociálnej krízy najmä v MSP bolo potrebné nevyčerpané prostriedky, ktoré boli na podporu MSP schválené, použiť v národných programoch, ktoré sú realizované prostredníctvom Národnej agentúry pre rozvoj MSP, a to pri zachovaní ich celkového účelu použitia. Cieľom tohto návrhu je finančné posilnenie aj tých programov, ktoré neboli finančne posilnené, pričom ich realizácia sleduje napĺňanie potrieb malých a stredných podnikateľov. Konkrétne ide o programy na rozšírenie analytickej kapacity na riešení problémov podnikateľského prostredia, na zlepšenie informovanosti MSP a na propagáciu najlepšej praxe v podnikateľskej činnosti;

b) investičná pomoc; od 1. apríla 2009, t. j. od obdobia, kedy vstúpil do účinnosti zákon č. 56/2009, ktorým sa novelizoval zákon č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci do 31. decembra 2009, bolo vládou SR schválené poskytnutie investičnej pomoci pre 6 investičných projektov. Ich realizáciou sa vytvorilo 2 718 pracovných miest pri očakávanej výške oprávnených nákladov 336,668 mil. eur;

c) opatrenia na podporu aplikovaného výskumu a inovácií; mali za cieľ podporovať transfer inovatívnych technológií, presun zdrojov základného výskumu do aplikovaného výskumu a na inovácie, poskytovanie stimulov pre výskum a vývoj vykonávaný podnikateľmi, vyhlásenie verejnej výzvy a financovanie projektov programu Agentúry na podporu výskumu a vývoja (ďalej len APVV) v podnikateľskom sektore, vyhlásenie verejnej

výzvy a financovanie projektov programu APVV. Ďalej podpora spolupráce univerzít a SAV s podnikateľským prostredím a vyhlásenie a financovanie ďalších 3 výziev. Na tieto opatrenia bolo vyčlenených viac ako 200 mil. eur. Čerpanie za rok 2009 predstavovalo čiastku viac ako 100 mil. eur;

d) oblasť energetiky; opatrenia boli zamerané predovšetkým na oblasti zvýšenia energetickej efektívnosti, znižovania energetickej náročnosti a zabezpečenie financovania Programu energetickej efektívnosti.

Na Program vyššieho využitia biomasy a slnečnej energie v domácnostiach vláda SR vyčlenila 8 mil. eur. Ministerstvo hospodárstva SR začalo prijímať žiadosti od 20. apríla 2009.

Do 31. decembra 2009 bol počet prijatých žiadostí 1 530, z toho 1 303 na kolektory a 227 na kotly. Ku koncu roka bol počet schválených žiadostí 603. Suma finančných prostriedkov vyčlenená pre schválené žiadosti bola vo výške 618,1 tis. eur. Vysoký počet prijatých žiadostí v roku 2009 ukazuje na opodstatnenosť tohto dotačného programu.

Vládou SR vyčlenených 71 mil. eur na zatepľovanie rodinných a bytových domov v rámci vládneho programu zatepľovania bolo ku koncu roka 2009 vyčerpaných.

Prostredníctvom tohto programu bolo vytvorených približne 8 tis. pracovných príležitostí a to priamo pri zatepľovaní obytných budov, ale aj vo výrobe stavebných hmôt a materiálov. Sekundárnym cieľom programu bolo zníženie energetickej náročnosti rodinných a bytových domov, a tým aj zníženie nákladov domácností na bývanie;

e) v oblasti čerpania zdrojov zo štrukturálnych fondov; boli aktualizované schémy štátnej pomoci de minimis nad rámec prahu de minimis do výšky 500 000 eur, riešené otázky financovania projektov európskych zdrojov v spolupráci so Slovenskou bankovou asociáciou, urýchlená implementácia iniciatívy JEREMIE. Taktiež bol zaznamenaný aktívny prístup pri rokovaniach o zjednodušení postupov pre urýchlenie realizácie programov financovaných z Kohézneho fondu (ďalej len „KF“), štrukturálnych fondov, alebo z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka;

f) oblasť proexportnej politiky; bola podporená účasť slovenských firiem v zahraničí formou oficiálnych účastí MH SR na veľtrhoch a výstavách a na pôde EÚ a WTO boli aktívne presadzované a podporované opatrenia na posilnenie konkurencieschopnosti producentov v exportných odvetviach SR, ako napríklad automobilový priemysel a oceliarsstvo;

g) na rozvoj cestovného ruchu a obnovu kultúrnych pamiatok; so zameraním na lokality svetového kultúrneho dedičstva prostredníctvom programu *Obnovme si svoj dom* bolo na rok 2009 vyčlenených a aj vyčerpaných 6,64 mil. eur.

Politika trhu práce

Do tejto oblasti smerovala podstatná časť vyčlenených finančných zdrojov na protikrizové opatrenia. Spomedzi nových nástrojov bol zo strany zamestnávateľov najväčší záujem o príspevok na podporu udržania zamestnanosti. Vysoký záujem prejavovali taktiež zamestnávatelia aj o príspevok na podporu vytvorenia nového pracovného miesta, a to hlavne z dôvodu dĺžky udržania pracovného miesta a dĺžky poskytovania príspevku.

V období od 1. marca do 31. decembra 2009 bolo prostredníctvom nových aktívnych opatrení na trhu práce (ďalej len „AOTP“) prijatých 3 587 žiadostí na vytvorenie alebo udržanie 53 478 pracovných miest, resp. na zamestnanosť uchádzačov o zamestnanie v celkovej dohodnutej sume finančných prostriedkov vo výške 35,62 mil. eur.

Tabuľka 2 **Prehľad realizácie nových AOTP účinných od 1. marca 2009 za obdobie do 31. decembra 2009**

AOTP	Počet prijatých žiadostí	Počet uzatv. dohôd	Dohodnutý počet podporených PM, UoZ, zamestnancov, resp. počet poskytnutých príspevkov	Celkový dohodnutý/priznaný príspevok, resp. dávka (v eur)	Počet vytvorených PM, podporených UoZ, zamestnancov	Dohodnutá suma finančných prostriedkov na vytvorené PM (v eur)	Ø doh. suma na 1 PM alebo osobu (v eur)
§ 50d	310	287	54 501	29 574 435	46 801	14 756 423	315
§ 50e	3 057	2 910	7 974	25 279 040	6 501	20 642 939	3 175
§ 50f	217	182	175	289 399	173	213 496	1 234
§ 50g	3	3	3	2 550	3	2 550	850
§ 50h	0	0	0	0	0	0	0
Spolu	3 587	3 382	62 653	55 145 423	53 478	35 615 407	666

Prameň: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Bratislava 2010.

Zo strany zamestnávateľov pretrvával najväčší záujem o príspevok na podporu udržania zamestnanosti (§ 50d). Uvedeným opatrením bolo podporené udržanie takmer 47 tis. pracovných miest v celkovej v dohodnutej sume 14,8 mil. eur. Priemerná výška finančných prostriedkov na udržanie jedného pracovného miesta predstavovala sumu 315 eur.

Vysoký záujem prejavovali zamestnávatelia aj o príspevok na podporu vytvorenia nového pracovného miesta (§ 50e). Prostredníctvom tohto príspevku sa podporilo vytvorenie 6,5 tis. nových pracovných miest v celkovej dohodnutej sume 20,6 mil. eur. Priemerná výška finančných prostriedkov na vytvorenie jedného pracovného miesta predstavovala sumu 3 175 eur.

Prostredníctvom príspevku ku mzde zamestnanca (§ 50f) sa podporila zamestnanosť 173 zamestnancov v celkovej dohodnutej sume finančných prostriedkov vo výške 213,5 tis. eur. Priemerná výška finančných prostriedkov na podporu jedného zamestnanca predstavovala sumu 1 234 eur.

V roku 2009 úrady práce, sociálnych vecí a rodiny prostredníctvom všetkých AOTP, vrátane protikrizových opatrení, podporili celkom 224 382 pracovných miest, resp. uchádzačov o zamestnanie (ďalej len „UoZ“) alebo záujemcov o zamestnanie (ďalej len „ZoZ“), v celkovej dohodnutej sume finančných prostriedkov vo výške 134,74 mil. eur. Priemerná dohodnutá suma príspevku na jedno pracovné miesto bola vo výške 600 eur.

Účinnosť jednotlivých prijatých opatrení možno posudzovať z niekoľkých hľadísk. Hlavnými cieľmi pri prijímaní protikrizových opatrení bola eliminácia negatívnych dopadov na tvorbu HDP, ako aj podpora zamestnanosti, resp. eliminácia rastu nezamestnanosti.

Z pohľadu tvorby HDP expanzívna fiškálna politika spolu so začiatkom PPP projektov a čerpaním fondov EÚ predstavovala významný fiškálny impulz, ktorého veľkosť sa v roku 2009 odhaduje na úrovni 1 566 mil. eur, čo predstavuje príspevok k ekonomickému rastu vo výške 1,2 % HDP.

V oblasti zamestnanosti, okrem opatrení, ktoré boli súčasťou troch súborov, bol vládou SR Uznesením č. 100/2009 schválený samostatný návrh opatrení na zmiernenie dopadov globálnej krízy na zamestnanosť. Zo všetkých prijatých opatrení možno za najúčinnnejšie považovať príspevok na podporu udržania zamestnanosti (§ 50d) a príspevok na podporu vytvorenia nového pracovného miesta (§ 50e), na ktoré bolo čerpaných celkovo vyše 35 mil. eur.

Z pohľadu efektívnosti čerpania peňažných prostriedkov boli najúspešnejšie opatrenia, „Zatepl'ovací program“ (71 mil. eur), „Šrotovné“ (50 mil. eur) a Program „Obnovme si svoj dom“ (6,6 mil. eur).

Opatrenia na zmiernenie dopadov globálnej ekonomickej krízy prijaté vládou SR splnili a naďalej plnia svoj hlavný cieľ, t. j. čiastočnú elimináciu negatívnych dopadov globálnej krízy na SR. Opatrenia sú porovnateľné s opatreniami prijímanými v iných členských štátoch EÚ a taktiež sú v súlade s Plánom hospodárskej obnovy Európy. Zároveň možno podporiť názory viacerých členských štátoch EÚ, ako aj európskych inštitúcií, že v súčasnosti nie je vhodné pripravovať ďalšie opatrenia v súvislosti so zmiernením dopadov globálnej krízy, ale je potrebné podporovať prijaté opatrenia, ktoré sa v praxi osvedčili ako najúčinnnejšie.

Dôsledne je potrebné implementovať už prijaté opatrenia, najmä v oblasti budovania infraštruktúry a čerpania prostriedkov EÚ, ktoré svojou veľkosťou majú najväčší potenciál pozitívne ovplyvniť ekonomický rast a len obmedzene zhoršujú saldo verejných financií.

Ďalej je potrebné preniesť váhu opatrení predovšetkým na štruktúrne politiky, ktoré je potrebné uskutočniť nielen vo vzťahu k potrebnej fiškálnej konsolidácii, ale najmä s cieľom dosiahnuť vysoký udržateľný hospodársky rast v budúcnosti.

Pri realizácii opatrení je nutné zohľadniť potreby jednotlivých regiónov SR, aby sa urýchlilo znižovanie existujúcich vysokých regionálnych rozdielov, pričom hlavným nástrojom je dobudovanie potrebnej cestnej infraštruktúry a cielená podpora investícií, najmä v oblasti MSP.

SR je stále považovaná za jednu z najlepšie fungujúcich ekonomík v Európe, ktorá má potenciál neustále rásť. Je preto potrebné podporiť tento rast a sústrediť sa na vytvorenie čo najlepších podmienok pre fungujúci trhový systém v znalostne orientovanej ekonomike.

2 Cieľ práce

Hlavným cieľom práce je vymedziť teoreticko-metodologické pojmy a východiská skúmanej problematiky, pomocou analýzy zhodnotiť vývoj makroekonomických ukazovateľov a štrukturálnych zmien v ekonomike od 90. rokov až po súčasnosť a na základe doterajšieho vývoja poukázať na priebeh štrukturálnej adaptácie ekonomiky, na vývoj podielu hospodárskych odvetví na tvorbe HDP, na štruktúru domáceho dopytu, na vývoj pridanej hodnoty a medzispotreby v sledovanom období. Ďalej poukázať na pravdepodobný vývoj ekonomiky SR v zameraní na oblasť priemyslu, ktorý je spolu so službami hnacím motorom ďalšieho vývoja.

Čiastkovým cieľom je skúmanie faktorov pôsobiacich na konkurencieschopnosť a tiež metódam jej merania. Načrtujeme opatrenia, ktoré sú z hľadiska zvyšovania konkurencieschopnosti nevyhnutné a potrebné. Vymedzíme základné prístupy ku skúmaniu konkurencieschopnosti.

Ďalším čiastkovým cieľom je analýza vývoja štruktúry ekonomiky v uplynulých rokoch existencie samostatnej SR, charakteristika základných makroekonomických ukazovateľov vývoja ekonomiky. Veľkú pozornosť venujeme najmä vývoju HDP z hľadiska tvorby a použitia, vývoju pridanej hodnoty a medzispotreby. Rozoberieme a zanalyzujeme vývojové tendencie v štruktúre slovenskej ekonomiky od 90. rokov a poukážeme na opatrenia vedúce k jej ozdraveniu.

Čiastkovým cieľom v ďalšej časti práce sa zameriame na súčasný stav ekonomiky SR a rozoberieme predpokladaný vývoj do roku 2015, špecificky so zameraním na oblasť priemyslu, poľnohospodárstva, zahraničného obchodu, služieb a cestovného ruchu, a pokúsime sa vymedziť strategické ciele hospodárskej politiky. Načrtujeme taktiež očakávaný vývoj faktorov konkurencieschopnosti a diferencovaný vývoj makroekonomických ukazovateľov.

Cieľom v aplikačnej časti práce „výsledky práce“ je identifikovať zmeny v štruktúre ekonomiky SR a ich vplyv na jej konkurencieschopnosť za predpokladu „ceteris paribus“. Identifikácia vplyvu štrukturálnych zmien bude prezentovaná vo forme regresného ekonometrického modelu.

3 Metodika práce a metódy skúmania

Metodiku práce môžeme charakterizovať ako súbor metód a postupov, ktoré sa používajú vo vedeckom skúmaní. Pod pojmom metóda skúmania chápeme už istý postup, ktorý je zameraný na dosiahnutie nášho vopred zadefinovaného cieľa. Práve pomocou metodiky práce a metódy skúmania sme sa snažili dosiahnuť hlavný ako aj čiastkové ciele práce, ktoré sme zadefinovali v predchádzajúcej kapitole dizertačnej práce.

V dizertačnej práci je využívaný celý rad vedeckých metód smerujúcich k naplneniu cieľov práce. Teoretické východiská skúmanej problematiky predstavujú nevyhnutný poznatkový základ pre dôkladnú analýzu vývoja odvetví národného hospodárstva a následnú syntézu získaných údajov. Uskutočniť kvalifikovanú analýzu možno iba na základe dôkladného poznania odborných prác uznávaných autorov v danej národohospodárskej problematike. Bola použitá rešeršná metóda, metóda konzultácií s významnými odborníkmi, metóda dedukcie vychádzajúcej z dostupných informačných zdrojov, metóda indukcie zovšeobecňujúcej jednotlivé fragmenty výskumných prác autorov odborných štúdií. V tejto súvislosti je v značnej miere použitá historická metóda analýzy dokumentov relevantných k skúmanej problematike. Metódou selekcie bolo nevyhnutné z množstva preštudovaných materiálov extrahovať tie, ktoré optimálne prispievajú k splneniu cieľov dizertačnej práce.

Samozrejmosťou súčasťou vedeckého bádania je správne aplikovanie metódy abstrakcie, pretože národné hospodárstvo predstavuje mimoriadne komplexný a širokospektrálny systém vzájomných väzieb, ktoré nie je možné na takomto priestore vyčerpávajúco obsiahnuť. Preto je nevyhnutné v primeranej miere abstrahovať od viacerých interfaktorových väzieb a využívať na popis štruktúry ekonomiky ťažiskové časové rady jednotlivých odvetví národného hospodárstva.

Vybrané ukazovatele sú v práci prezentované s využitím moderných grafických metód, umožňujúcich prehľadné zobrazenie vývoja v jednotlivých segmentoch ekonomiky. Výpočty smerujúce k naplneniu vytýčených cieľov sú realizované prostredníctvom softvérového vybavenia na základe údajov digitálnych knižníc a elektronických štatistických databáz dostupných na stránkach Štatistického úradu EÚ (Eurostat-u), Štatistického úradu Slovenskej republiky (ďalej len „ŠÚ SR“), Európskej centrálnej banky (ďalej len „ECB“), Organizácie pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (ďalej len „OECD“) a Úradu vlády SR.

Pre splnenie čiastkového cieľa dizertačnej práce v aplikačnej časti je nevyhnutné správne opísanie vývoja makroekonomických ukazovateľov, a to predovšetkým štruktúry ekonomiky SR v dostatočne dlhom období na kvalifikované analýzy časových radov. Časové rady sú následne graficky prezentované, aby bolo možné vystihnúť ich celkové tendencie a rovnomernosť priebehu. Relevantné časové rady tvoria východiskovú bázu pre ťažiskovú regresnú analýzu, prostredníctvom ktorej je odhalená interdependencia medzi vývojom v jednotlivých odvetviach národného hospodárstva v členení podľa klasifikácie ekonomických činností a indexom konkurencieschopnosti kvantifikovanom ECB. Regresná analýza umožňuje odhaliť a kvantifikovať vplyv vysvetľujúcich premenných, objem produkcie v jednotlivých odvetviach národného hospodárstva, na vysvetľovanú premennú, ktorou je konkurencieschopnosť reprezentovaná hodnotou indexu konkurencieschopnosti.

Uskutočnenie regresnej analýzy možno efektívnym spôsobom s využitím ekonometrického softvéru EViews.5, ktorý umožňuje aj rýchle a prehľadné testovanie významnosti vysvetľujúcich premenných a detekciu autokorelácie v regresných vzťahoch potenciálne vhodných pre identifikáciu vplyvu štruktúrnych zmien na konkurencieschopnosť.

V prípade všetkých skúmaných vysvetľujúcich premenných sú dodržiavané pravidlá testovania významnosti regresných koeficientov vo vznikajúcich regresných modeloch, a to s využitím testovacej funkcie TINV na hladine významnosti 5 % s príslušným počtom stupňov voľnosti. Hodnota tejto funkcie je získaná výpočtom v tabuľkovom procesore MS Excel. Takto vypočítaná funkčná hodnota sa v každom regresnom vzťahu porovnáva s výstupom z ekonomického softvéru EViews.5 a v prípade, že nespĺňa podmienku významnosti parametra nie je možné vysloviť tvrdenie, že vývoj produkcie v danom odvetví národného hospodárstva má vplyv na zmeny v konkurencieschopnosti ekonomiky SR. Týmto spôsobom preskúmame všetky odvetvia národného hospodárstva v členení podľa klasifikácie ekonomických činností vo vzťahu k časovému radu indexu konkurencieschopnosti SR zverejňovanom prostredníctvom ECB.

Súčasne však v dizertačnej práci nie sú vyslovené závery na základe modelov, ktoré nespĺňajú podmienky neprítomnosti autokorelácie v regresných vzťahoch. Ak by totiž v modeloch bola prítomná autokorelácia, vplyv zmien v jednotlivých odvetviach národného hospodárstva by sa využitím metódy najmenších štvorcov nedal dokázať. Odhady regresných koeficientov by boli nespoľahlivé a smer závislosti nejednoznačný. Z tohto dôvodu všetky regresné vzťahy podstupujú Durbin-Watsonov test prítomnosti autokorelácie náhodných zložiek. V tomto teste obstoja iba regresné vzťahy, pri ktorých možno jednoznačne zamietnuť

vzájomnú koreláciu náhodných zložiek skúmaných časových radov. V prípade, že testovacia štatistika Durbin-Watsonovho testu sa bude nachádzať v intervale, pri ktorom nie je možné jednoznačne rozhodnúť o prítomnosti autokorelácie, tento regresný vzťah nebude považovaný za dostatočne relevantný. Z uvedeného vyplýva, že výsledky práce sú prijaté iba na základe regresných vzťahov vyhovujúcich podmienke významnosti parametrov a súčasne aj podmienke neprítomnosti autokorelácie v modeloch.

Touto metodikou sa dospeje k identifikácii odvetví národného hospodárstva, ktoré majú v sledovanom období jednoznačný vplyv na konkurencieschopnosť ekonomiky SR.

4 Výsledky práce

4.1 Makroekonomické ukazovatele vývoja ekonomiky SR

Vývoj ekonomiky možno sledovať na základe niekoľkých ukazovateľov - indikátorov. Medzi najznámejšie možno zaradiť vývoj tempa ekonomického rastu, miery nezamestnanosti, inflácie, miery úspor, investícií a ďalšie. Za hlavný makroekonomický ukazovateľ vývoja ekonomiky sa však považuje HDP.

V teoretickej rovine ho možno vymedziť ako súčet peňažnej hodnoty všetkých finálnych výrobkov a služieb vyrobených rezidentskými jednotkami počas špecifikovaného obdobia. Zvyčajne je ním jeden rok. Tento ukazovateľ možno vypočítať tromi spôsobmi výpočtu, a to použitím výdavkovej, dôchodkovej a produkčnej metódy. Pri zostavovaní HDP sa používajú tieto klasifikácie zosúladené s medzinárodnými klasifikáciami:²⁰

- odvetvová klasifikácia ekonomických činností (ďalej len „OKEČ“), založená na klasifikácii NACE Rev.1, ktorá je prevoditeľná na klasifikáciu ISIC Rev.3
- odvetvová klasifikácia ekonomických činností NACE Rev.2
- klasifikácia inštitucionálnych sektorov (podľa systému ESA)
- klasifikácia produktov (ďalej len „KP“) založená na Európskej štandardnej klasifikácii produktov podľa činnosti (ďalej len „CPA“)
- klasifikácia individuálnej spotreby podľa účelu (ďalej len „COICOP“)
- klasifikácia tovarovej spotreby podľa colného sadzobníka (ďalej len „HS“).

Medzi ďalšie vybrané makroekonomické ukazovatele vývoja ekonomiky patrí hrubá produkcia, ktorá predstavuje hodnotu výrobkov a služieb, ktoré sú výsledkom činnosti rezidentských jednotiek počas účtovného obdobia na území SR. Je tvorená súčtom medzispotreby a pridanej hodnoty.

Medzispotreba pozostáva zo služieb a výrobkov krátkodobého použitia, ktoré sa v rámci daného účtovného obdobia spotrebovali alebo transformovali v procese výroby. Pri vymedzení medzispotreby je potrebné riešiť prípady, ktoré sa nachádzajú na hranici medzi platbami za prvotné výrobné faktory a medzispotrebou, ako aj medzi medzispotrebou a kapitálovými výdavkami. Do medzispotreby sa nezahŕňajú:

- položky považované za tvorbu hrubého kapitálu, ako sú cennosti, prieskum nerastných zdrojov, dôležité vylepšenia, ktoré prevyšujú bežné udržiavanie

²⁰ Podľa ŠÚ SR a Eurostat-u.

investičného majetku, zakúpeného alebo vytvoreného softvéru pre vlastné použitie,

- výdavky zamestnávateľov považované za naturálne mzdy a platy,
- použitie kolektívnych služieb (trhovými jednotkami alebo jednotkami výrobcov pre vlastné použitie) poskytovaných jednotkami verejnej správy (výdavky spojené so zásahom vojska pri živelných pohromách, výdavky na zásahy hasičov pri požiaroch),
- výrobky alebo služby vyrobené alebo spotrebované v rámci toho istého účtovného obdobia a v rámci tej istej miestnej činnostnej jednotky,
- platby za štátne licencie a poplatky, ktoré sú považované za dane z produkcie.

Posledným vybraným ukazovateľom je pridaná hodnota, ktorú vypočítame odpočtom medzis potreby od hrubej produkcie.

Pri skúmaní otázok dlhodobého vývoja ekonomiky má veľký význam analýza hospodárskeho cyklu. Hospodársky cyklus je vlastne výkyvom ekonomických aktivít, ktoré vykazujú určitú pravidelnosť. Skúmanie hospodárskeho cyklu v doterajšom vývoji ekonomiky samostatnej SR je sťažené dvomi zásadnými skutočnosťami. Je to:

- krátke obdobie vývoja,
- netransparentnosť hospodársko-politických procesov daná transformáciou ekonomiky a spoločnosti.

Najväčšou nevýhodou uvedenej krátkosti obdobia je, že nie je možné presnejšie určiť trendovú zložku hospodárskeho cyklu.

Odštartovanie hospodárskej transformácie v roku 1990 bolo spojené s poklesom HDP. Bola to reakcia adaptačných problémov hospodárskych subjektov na novovznikajúce podmienky indukované liberalizáciou, dereguláciou a decentralizáciou. Tento pokles dosiahol svoje dno v roku 1991. V roku 1992 sa síce zmenšil, ale pokračoval aj v roku 1993, t. j. v prvom roku samostatnej republiky. Rok 1994 bol prvým rokom transformačného rastu. Najvyššia hodnota dynamiky rastu v doterajšej histórii samostatnej republiky sa dosiahla v roku 1995. Po tomto období mala dynamika hospodárskeho rastu opäť klesajúcu tendenciu. Zastavila sa v roku 1999. Po tomto roku sa rast začal opäť zvyšovať.

Uvedený vývoj je dôsledkom fluktuácie ekonomických aktivít ovplyvnených viacerými faktormi. Ich pôsobenie vysvetľuje ekonomická veda pomocou teórie hospodárskych cyklov.

Celkovo možno konštatovať, že zaznamenaný hospodársky cyklus bol dôsledkom predovšetkým pôsobenia vonkajších a vnútorných faktorov ekonomického vývoja. Interakcia

akcelerátora a multiplikátora v rámci domáceho dopytu bola menej citelná než interakcia medzi vývozom a domácim dopytom.

Bolo to na jednej strane dané vysokou otvorenosťou ekonomiky a na druhej strane nerozvinutosťou trhových vzťahov a podkapitalizáciou hospodárstva.

Faktorom cyklickosti hospodárskych aktivít bol aj politicko-spoločenský vývoj daný búrlivými tendenciami formovania spoločensko-politického prostredia a priebehu procesu privatizácie.

Správanie sa hospodárskych subjektov bolo ovplyvnené viac netransparentnosťou vytvárajúceho sa trhového a spoločenského prostredia než neúplnosťou informácií. Potenciál možného efektu reálneho dlhodobého cyklu, daný nárazom technologických šokov, bol obmedzený podkapitalizáciou ekonomiky, prílevom zahraničného kapitálu a nízkou funkčnosťou trhového prostredia.

Pri širšom zhodnotení prvého transformačného cyklu ekonomiky SR treba skonštatovať, že viac ako 6%-ný hospodársky rast je nad súčasné možnosti ekonomiky a vedie k prudkému prehĺbeniu jej vonkajšej nerovnováhy. Na druhej strane sa ukazuje, že zníženie uvedeného rastu pod 3 % pri prepade domáceho dopytu zasa vedie k veľkému nárastu nezamestnanosti. Tento vývoj pri spolupôsobení zvýšeného rastu spotrebiteľských cien vyvoláva prudké zhoršenie dôchodkovej situácie obyvateľstva a vedie k prehĺbeniu sociálnej nerovnováhy. Znamená to, že ekonomika SR dospela do štádia, v ktorom sa požiadavky na účinnosť makroekonomických manévrov, snažiacich sa o hospodársky rast a stabilitu, mimoriadne zvyšujú a sú zásadne závislé od úspechu v oblasti štruktúrnych zmien.

4.2 Vývoj štruktúry ekonomiky SR podľa príslušnej politickej klímy v rokoch 1993 – 2010

4.2.1 Vývoj do roku 1993

Až do druhej svetovej vojny bola SR krajinou prevažne poľnohospodárskeho charakteru. Následná industrializácia prebiehala podľa imperatívov ústredného plánovania, čo viedlo k tomu, že krajina bola dlhé roky jedným z najviac centrálne plánovaných hospodárstiev.

V štruktúre hospodárstva prevládal najmä ťažký priemysel. Práve priemyselné odvetvia sa vyznačujú vysokým podielom výrob s nižším stupňom spracovania, vysokou surovinovou a energetickou náročnosťou. Štruktúra priemyslu si vyžiadala viac ako polovicu celkových výrobných zdrojov, ktoré smerovali do ťažkého priemyslu. Vytváral sa vysoký

dopyt po produkcii týchto odvetví a prestal sa vytvárať tlak na realizáciu štruktúrnych zmien v súlade s celosvetovými tendenciami.

V dôsledku takto vytvorenej štruktúry sa vytváral vedecko-technický odstup v medzinárodnom porovnaní. Ekonomika sa vyznačovala nízkou adaptačnou schopnosťou, produktivitou práce, nízka bola aj flexibilita ekonomiky. Odstup úrovne spoločenskej produktivity práce od svetovej a nedostatočné zhodnocovanie vstupov sa odrazil aj v dlhodobom vývoji zahraničného obchodu. Nízka vývozná výkonnosť ekonomiky limitovala objem dovozu. Posilňovalo sa monopolné postavenie podnikov na vnútornom trhu a tým sa nepodnecoval záujem o urýchlenie inovačného procesu. Výroba bola často neefektívna, čo viedlo k celkovému kvalitatívnemu zaostávaniu ekonomiky.

Trend posilňovania ťažkého priemyslu v štruktúre ekonomiky pretrvával aj v 80. rokoch, čím sa naďalej zvyšovala štruktúrna medzera priemyslu medzi našou krajinou a ekonomikami západnej Európy.

Centrálno-administratívny model riadenia sa odrazil vo východiskovej podobe štruktúry ekonomiky pred cestou transformácie. Nevyhovujúca, zdeformovaná štruktúra národného hospodárstva sa prejavila vo viacerých smeroch, a to:

- v nízkej výkonnosti a efektívnosti ekonomiky, vo vysokej materiálovej, energetickej, investičnej a dovoznej náročnosti,
- v nízkej produktivite práce, prevládala vysoká sociálna prezamestnanosť,
- v značnej technickej a technologickej zaostalosti, v chýbajúcom a v nedostatočnom vedecko-technickom pokroku,
- v nízkej konkurencieschopnosti produkcie,
- v nedostatočnej finalizácii výroby, v nízkom stupni zhodnotenia národnej kvalifikovanej práce,
- v poddimenzovanosti terciárneho sektora ako celku, ale aj jeho zložiek,
- v nízkom podiele výrob, náročných na kvalifikovanú prácu, vedu a výskum,
- v slabej inovačnej aktivite,
- v značnej miere investičnej predurčenosti,
- v nízkej infraštruktúrnej vybavenosti.

V dôsledku uvedených skutočností sa znižovala celková konkurencieschopnosť subjektov na svetových trhoch. Je nesporné, že reštrukturalizácia národného hospodárstva vytvára základný rámec pre smerovanie ekonomickej budúcnosti.

Začiatkom 90. rokov pád tradičných trhov a celosvetová recesia, ako aj spomaľovanie ekonomického rastu ešte viac umocnili potrebu zmien v štruktúre ekonomiky.

Proces reformy ekonomiky SR bol sprevádzaný štruktúrno-adaptačnými mechanizmami, ktoré mali vytvárať predpoklad ekonomickej transformácie. Nerozvinutosť trhu v počiatočnom období transformácie ekonomiky, stav legislatívy konkurenčného prostredia determinujú úlohu štátu v reštrukturalizačnom procese.

V prvej fáze transformácie sa riešili najmä otázky konštituovania trhu, jednotlivých jeho segmentov a nástrojov oblastí hospodárskej politiky, ako aj účasť štátu v procese reštrukturalizácie. Ako dlhodobý cieľ sa ukazovala postupná transformácia ekonomiky na úroveň hospodársky vyspelých štátov. Ekonomický vývoj zároveň potvrdzuje, že koncepcia dynamického a dlhodobého efektívneho vzostupu ktorejkoľvek ekonomiky sa nemôže zaobiť bez zosúladenia záujmov štátu a podnikov.

Reštrukturalizačné procesy v národnom hospodárstve mali byť zamerané na útlm neefektívnych a neperspektívnych výrobných kapacít, na rozvoj výrobných a programov s vysokým stupňom zhodnocovania vstupov, s vysokou pridanou hodnotou, na nástup a uplatňovanie vysokých, špičkových technológií, na rozvoj a podporu inovačných aktivít. Cieľom mal byť aj pokles materiálovej, energetickej a dovoznej náročnosti výroby. Bolo potrebné orientovať sa na zvyšovanie konkurencieschopnosti výrobných kapacít, zvyšovať exportnú výkonnosť a dosahovať konkurenčné výhody z medzinárodnej delby práce, zamerať sa na oblasť vedy a výskumu a zvyšovať význam ľudského kapitálu, zabezpečiť prechod k rozvinutému terciárnemu sektoru a informačnej spoločnosti.

Rozvojové programy charakterizované v štruktúrnej politike nezaznamenali pozitívny vývoj tak, ako sa od nich očakávalo v dôsledku nedostatku finančných zdrojov. Tvorba zdrojov v období rokov trvania federálneho štátu 1990-1993 bola podmienená výrazným poklesom HDP. Znížená tvorba zdrojov sa prejavila v realizácii zámerov štruktúrnej politiky. Podmienky v tomto období nevytvorili dostatočne vhodné prostredie pre realizáciu štruktúrno-adaptačných procesov. Štruktúrna politika pôsobila skôr reaktívne a bola orientovaná na riešenie sociálnych dopadov transformácie.

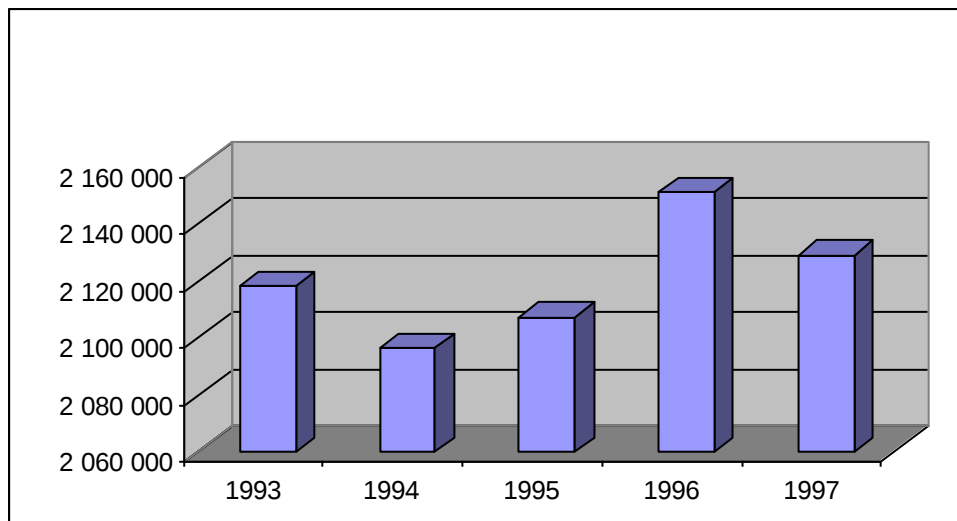
4.2.2 Vývoj v období rokov 1994 – 1998

Budovanie inštitucionálnych základov nového štátu bolo poznačené demokratickým deficitom, ktorý znemožnil naplnenie integračných ambícií krajiny, keď SR nebola zaradená do prvej vlny rozširovania NATO a nebola pozvaná na rokovania o vstupe do EÚ. Etabloval sa autoritársky režim s odkazmi ako „Je po voľbách, zvyknite si!“. Úsilie prodemokratických síl sa sústreďovalo na zachovanie úrovne liberalizácie a demokratizácie z obdobia rokov 1990 – 1992. Toto obdobie sa začalo prudkým rozmachom činnosti bánk a poisťovní, ktoré

sprostredkúvali vysoké množstvo finančných transakcií pre podniky aj domácnosti. Došlo k výraznému zvýšeniu počtu finančných inštitúcií s domácim, ale predovšetkým so zahraničným kapitálom. Zároveň sa spestrila ponuka poskytovaných služieb finančnými inštitúciami, napr. bankomatové karty, internetbanking, grid karty, telefonické sprostredkovanie služieb a prerastanie bankových a poisťovacích produktov. Zaviedlo sa poskytovanie hypotekárnych úverov a v rámci stavebného boomu sa financoval nákup stavebného materiálu a výstavba rodinných domov. Budovanie sídlisk veľmi rozšírené v období socializmu bolo utlmené. Malí podnikatelia a živnostníci mali možnosť získavať úvery, i keď za vysoké úroky (niekedy až 30 %) a vytvárať pracovné miesta v regiónoch SR, a to predovšetkým v sektore služieb. Odvetvie hotelierstva, turistiky, reštauračných a stravovacích služieb zaznamenalo zvýšený počet živnostníkov, zamestnancov, návštevníkov z domácich aj zahraničných destinácií. Zamestnanosť sa teda presúvala z primárneho sektora do terciárneho sektora. Primárny sektor zaznamenal výrazný prepád zamestnanosti rozpadom bývalých jednotných roľníckych družstiev z dôvodu dumpingových cien výrobcov z členských krajín EÚ, ktorým slovenské poľnohospodárstvo nebolo schopné čeliť. Išlo o rastlinnú výrobu, ale aj o živočíšnu výrobu a mäsokombináty. Lacný dovoz z Holandska a Dánska spôsobil zánik poľnohospodárskych a potravinárskych podnikov, a to predovšetkým na juhu SR. Reštitúcia pôdy, parcelovanie malých pozemkov nevytváralo podmienky pre konkurencieschopnú produkciu. Pozitívnym javom tohto obdobia bola modernizácia technologickej bázy podnikov novonadobudnutých súkromnými vlastníkmi. Výrazná obnova technológií prebehla v odvetví hutníctva, ktoré reagovalo na svetové technologické štandardy. Začala sa realizovať prudká modernizácia infraštruktúry, budovať diaľnice a rýchlostné cesty. Takisto všetky odvetvia hospodárstva začali masívne využívať možnosti moderných IKT, mobilných foriem komunikácie. V tomto období došlo aj k privatizácii zdravotníckych zariadení, odštátneniu stomatologických ambulancií, vznikali alternatívne zdravotnícke zariadenia, umožnil sa vstup na trh zdravotného poistenia a pripoistenia, čím sa spestrila ponuka zdravotníckych služieb, ale zároveň sa zvýšila disproporcia v kvalite poskytovaných služieb. Progresívny nárast zaznamenal automobilový priemysel a výroba bielej techniky, čím došlo k výraznému zvýšeniu podielu exportu na HDP. EXIMBANKA odkupovala zahraničné pohľadávky a podporovala slovenský export. Na druhej strane masívny vývoz drevnej hmoty z územia SR nemožno hodnotiť pozitívne. Enormný nárast dovozu najmä tovaru z Číny spôsobil útlm obuvníckeho, odevného a textilného priemyslu SR. Takýto tlak spôsobil zánik veľkých tradičných zamestnávateľov ako sú napr. Texicom, bývalé Bavlnárske závody V. I. Lenina, Slovena a v ďalšie, v ktorých

spôsovoval uvedený masový import existenčné problémy. Nedostatočná legislatíva nezosúladená s európskymi štandardmi umožnila vznik nebankových subjektov, pyramídových hier, finančných podvodov a nekorektných prípadov privatizácie. Obdobie v týchto rokoch bolo poznačené vývozom kapitálu, realizáciou podnikateľských aktivít v zahraničí, realizáciou joint-ventures a výrazným nástupom MSP. V tomto období sa zavŕšila kupónová aj dlhopisová privatizácia.

Graf 2 Zamestnanosť v hospodárstve SR za roky 1993 - 1997

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR, Bratislava, 2010.

4.2.3 Vývoj v období rokov 1998 – 2002

Výsledky volieb v roku 1998 spôsobili radikálnu zmenu v pomere síl medzi hlavnými politickými aktérmi. Vláda bola označovaná za vládu tzv. „veľkej“ koalície so zastúpením významných segmentov slovenskej spoločnosti, vrátane národnostných menšín. Jej pôsobenie malo veľký význam z hľadiska celkovej demokratickej konsolidácie krajiny. Národná rada SR prijala legislatívne úpravy, zamerané na odstránenie niektorých následkov vládnutia predchádzajúcej vlády, na stabilizáciu politického systému a na posilnenie jeho demokratických prvkov. Novelizovaná ústava vytvorila právny rámec podstatne pevnejší než ten, ktorý existoval predtým. Boli zriadené nové inštitúty (ombudsman, Súdna rada), posilnilo sa postavenie Ústavného súdu SR, vznikla druhá úroveň samosprávy (regionálne parlamenty – zastupiteľstvá vyšších územných celkov). Proces integrácie do EÚ posilnil celkový demokratizačný trend. Medzi zahraničnopolitické priority novej vlády patrilo najmä vstup SR do EÚ a NATO a snaha dobehnúť okolité krajiny. V ekonomickej oblasti dochádzalo k viacerým sporom, nakoľko vláda bola širokospektrálna - spájala ľavicové strany (SOP, SDĽ, SDSS, SZS) s pravicovými (napr. KDH, DS). Ďalším problémom bola najsilnejšia

„strana“ koalície a to SDK, ktorá spájala päť strán a časť jej vedenia sa pokúšala vytvoriť na troskách zakladajúcich strán novú „ľudovú stranu“. Na druhom kongrese SDK, ktorý sa konal 19. júna 1999 v Prešove I. Šimko vyhlásil, že „SDK už nie je závislá od materských strán.“ Päť strán tvoriacich SDK však už v tom čase požadovali návrat ku koalícii a zrušenie jednotnej strany SDK. Ďalší vývoj smeroval k rozpadu SDK. Na jej troskách vznikla nová strana - SDKÚ a päť obnovených materských strán.

Medziročný rast HDP²¹ sa v priebehu roka postupne zrýchľoval v stálych cenách z 1,5 % v 1. štvrtroku na 2,5 % v 3. štvrtroku a 2,9 % v 4. štvrtroku. Jeho vývoj v 4. štvrtroku po takmer dvoch rokoch ovplyvnil okrem vonkajšieho dopytu aj rast domáceho dopytu (o 4,8 %).

HDP sa v roku 2000 porovnaní s rokom 1999 zvýšil v stálych cenách o 2,2 % (v bežných cenách o 8,8 %) na 887,2 mld. Skk. Vplyvom vývoja v 2. polroku sa zastavilo spomaľovanie medziročného rastu objemu HDP. Tempo rastu bolo o 0,3 percentuálneho bodu rýchlejšie ako v roku 1999.

Z hľadiska tvorby medziročný vývoj HDP ovplyvnil hlavne jeho rast v priemyselnej výrobe (o 5,5 %), trhových službách (o 5,1 %) a netrhových službách (o 1,5 %). V rámci trhových služieb vzrástol HDP v odvetviach obchod, hotely a reštaurácie (o 11,7 %) a ostatné služby (o 4,9 %). Nižší ako pred rokom bol v doprave (o 1,7 %), pošte a telekomunikáciách (o 6,3 %). Na prírastku v priemyselnej výrobe sa podieľali predovšetkým odvetvia, ako sú výroba kovov a kovových výrobkov (o 10,1 %), výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov (o 5 %) a výroba výrobkov chémie, z ropy a gumy (o 2,2 %). Miernejší ako v roku 1999 bol pokles HDP vytvoreného v stavebníctve (o 15 %). Tempo rastu HDP ovplyvňoval aj podstatne vyšší výber dane z pridanej hodnoty, spotrebnej dane a daní zo zahraničného obchodu.

Na strane dopytu bol prírastok HDP evokovaný rastom zahraničného dopytu (o 15,9 %), v ktorom sa prejavil najmä rastúci podiel aktívneho zušľachtovacieho procesu. Domáci dopyt, aj pri spomalení jeho poklesu, nedosiahol úroveň roku 1999 (o 1,3 %). Zatiaľ čo v roku 1999 sa na jeho poklese podieľal väčšou mierou investičný dopyt, v roku 2000 jeho nižšiu úroveň ovplyvnil nižší spotrebiteľský dopyt. V porovnaní s rokom 1999 sa znížila konečná spotreba domácností o 3,4 % a konečná spotreba štátnej správy o 0,9 %. Celkový investičný dopyt (tvorba hrubého kapitálu) vzrástol o 1,8 %, pri poklese tvorby hrubého

²¹ Podľa metódy ESA 95; údaje sú v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji a štruktúre sú v stálych cenách.

fixného kapitálu o 0,7 %. Podľa odhadu sa spotreba neziskových inštitúcií slúžiacich prevažne domácnostiam zvýšila o 2,9 % (tvorila 0,5 % z HDP).

Podiel tvorby hrubého fixného kapitálu na HDP medziročne poklesol o 0,8 percentuálneho bodu na 28,6 %. Podľa odhadu sa z celkovej tvorby hrubého fixného kapitálu realizovalo vo forme budov a stavieb 37,2 %, strojov a zariadení 41,9 % a dopravných prostriedkov 13,1 %.

V roku 2000 pokračovalo zmierňovanie vonkajšej nerovnováhy SR. Pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov a služieb podľa výsledkov dosiahlo v bežných cenách 22,1 mld. Skk a v porovnaní s rokom 1999 bolo nižšie o 21,5 mld. Skk. Do objemu sa premietlo aktívne saldo vývozu a dovozu služieb (20,3 mld. Skk) a pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov (42,4 mld. Skk).²²

Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb na HDP) medziročne vzrástla v bežných cenách na 73,5 % (o 12 percentuálnych bodov). Dovozná náročnosť (meraná podielom dovozu výrobkov a služieb na HDP) sa zvýšila na 76 % (o 9,1 percentuálneho bodu).

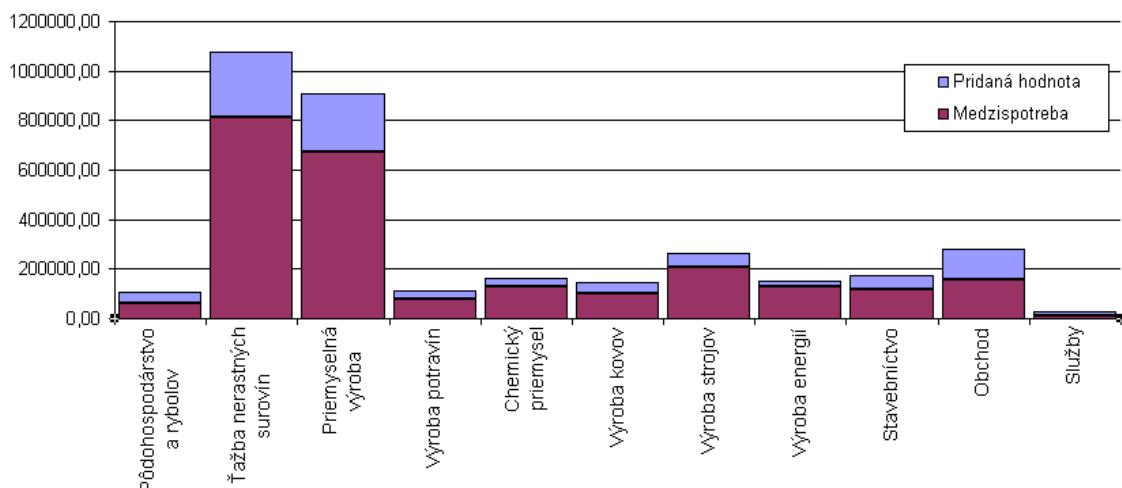
V roku 2001 sa vytvoril HDP²³ v objeme 971,2 mld. Skk. Jeho medziročné tempo rastu sa v priebehu roka (s výnimkou vývoja v 2. štvrtroku) postupne zrýchľovalo z 3 % v 1. štvrtroku na 3,9 % v 4. štvrtroku. V roku 2001 v porovnaní s rokom 2000 sa HDP zvýšil o 3,3 % (v bežných cenách o 8,7 % na 1019,9 mld. Skk).

Z vytvoreného HDP tvorila pridaná hodnota 922,5 mld. Skk. Jej objem sa medziročne zvýšil o 3,5 %. Podiel medzispotreby na hrubej produkcii v úhrne za ekonomiku 63,3 % zostal rovnaký ako v roku 2000.

²² Údaje Národnej banky Slovenska. Bratislava, 2010.

²³ HDP podľa metódy ESNÚ 95, hodnoty sú v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji a štruktúre sú v stálych cenách.

Graf 3 Hrubá produkcia, medzispotreba a pridaná hodnota v roku 2001 podľa odvetví OKEČ

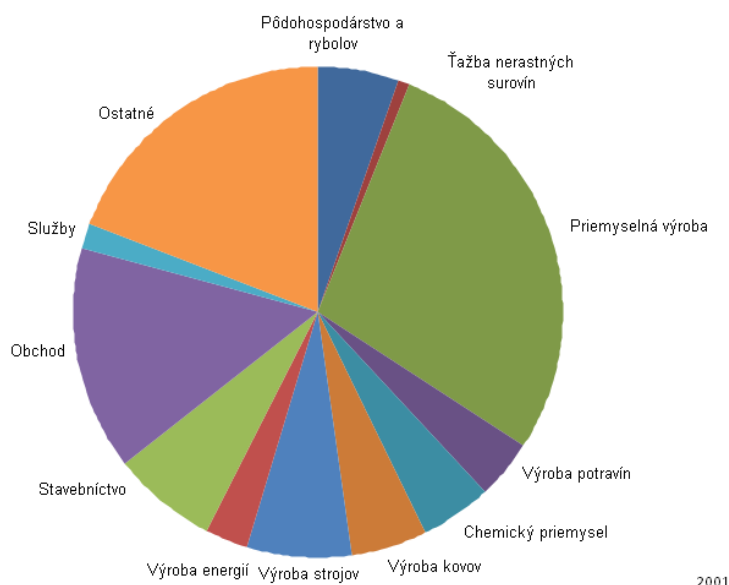
Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, Bratislava, 2010.

Medziročný prírastok HDP súvisel s jeho rastom v pôdohospodárstve o 2,5 %, v stavebníctve o 1,4 %, v trhových službách o 6,5 % a v netrhových službách o 2,8 %. V priemysle bola jeho tvorba takmer na úrovni roku 2000 (pokles o 0,1 %), pritom v priemyselnej výrobe vzrástla o 5,5 % a klesla v ťažbe nerastných surovín o 9,8 % a vo výrobe a rozvoze elektriny, plynu a vody o 43,1 %.

Vyššiu tvorbu HDP v priemyselnej výrobe priaznivo ovplyvnil rast vo výrobe kovov a kovových výrobkov o 12,7 %, vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov o 4,7 %. Medziročne klesol vo výrobe potravín o 16,7 %, vo výrobe výrobkov chémie, z ropy a gumy o 0,9 %. V trhových službách sa dosiahol prírastok HDP v doprave 16,8 %, pošte a telekomunikáciách 9,7 %, obchode, hoteloch a reštauráciách 4,8 % a v úhrne za ostatné trhové služby 2,8 %.

Tabuľka 3 s grafom HDP v roku 2001 podľa OKEČ v b. c.

	mil. Skk	mil. eur
Pôdohospodárstvo a rybolov	43229,91	1434,97
Ťažba nerastných surovín	6837,10	226,95
Priemyselná výroba	233746,13	7758,95
Výroba potravín	32928,92	1093,04
Chemický priemysel	37123,97	1232,29
Výroba kovov	42821,10	1421,40
Výroba strojov	57489,14	1908,29
Výroba energií	22683,07	752,94
Stavebníctvo	58621,88	1945,89
Obchod	120864,91	4011,98
Služby	13964,00	463,52
Ostatné	159536,15	5295,63

Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov ŠÚ SR, Bratislava, 2010.

Na strane použitia bol vývoj HDP po dvoch rokoch ovplyvnený nielen rastom zahraničného dopytu (o 6,5 %), ale aj zvyšujúcim sa domácim dopytom (o 6,6 % na 1 101,6 mld. Skk).

Vývoj zahraničného obchodu v roku 2001 charakterizoval predstih tempa rastu dovozu pred vývozom a najvyšší schodok obchodnej bilancie od vzniku samostatnej republiky. Podľa výsledkov pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov a služieb oproti roku 2000 vzrástlo na 81,6 mld. Skk.²⁴, čím tvorilo 8,7 % z HDP. Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb na HDP) vzrástla na 72,8 %. Dovozná náročnosť (meraná podielom dovozu výrobkov a služieb na HDP) sa zvýšila na 80,8 %.

Na trhu práce po štyroch rokoch medziročne vzrástla zamestnanosť. V priemere za rok 2001 sa podľa výsledkov výberového zisťovania pracovných síl (ďalej len „VZPS“) počet pracujúcich osôb oproti roku 2000 zvýšil o 1 % na 2 123,7 tis. osôb. Vzrástol počet zamestnancov o 0,6 % (na 1 943,4 tis.) a podnikateľov o 6,5 % (na 175,2 tis.).

Prírastok celkovej zamestnanosti hospodárstva súvisel s vyšším počtom zamestnancov v odvetviach, ako sú priemysel, veľkoobchod, maloobchod, oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru, hotely a reštaurácie, nehnuteľnosti, prenajímanie a obchodné služby, verejná správa, obrana a povinné sociálne zabezpečenie, ostatné verejné, sociálne a osobné služby. Pokles počtu zamestnancov sa nezastavil v pôdohospodárstve, stavebníctve, v odvetví doprava, skladovanie, pošta a telekomunikácie.

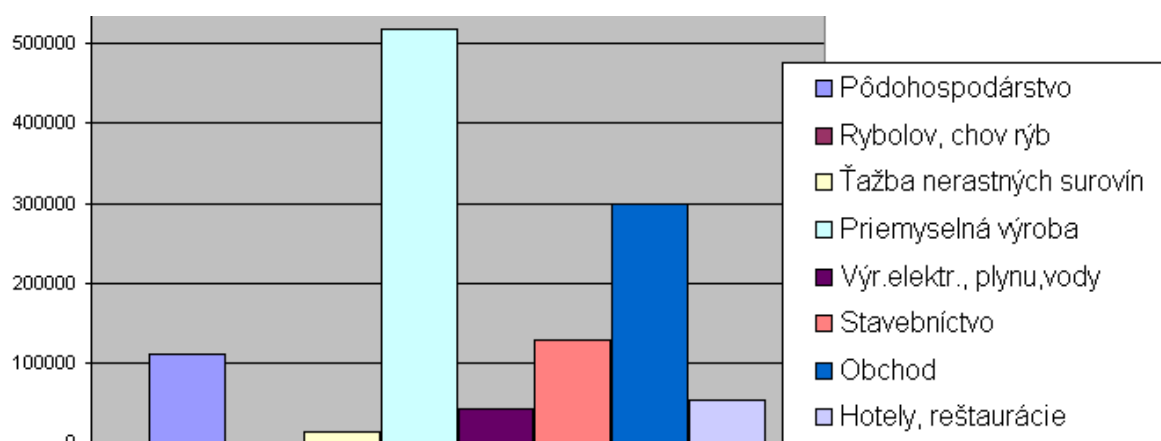
²⁴ Údaje sú čerpané z platobnej bilancie Národnej banky Slovenska a upravené o štatistický odhad nevidovanej ekonomiky.

Tabuľka 4 **Zamestnanosť podľa odvetví v roku 2001**

Pôdohospodárstvo	110305
Rybolov, chov rýb	126
Ťažba nerastných surovín	13327
Priemyselná výroba	517151
Výroba elektriny, plynu, vody	41985
Stavebníctvo	128569
Obchod	299127
Hotely, reštaurácie	53554

Prameň: vlastné spracovanie na základe údajov MPSVR SR, Bratislava, 2010.

Graf 4 **Zamestnanosť podľa odvetví v roku 2001**

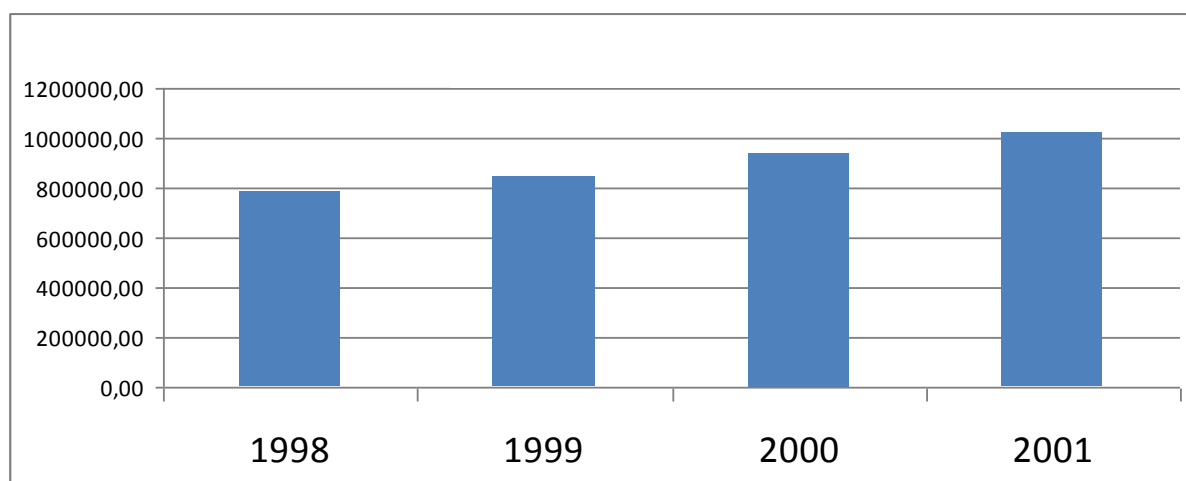

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov MPSVR SR, Bratislava, 2010.

Priaznivý vývoj zamestnanosti sa prejavil v spomalení medziročného rastu počtu nezamestnaných. V priemere za rok 2001 bolo nezamestnaných 508 tis. osôb (podľa výsledkov VZPS). Ich medziročný rast o 4,7 % bol o 11,7 p. b. miernejší ako v roku 2000. Nezamestnanosť najviac zvyšovali osoby, ktoré naposledy pracovali v odvetviach, ako sú ostatné verejné, sociálne a osobné služby a tie, ktoré nemali ešte zamestnanie.

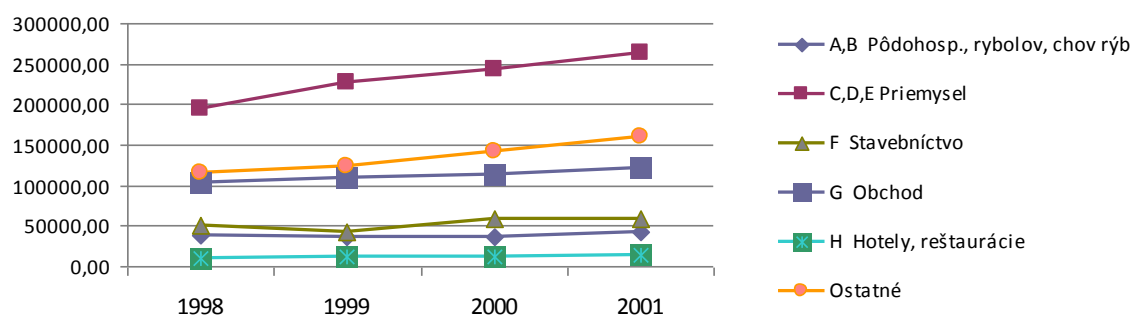
Štvorročný prehľad vybraných makroekonomických ukazovateľov v členení podľa OKEČ uvádzame v nasledujúcich grafoch.

Graf 5 Vývoj HDP v rokoch 1998 – 2001 v mil. Skk v b. c.

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2010.

Graf 6 Vývoj HDP podľa OKEČ 1998 – 2001 v mil. Skk v b. c.

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2010.

4.2.4 Vývoj v období rokov 2002 – 2006

Strany koalície sa dostali do sporu koncom roka 2002 kvôli nomináciám do Dozornej rady Slovenských elektrární. KDH tvrdilo, že do orgánov podniku sa dostali nominanti ANO a žiadalo zastúpenie všetkých vládnych strán v riadiacich a kontrolných orgánoch elektrární. Po tejto kríze aj SDKÚ, SMK a ANO odmietli politické nominácie vo všetkých relevantných podnikoch s majetkovou účasťou štátu. Po kauze so zmenkami bol po výzvach KDH z vlády odvolaný P. Rusko. Časť poslancov ANO, ktorá mu ostala verná prestala podporovať vládnu koalíciu. Minister zahraničných vecí E. Kukan odmietol na vláde predložiť Zmluvu o výhrade svedomia, čím zablokoval akúkoľvek ďalšiu snahu o jej prijatie, a to napriek tomu, že bola súčasťou programového vyhlásenia druhej Dzurindovej vlády. KDH následne vystúpilo z vlády, čo viedlo k predčasným voľbám v SR.

V roku 2002 sa vytvoril HDP²⁵ v objeme 1 073,6 mld. Skk. V porovnaní s rokom 2001 reálne vzrástol o 4,4 % (v bežných cenách o 8,5 %). Bol to najvyšší medziročný prírastok od roku 1998 (o 1,1 p. b. rýchlejší rast ako v roku 2001).

Z vytvoreného HDP tvorila pridaná hodnota 966,8 mld. Skk pri medziročnom zvýšení o 4,3 %. Podiel medzispotreby na hrubej produkcii v úhrne za ekonomiku vzrástol o 0,2 p. b. na 62,1 %.

Z produkčného pohľadu vyššia tvorba HDP súvisela s rastom pridanej hodnoty v stavebníctve (o 11 %), pôdohospodárstve (o 10,9 %), ostatných službách²⁶ (o 10 %) a priemysle (o 4 %). Úroveň roku 2001 sa nedosiahla v doprave (o 4 %), obchode, hoteloch a reštauráciách (o 2,2 %), poštových a telekomunikačných službách (o 2 %).

V priemysle vzrástla pridaná hodnota vo výrobe a rozvoде elektriny, plynu a vody (o 33,4 %) a v priemyselnej výrobe (o 2,6 %), znížila sa v ťažbe nerastných surovín (o 13,9 %). V priemyselnej výrobe sa priaznivo vyvíjala pridaná hodnota vo výrobe výrobkov chémie, ropy a gumy (rast o 8,9 %), vo výrobe potravín (o 4,8 %) a vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov (o 4,3 %). Medziročne klesla vo výrobe kovov a kovových výrobkov (o 12,1 %).

Na strane použitia bol medziročný prírastok HDP ovplyvnený rastom zahraničného dopytu o 5,9 % (4. štvrtrok rast o 12,4 %) a domáceho dopytu o 4,7 %. V rámci domáceho dopytu vyššia bola konečná spotreba domácností o 5,4 % a konečná spotreba verejnej správy o 4 %. Tvorba hrubého fixného kapitálu klesla o 0,9 %.

Vývoj tvorby hrubého fixného kapitálu bol ovplyvnený predovšetkým poklesom tvorby nových fixných aktív o 1,7 % a väčším úbytkom použitého investičného majetku o 6,3 %. Objem nadobudnutého použitého investičného majetku vzrástol o 28,2 %.

Z vecného hľadiska sa z celkovej tvorby hrubého fixného kapitálu v objeme 319,8 mld. Skk najväčšia časť investovala do strojov 184,5 mld. Skk. Tvorba hrubého fixného kapitálu vo forme stavieb dosiahla 112,5 mld. Skk. Nižšia tvorba hrubého fixného kapitálu bola ovplyvnená najmä poklesom investičných výdavkov v oblasti stavieb o 8,2 %. Tvorba hrubého fixného kapitálu vo forme strojov sa medziročne zvýšila o 1,4 %.

²⁵ Podľa metódy ESNÚ 95 v súlade so stupňom implementácie v národných účtoch za rok 1999. Údaje sú absolútne hodnoty v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji a štruktúre sú v stálych cenách roku 1995.

²⁶ Do ostatných služieb sa zaraďujú peňažníctvo a poisťovníctvo; nehnuteľnosti, prenajímanie a obchodné služby, výskum a vývoj; bytové služby; verejná správa a obrana; školstvo; zdravotníctvo a sociálna starostlivosť; ostatné verejné, sociálne a osobné služby; súkromné domácnosti.

V zahraničnoobchodnej činnosti zameranej na tovary a služby pasívne saldo kleslo (v bežných cenách) oproti roku 2001 o 7,2 mld. Skk na 76,5 mld. Skk.²⁷ Do jeho objemu sa premietlo pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov 101 mld. Skk a aktívne saldo vývozu a dovozu služieb vo výške 24,5 mld. Skk. Podiel pasívneho salda na HDP 7,1 % bol o 1,4 p. b. nižší ako v roku 2001. Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb na HDP) klesla na 72,8 % (o 1,2 p. b.). Dovozná náročnosť sa znížila na 79,9 % (o 2,6 p. b.).

V roku 2003 sa vytvoril HDP²⁸ v objeme 1 195,8 mld. Skk. V porovnaní s rokom 2002 reálne vzrástol o 4,2 % (o 0,2 p. b. nižší rast ako v roku 2002). V bežných cenách sa zvýšil o 9,1 %.

Z vytvoreného HDP tvorila pridaná hodnota 1 087,2 mld. Skk pri medziročnom zvýšení o 5 %. Podiel medzispotreby na hrubej produkcii v úhrne za ekonomiku klesol o 0,2 p. b. na 61,9 %.

Z produkčného pohľadu vyššia tvorba HDP súvisela najmä s rastom pridanej hodnoty vo finančnom sprostredkovaní o 29,4 %, v školstve o 17,3 %, v priemysle o 9,5 %, v stavebníctve o 6,9 %, v pôdohospodárstve o 4,4 % (v poľnohospodárstve o 5,6 %). Úroveň roka 2002 sa nedosiahla v hoteloch a reštauráciách (o 21,3 %), v doprave, poštách a telekomunikáciách (o 3,8 %), v nehnuteľnostiach a prenájme (o 0,2 %).

V priemysle vzrástla pridaná hodnota vo výrobe a rozvoje elektriny, plynu a vody (o 50,7 %) a v priemyselnej výrobe (o 6,6 %), znížila sa v ťažbe nerastných surovín (o 14,3 %). V priemyselnej výrobe sa priaznivo vyvíjala pridaná hodnota vo výrobe kovov a kovových výrobkov (o 25,8 %), vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov (o 7,4 %). Medziročne klesla vo výrobe potravín, nápojov a tabakových výrobkov (o 6,1 %) a vo výrobe výrobkov z chémie, ropy a gumených (o 2,8 %).

Na strane použitia bol medziročný prírastok HDP ovplyvnený rastom zahraničného dopytu o 22,6 % a poklesom domáceho dopytu o 2,3 %. V rámci domáceho dopytu nižšia bola tvorba hrubého fixného kapitálu o 1,2 % a konečná spotreba domácností o 0,6 %. Zvýšila sa konečná spotreba verejnej správy o 2,9 % a spotreba neziskových inštitúcií slúžiacich prevažne domácnostiam o 11,9 % (tvorila 0,9 % HDP).

²⁷ Údaje Národnej banky Slovenska, vo fixnom kurze.

²⁸ Podľa metódy ESNÚ 95 v súlade so stupňom implementácie v národných účtoch za rok 2000. Absolútne hodnoty sú v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji a štruktúre sú v stálych cenách roku 1995.

Pokles tvorby hrubého fixného kapitálu bol spôsobený hlavne znížením tvorby nových fixných aktív o 0,7 % (na 320,5 mld. Skk) a vyšším úbytkom použitého dlhodobého majetku o 7,4 % (na 35,3 mld. Skk). Objem nadobudnutého použitého dlhodobého majetku vzrástol o 5,8 % (na 22,6 mld. Skk). Z vecného hľadiska sa z celkovej tvorby hrubého fixného kapitálu 308,4 mld. Skk investovalo do strojov 183 mld. Skk (do kovových výrobkov a strojov 135,4 mld. Skk) a do stavieb 104 mld. Skk (do budov na bývanie 19,1 mld. Skk). Medziročný pokles tvorby hrubého fixného kapitálu bol predovšetkým dôsledkom nižšej investičnej aktivity v oblasti stavieb o 4,2 % (z toho ostatných stavieb o 5,3 %). Tvorba hrubého fixného kapitálu v oblasti strojov sa medziročne zvýšila o 0,9 % (z toho dopravných zariadení o 5,4 %).

V zahraničnoobchodnej činnosti v priebehu celého roka výrazne rástol vývoz tovarov. Prejavilo sa to aj v objeme pasívneho salda obchodnej bilancie, ktoré bolo najnižšie od roku 1995.

Podľa predbežných výsledkov v zahraničnom obchode s tovarmi a službami pasívne saldo v bežných cenách dosiahlo 17,9 mld. Skk (o 77 % nižšie ako v roku 2002), pri pasívnom salde zahraničného obchodu s tovarmi bolo vo výške 27,5 mld. Skk a pri aktívnom salde vývozu a dovozu služieb v objeme 9,6 mld. Skk.²⁹

Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb na HDP) vzrástla na 78 % (o 6,2 p. b.). Dovozná náročnosť (meraná podielom dovozu výrobkov a služieb na HDP) sa zvýšila miernejšie na 79,5 % (o 0,6 p. b.), v dôsledku čoho došlo k pomernému zblíženiu s exportnou výkonnosťou ekonomiky.

V roku 2004 sa vytvoril HDP³⁰ v objeme 1 325,5 mld. Skk. V porovnaní s rokom 2003 reálne vzrástol o 5,5 % (o 1 p. b. vyšší prírastok ako v roku 2003). V bežných cenách sa medziročne zvýšil o 10,3 %.

Z vytvoreného HDP tvorila pridaná hodnota 1 196,8 mld. Skk pri medziročnom zvýšení o 5,8 %. Podiel medzispotreby na hrubej produkcii v úhrne za ekonomiku klesol o 1 p. b. na 61,3 %.

Z produkčného pohľadu vyššia tvorba HDP súvisela najmä s rastom pridanej hodnoty vo finančnom sprostredkovaní o 30,1 %, v stavebníctve o 11,8 %, v priemysle o 11,5 %, v

²⁹ Údaje sú čerpané z platobnej bilancie Národnej banky Slovenska a upravené o štatistický odhad neevidovanej ekonomiky.

³⁰ Údaje o HDP sú podľa metódy ESNÚ 95. Pre údaje z produkčného pohľadu, z hľadiska spotreby a z pohľadu tvorby dôchodkov sú absolútne hodnoty v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji a štruktúre sú uvádzané v stálych cenách roku 1995.

v obchode o 11,3 %, v pôdohospodárstve o 9,6 %, v nehnuteľnostiach a v prenájme o 8,3 %, v doprave, poštách a telekomunikáciách o 1,6 %. Úroveň roku 2003 nedosiahla v ostatných spoločenských službách o 25,2 %, zdravotníctve a sociálnej pomoci o 16,2 %, vo verejnej správe a obrane o 6,2 %, v školstve o 5,5 %, v hoteloch a reštauráciách o 1,7 %.

V priemysle vzrástla pridaná hodnota v priemyselnej výrobe (o 11,9 %), vo výrobe a rozvoze elektriny, plynu a vody (o 11,3 %) a znížila sa v ťažbe nerastných surovín (o 3,2 %). V priemyselnej výrobe sa priaznivo vyvíjala pridaná hodnota vo výrobe výrobkov chémie, z ropy a gumy (o 20 %), vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov (o 17,1 %), vo výrobe kovov a kovových výrobkov (o 15 %). Výrazne klesla vo výrobe potravín, nápojov a tabakových výrobkov (o 25,7 %).

Z hľadiska spotreby trend vývoja HDP ovplyvňoval pokračujúci vyšší zahraničný dopyt o 11,4 % a po ročnom prerušení aj rast domáceho dopytu o 5,5 %. K zvýšeniu domáceho dopytu prispeli všetky jeho hlavné zložky. Relatívne najviac sa na jeho raste podieľala vyššia tvorba hrubého kapitálu o 13,1 % (z toho tvorba hrubého fixného kapitálu o 2,5 %).

Celková tvorba hrubého kapitálu dosiahla 349,1 mld. Skk, pri tvorbe hrubého fixného kapitálu vo výške 327,2 mld. Skk a zmene stavu zásob v objeme 21,9 mld. Skk.

Rast tvorby hrubého fixného kapitálu bol ovplyvnený hlavne zvýšením tvorby nových fixných aktív o 0,8 % (na 334 mld. Skk) a objemu nadobudnutého použitého dlhodobého majetku o 53,5 % (na 35,1 mld. Skk).

Z vecného hľadiska sa z celkovej tvorby hrubého fixného kapitálu investovalo do strojov 200,1 mld. Skk (z toho do kovových výrobkov a strojov 148,7 mld. Skk) a do stavieb 105,6 mld. Skk (z toho do budov na bývanie 20,1 mld. Skk). Medziročný prírastok tvorby hrubého fixného kapitálu bol dôsledkom vyššej investičnej aktivity v oblasti strojov o 9,7 % (z toho kovových výrobkov a strojov o 10,6 %). Tvorba hrubého fixného kapitálu v oblasti stavieb klesla o 9,1 % (v tom ostatných stavieb o 9,7 % a budov na bývanie o 6,6 %).

Do zmeny stavu zásob, ku ktorej došlo v priebehu roka 2004, sa premietlo (v bežných cenách) zvýšenie zásob materiálu (o 7,2 %), tovaru (o 6,7 %), nedokončenej výroby (o 0,2 %) a stavu zvierat (o 12,1 %).³¹

V zahraničnoobchodnej činnosti zameranej na tovary a služby bolo pasívne saldo v objeme 35,6 mld. Skk a oproti roku 2003 bolo vyššie o 17,7 mld. Skk. Je v ňom

³¹ Zmeny jednotlivých druhov zásob sú oproti stavu k 1. januáru 2004.

premietnuté pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov vo výške 46,3 mld. Skk a aktívne saldo vývozu a dovozu služieb v objeme 10,7 mld. Skk. Prepočet údajov do stálych cien ukazuje na výrazné pozitívne saldo (14,3 mld. Skk), čo znamená, že celková bilancia bola značne ovplyvnená zmenami cien a kurzu slovenskej koruny.

Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb v bežných cenách na HDP) medziročne klesla na 76,8 % (o 0,9 p. b.). Dovozná náročnosť (meraná podielom dovozu výrobkov a služieb v bežných cenách na HDP) vzrástla na 79,5 % (o 0,3 p. b.).

Celková výkonnosť ekonomiky SR, meraná HDP³³, sa zvýšila v roku 2005 podľa spresneného odhadu v stálych cenách o 6 % (najvyšší medziročný prírastok od roku 1996). V porovnaní s rokom 2004 sa jej dynamika zrýchlila o 0,5 p. b. Z hľadiska vývoja v jednotlivých štvrťrokoch bolo vysoké tempo rastu ekonomiky výsledkom výrazného zrýchlenia v 2. polroku (v 3. štvrťroku dosiahlo 6,2 % a v 4. štvrťroku 7,6 %). Nominálny objem vytvoreného HDP predstavoval 1 439,8 mld. Skk, čo bolo v bežných cenách o 8,6 % viac ako v roku 2004.

Z vytvoreného HDP tvorila pridaná hodnota 1 289,7 mld. Skk pri medziročnom zvýšení o 5,1 % (o 0,7 p. b. nižší rast ako v roku 2004). Podiel medzispotreby na hrubej produkcii v úhrne za ekonomiku vzrástol o 0,4 p. b. na 61,7 %.

Z produkčného pohľadu rast reálneho HDP súvisel najmä s vyššou tvorbou pridanej hodnoty v stavebníctve o 15,6 %, v obchode o 10,9 %, v doprave, poštách a telekomunikáciách o 9,2 %, v priemysle o 8,7 % a v pôdohospodárstve o 7,9 %. Nižšia ako v roku 2004 bola v zdravotníctve a v sociálnej pomoci o 16,1 %, v školstve o 13,6 %, vo finančnom sprostredkovaní o 9,8 %, v nehnuteľnostiach a prenájme o 0,4 %. Tvorbu HDP ovplyvnil aj rast daní na produkty (znížený o subvencie na produkty) o 14,7 % (v roku 2004 bol prírastok 2,7 %).

V odvetví priemyslu vzrástla pridaná hodnota v priemyselnej výrobe (o 9,5 %), ťažbe nerastných surovín (o 6,5 %) a vo výrobe a rozvoze elektriny, plynu a vody (o 3,1 %). Z priemyselnej výroby medziročný rast pridanej hodnoty dosiahla výroba potravín, nápojov a tabakových výrobkov (o 43 %), výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných

³² Údaje sú čerpané z platobnej bilancie Národnej banky Slovenska a upravené o štatistický odhad neevidovanej ekonomiky.

³³ Údaje o HDP sú podľa metódy ESNÚ 95. Pre údaje z produkčného pohľadu, z hľadiska spotreby (aj jej jednotlivých zložiek) a z pohľadu tvorby dôchodkov sú absolútne hodnoty v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji a štruktúre sú v stálych cenách roku 1995.

prostriedkov (o 15,6 %) a výroby chémie, z ropy a gumy (o 0,7 %). Znížila sa tvorba pridanej hodnoty vo výrobe kovov a kovových výrobkov (o 0,2 %).

Vývoj z hľadiska spotreby ovplyvnilo medziročné spomalenie rastu zahraničného dopytu na 10,9 % (o 0,5 p. b.) a zrýchlenie rastu domáceho dopytu na 7,3 % (o 1,8 p. b.).

Celková tvorba hrubého kapitálu dosiahla 411,5 mld. Skk, v tom objem hrubého fixného kapitálu 376,7 mld. Skk a zmena stavu zásob 34,7 mld. Skk. Dynamické tempo rastu investičného dopytu súviselo so zrýchlením tvorby fixných investícií a bolo podporené aj zvýšením stavu zásob.

Objem hrubého fixného kapitálu vzrástol o 12,4 % (v bežných cenách o 15,1 %). Investičná aktivita bola ovplyvnená najmä zvýšenou tvorbou nových fixných aktív (o 15,2 % na 393,8 mld. Skk). Objem nadobudnutého použitého dlhodobého majetku klesol (o 5,8 % na 34,2 mld. Skk).

V štruktúre investovania v roku 2005 došlo k posunu od dopytu po strojoch, k dopytu po stavbách. V dôsledku toho sa podiel stavebných investícií na tvorbe hrubého fixného kapitálu medziročne zvýšil o 1,8 p. b. na 34,1 %. Do strojov sa investovalo 224,4 mld. Skk (z toho do kovových výrobkov a strojov 167,7 mld. Skk) a do stavieb 128,3 mld. Skk (z toho do budov na bývanie 23,6 mld. Skk). Na získanie ostatných produktov dlhodobej spotreby sa vynaložilo 22,3 mld. Skk a produktov pôdohospodárstva 1,7 mld. Skk. Objem investícií do stavieb sa oproti roku 2004 zvýšil o 18,5 % (v tom do budov na bývanie o 14,2 % a do ostatných stavieb o 19,5 %). Vývoj v oblasti strojov (rast o 10 %) ovplyvnili vyššie investície do kovových výrobkov a strojov (o 10,7 %) a do dopravných zariadení (o 7,9 %). Objem ostatných dlhodobých výrobkov tvoriacich fixné aktíva vzrástol o 10,2 %.

Stav zásob sa zvýšil od začiatku roka v bežných cenách o 34,7 mld. Skk. Do ich zmeny sa premietol rast zásob nedokončenej výroby (o 18,7 %), tovaru (o 15,7 %), materiálu (o 6,9 %) a zvýšenie stavu zvierat (o 5,7 %).³⁴

V zahraničnoobchodnej činnosti zameranej na tovary a služby bolo pasívne saldo v objeme 62,9 mld. Skk³⁵ (o 27,3 mld. Skk vyššie ako v roku 2004). Jeho úroveň ovplyvnilo pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov (74,7 mld. Skk) a aktívne saldo vývozu a dovozu služieb (11,8 mld. Skk).

³⁴ Zmeny jednotlivých druhov zásob sú oproti stavu k 1. januáru 2005 v bežných cenách.

³⁵ Údaje sú z platobnej bilancie Národnej banky Slovenska a upravené o štatistický odhad neevidovanej ekonomiky.

Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb v bežných cenách na HDP) medziročne vzrástla na 78,7 % (o 1,9 p. b.). Dovočná náročnosť (meraná podielom dovozu výrobkov a služieb v bežných cenách na HDP) sa zvýšila na 83 % (o 3,5 p. b.) hlavne vplyvom vyššieho dovozu investícií.

4.2.5 Vývoj v období rokov 2006 – 2010

Parlamentné voľby sa konali v júni 2006. Boli charakteristické tromi významnými zmenami oproti predchádzajúcim parlamentným voľbám. Išlo o tieto zmeny:

- aktívne volebné právo, t. j. možnosť voliť sa priznalo aj slovenským občanom zdržiavajúcim sa v zahraničí, ktorí mohli zaslať hlasovacie lístky poštou,
- politické subjekty, ktoré sa chceli zúčastniť volieb, museli zaplatiť kauciu 500 tisíc korún, ktorá im bola vrátená, v prípade, že získali viac ako 2 % odovzdaných hlasov,
- parlamentné voľby trvali iba jeden deň.

Parlamentné voľby poznačila historicky najnižšia účasť na tomto type volieb v ponovembrovej histórii SR. Na voľbách sa zúčastnilo len 54,67 % oprávnených voličov. Strane SMER-SD sa podarilo dosiahnuť predpokladaný výsledok. Výrazný zisk oproti prieskumom verejnej mienky i oproti minulým voľbám si však pripísala strana v tom čase úradujúceho premiéra M. Dzurindu SDKÚ-DS (v absolútnych číslach však išlo o výsledok podobný tomu z roku 2002). Na treťom mieste skončila SNS, ktorá sa tak po 4 rokoch opäť vrátila do parlamentu. SMK získala historicky najvyššie percento, aj keď v absolútnych číslach počet jej hlasov znamenal prepád. Predposlednou stranou, ktorá sa dostala do parlamentu bola ĽS-HZDS, ktorá od svojho vzniku ešte nikdy neskončila na inom mieste ako prvom, no voľby v roku 2006 pre ňu znamenali obrovský prepád v počte získaných hlasov. Šiestou stranou, ktorá prekročila 5%-nú hranicu potrebnú na vstup do parlamentu bolo KDH, v ktorom po voľbách zavládlo isté sklamanie, pretože jej predstavitelia dúfali v zisk na úrovni približne 12 %.

Vývoj slovenskej ekonomiky v roku 2006 charakterizovalo výrazné zrýchlenie medziročného rastu HDP a zamestnanosti pri poklese nezamestnanosti.

HDP medziročne vzrástol podľa spresneného odhadu v stálych cenách o 8,3 %. V porovnaní s rokom 2005 sa tempo jeho rastu zrýchlilo o 2,3 p. b. Z hľadiska jednotlivých štvrtrokov reálny rast postupne akceleroval zo 6,7 % v 1. a 2. štvrtroku na 9,8 % v 3.

štvrtroku a následne v 4. štvrtroku dosiahol 9,6 %. Nominálny objem vytvoreného HDP³⁶ bol 1 636,3 mld. Skk, o 11,2 % viac ako pred rokom. Z vytvoreného HDP tvorila pridaná hodnota 1 479,7 mld. Skk pri medziročnom zvýšení o 10,6 %. Podiel medzispotreby na hrubej produkcii vzrástol o 1,1 p. b. na 59,5 %.

Na celkovej tvorbe HDP sa podieľal rast produktivity práce a zároveň sa zvýšila aj zamestnanosť. Celková zamestnanosť³⁷ v roku 2006 dosiahla 2 131,8 tis. osôb, z toho bolo 1 855,4 tis. zamestnancov. V porovnaní s rokom 2005 vzrástla o 2,3 % pri rovnakom zvýšení počtu zamestnancov.

Tvorba HDP vzrástla okrem ťažby nerastných surovín (pokles o 1,5 mld. Skk) vo všetkých ostatných odvetviach. Rast ovplyvnilo hlavne zvýšenie pridanej hodnoty v stálych cenách z priemyselnej výroby (o 37 mld. Skk), obchodu, hotelov a reštaurácií (o 28,5 mld. Skk), nehnuteľností a prenájmu (o 10,1 mld. Skk), dopravy, pôšt a telekomunikácií (o 8,3 mld. Skk), stavebníctva (o 6,8 mld. Skk) a z výroby a rozvodu elektriny, plynu a vody (o 6,1 mld. Skk). Tvorbu HDP ovplyvnil aj pokles daní na produkty znížený o subvencie na produkty o 8,6 %.

V priemyselnej výrobe vzrástla najviac pridaná hodnota vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov (o 33,7 mld. Skk). Vo výrobe kovov a kovových výrobkov sa zvýšila o 3 mld. Skk a vo výrobe potravín, nápojov a tabakových výrobkov o 2,4 mld. Skk. Vo výrobe výrobkov chémie, z ropy a gumy klesla o 2,8 mld. Skk.

Medziročný rast HDP podporili všetky jeho hlavné výdavkové zložky. Vývoj zahraničného dopytu zaznamenal v priebehu roka 2006 rastovú trajektóriu zo 17,7 % v 1. štvrtroku na 22,6 % v 4. štvrtroku. V porovnaní s rokom 2005 sa zrýchlila jeho dynamika o 6,9 p. b. na 20,7 %. Domáci dopyt sa zvýšil o 6,4 % a v rámci neho tvorba hrubého kapitálu o 8,2 % (z toho tvorba hrubého fixného kapitálu o 7,3 %), konečná spotreba domácností o 6,3 % a konečná spotreba verejnej správy o 4,1 %. Nižšia bola spotreba neziskových inštitúcií slúžiacich prevažne domácnostiam o 3,2 % (tvorila 0,8 % HDP).

³⁶ Údaje o HDP sú podľa metódy ESNÚ 95. Údaje sú zostavené a revidované na základe implementácie nových metodických princípov vyplývajúcich z nariadení EÚ a Eurostat-u v porovnateľnom časovom rade. Pre údaje z produkčného pohľadu, z hľadiska spotreby (aj jej jednotlivých zložiek) a z pohľadu tvorby dôchodkov sú absolútne hodnoty v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji a štruktúre sú v stálych cenách roku 2000.

³⁷ Podľa ESNÚ 95 je zamestnanosť (počet zamestnancov a samo zamestnávateľov) vyjadrená v domácom koncepte (podľa VZPS v národnom koncepte). Domáci koncept zohľadňuje úpravu o položky ako počty rezidentov pracujúcich v zahraničí, nerezidentov prichádzajúcich zo zahraničia, zamestnancov v kolektívnych domácnostiach, žien na materskej dovolenke a pod.

Celková tvorba hrubého kapitálu dosiahla 474,8 mld. Skk, v tom tvorba hrubého fixného kapitálu 432,1 mld. Skk a prírastok stavu zásob 42,7 mld. Skk.

Objem hrubého fixného kapitálu sa oproti roku 2005 zvýšil o 7,3 % (v bežných cenách o 9,5 %). Jeho tvorba bola ovplyvnená hlavne vyšším investovaním do nových fixných aktív (o 9,9 % na 455,6 mld. Skk).

Investičná aktivita smerovala predovšetkým do strojov 230,3 mld. Skk (z toho do kovových výrobkov a strojov 180,6 mld. Skk) a do stavieb 172,6 mld. Skk (z toho do budov na bývanie 43,3 mld. Skk). Na získanie ostatných výrobkov dlhodobej spotreby sa vynaložilo 23,2 mld. Skk a produktov pôdohospodárstva a rybolovu 6 mld. Skk. Tvorba hrubého fixného kapitálu v oblasti strojov vzrástla o 15,2 %, pričom tempo rastu investícií do dopravných zariadení viac ako trojnásobne predstihlo investície do kovových výrobkov a strojov. Pokles stavebných investícií o 1,7 % bol spôsobený najmä nižšou alokáciou kapitálu do budov na bývanie o 3,5 % a do ostatných stavieb o 1,1 %. Objem ostatných investičných výrobkov tvoriacich fixné aktíva sa zvýšil o 10,9 %.

Stav zásob v priebehu roka 2006 vzrástol v bežných cenách o 42,7 mld. Skk. Rast bol spôsobený zvýšením všetkých zložiek pri najvýraznejšom raste nedokončenej výroby o 17,3 % a zásob materiálu o 16,7 %. Zásoby tovaru vzrástli o 5,8 % a stav zvierat sa zvýšil o 6,2 %.³⁸

Saldo zahraničného obchodu tovarov a služieb bolo pasívne v objeme 76 mld. Skk (o 1,3 mld. Skk vyššie ako v roku 2005). Jeho úroveň ovplyvnilo pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov (96,7 mld. Skk) a aktívne saldo vývozu a dovozu služieb (20,7 mld. Skk).

Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb na HDP) vzrástla v bežných cenách na 85,7 % (o 8,4 p. b). Dovočná náročnosť (meraná podielom dovozu výrobkov a služieb na HDP) sa zvýšila na 90,3 % (o 7,9 p. b.).

V roku 2007 bol vytvorený HDP³⁹ v objeme 1 851,8 mld. Skk. V porovnaní s rokom 2006 sa jeho rast zrýchlil reálne o 1,9 p. b. na 10,4 % (v bežných cenách o 11,6 %). Tempo vývoja v priebehu roka akcelerovalo z 8,3 % v 1. štvrtroku na 14,3 % vo 4. štvrtroku.

³⁸ Zmeny jednotlivých druhov zásob sú oproti stavu k 1. januáru 2006 v bežných cenách.

³⁹ Údaje o HDP sú podľa metódy ESNÚ 95. Údaje sú zostavené a revidované na základe implementácie nových metodických princípov vyplývajúcich z nariadení EÚ a Eurostat-u v porovnateľnom časovom rade. Pre údaje z produkčného pohľadu, z hľadiska spotreby (aj jej jednotlivých zložiek) a z pohľadu tvorby dôchodkov sú absolútne hodnoty a štruktúra v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji sú zo stálych cien vypočítaných reťazením objemov s použitím referenčného roka 2000.

Na celkovej tvorbe HDP sa podieľal rast produktivity práce a zároveň sa zvýšila aj zamestnanosť. Celková zamestnanosť⁴⁰ v roku 2007 dosiahla 2 177 tis. osôb, z toho bolo 1 890,5 tis. zamestnancov. V porovnaní s predchádzajúcim rokom vzrástla o 2,1 % pri zvýšení počtu zamestnancov o 1,9 %.

Zrýchlenie tvorby HDP súviselo s rastom pridanej hodnoty v priemysle (o 19,7 %), vo verejnej správe, školstve, zdravotníctve a ostatných službách (o 15,2 %), v obchode, hoteloch a v reštauráciách a doprave (o 9,4 %), v stavebníctve (o 4 %) a vo finančnom sprostredkovaní a nehnuteľnostiach (o 1,5 %). Úroveň roka 2006 nedosiahla pridaná hodnota vytvorená v pôdohospodárstve a rybolove (o 20,2 %). Tvorbu HDP ovplyvnil aj vyšší výber daní z produktov znížených o subvencie na produkty o 11,8 %.

Medziročný rast HDP podporili všetky jeho hlavné výdavkové zložky. K posilneniu domáceho dopytu prispel najmä rýchlejší rast konečnej spotreby domácností o 7,1 % (o 1,2 p. b.). Tvorba hrubého fixného kapitálu sa zmiernila na 7,9 % (o 0,5 p. b.). Najpomalšie rastúcou zložkou HDP bola konečná spotreba verejnej správy (prírastok 0,7 %). Zahraničný dopyt vzrástol o 16 % (o 5 p. b. nižší rast ako v roku 2006).

V roku 2007 dosiahla celková tvorba hrubého kapitálu 503,6 mld. Skk, v tom tvorba hrubého fixného kapitálu 476,3 mld. Skk a zmena stavu zásob 27,3 mld. Skk.

V tvorbe hrubého fixného kapitálu sa prejavil hlavne rast tvorby nových fixných aktív o 4,4 % (na 475,1 mld. Skk), pokles objemu nadobudnutého použitého dlhodobého majetku o 26,3 % (na 104,6 mld. Skk) a pokles úbytku použitého dlhodobého majetku o 34,2 % (na 102,9 mld. Skk).

Do rozvoja technického potenciálu vo forme strojov smerovalo 201,1 mld. Skk (z toho do kovových výrobkov a strojov 148,5 mld. Skk). Tvorba hrubého fixného kapitálu v oblasti stavieb dosiahla 247,9 mld. Skk (z toho budov na bývanie 43,9 mld. Skk). Na získanie ostatných produktov dlhodobej spotreby sa vynaložilo 24,9 mld. Skk a produktov pôdohospodárstva a rybolovu 2,4 mld. Skk. Vývoj v oblasti strojov ovplyvnili vyššie kapitálové výdavky do dopravných zariadení o 18,9 % a do kovových výrobkov a strojov

⁴⁰ Zamestnanosť podľa ESNÚ 95 - zamestnanosť vyjadrená počtom osôb (zamestnancov a samo zamestnávateľov), ktorí sú zapojení do výrobnnej činnosti spadajúcej do rámca výroby v systéme národných účtov. Pri konštrukcii ukazovateľov účtov práce sa používa metóda bilancovania, t.j. bilancuje sa ponuka pracovných síl s dopytom. Ide o porovnávanie a harmonizovanie dát získaných z podnikových zisťovaní s dátami z VZPS v domácnostiach tak, aby zodpovedali definíciám ILO a ESNÚ 95. Podľa ESNÚ je zamestnanosť vyjadrená v domácom koncepte. V tomto koncepte sa získavajú dáta z podnikových zisťovaní. V záujme porovnateľnosti sa dáta z výberových zisťovaní pracovných síl upravujú o počet rezidentov pracujúcich v zahraničí, nerezidentov prichádzajúcich zo zahraničia, zamestnancov v kolektívnych domácnostiach, žien na materskej dovolenke a pod.

o 6,8 %. Objem investícií do stavieb vzrástol o 5,7 % pri raste investičných prostriedkov do budov na bývanie o 11,9 % a do ostatných stavieb o 4,4 %. Viac financií sa vynaložilo aj na zaobstaranie ostatných dlhodobých výrobkov tvoriacich fixné aktíva o 14,9 %.

Stav zásob k 31. decembru 2007 vzrástol oproti začiatku roka o 27,3 mld. Skk. v ich zmene v bežných cenách sa premietol rast zásob tovaru (o 26,1 %), materiálu (o 15,9 %), nedokončenej výroby (o 8,3 %) a stavu zvierat (o 7,3 %).

Saldo zahraničného obchodu tovarov a služieb bolo pasívne⁴¹, a to v objeme 8,7 mld. Skk. Jeho úroveň ovplyvnilo pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov (21,7 mld. Skk) a aktívne saldo vývozu a dovozu služieb (13 mld. Skk).

Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb na HDP) vzrástla v bežných cenách na 86,4 % (o 2 p. b.). Dovočná náročnosť (meraná podielom dovozu výrobkov a služieb na HDP) sa znížila na 86,8 % (o 1,4 p. b.).

Slovenská ekonomika štyri roky po sebe nepretržite zrýchľovala svoju výkonnosť. V roku 2008 sa tento trend prerušil. Podľa spresneného odhadu sa dynamika tvorby HDP⁴² zmiernila oproti roku 2007 v stálych cenách o 4 p. b. na 6,4 %. V bežných cenách objem vytvoreného HDP vzrástol o 9,5 % na 2 028,4 mld. Skk (67,3 mld. eur). Z hľadiska jednotlivých štvrt'rokov sa reálny rast postupne spomaľoval z 9,3 % v 1. štvrt'roku na 2,5 % v 4. štvrt'roku.

Medziročné zvýšenie HDP sa dosiahlo pri raste produktivity práce o 4,3 % (v bežných cenách o 7,3 %). Oproti roku 2007 sa jej tempo spomalilo reálne o 4,1 p. b. (nominálne o 2,3 p. b.). Zároveň sa zvýšila aj celková zamestnanosť podľa ESNÚ o 2,8 % na 2 237,1 tis. osôb pri zvýšení počtu zamestnancov o 2 % na 1 928,9 tis.⁴³

Z vytvoreného HDP tvorila pridaná hodnota 1 839 mld. Skk (61 mld. eur). Jej medziročné zvýšenie o 7,2 % súviselo s vyššou pridanou hodnotou v obchode, hoteloch a reštauráciách a doprave (o 17 %), stavebníctve (o 14 %), vo finančnom sprostredkovaní a nehnuteľnostiach (o 10,5 %), vo verejnej správe, školstve, zdravotníctve a ostatných

⁴¹ Údaje sú z platobnej bilancie Národnej banky Slovenska a upravené o štatistický odhad neevidovanej ekonomiky.

⁴² Údaje o HDP sú spresnenými odhadmi podľa metódy ESNÚ 95 v znení neskorších úprav podľa nariadení ES. Pre údaje z hľadiska produkcie, spotreby a tvorby dôchodkov sú absolútne hodnoty a štruktúra uvádzané v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji sú zo stálych cien vypočítaných reťazením objemov k referenčnému roku 2000.

⁴³ Produktivita práce z HDP je vypočítaná ako podiel HDP a počtu zamestnancov v ekonomike podľa domáceho konceptu ESNÚ 95. Zamestnanosť podľa ESNÚ 95 - zamestnanosť vyjadrená počtom osôb (zamestnancov a samozamestnávateľov), ktorí sú zapojení do výrobnjej činnosti v zmysle systému národných účtov. Pri konštrukcii ukazovateľov účtov práce sa vychádza z definícií ILO a ESNÚ 95.

službách (o 6,7 %), pôdohospodárstve a rybolove (o 6,6 %) a nižšou pridanou hodnotou v priemysle (o 3,7 %). Tvorbu HDP ovplyvnil aj (o 0,6 %) nižší výber daní z produktov znížených o subvencie.

Zmiernenie dynamiky ekonomiky súviselo so spomalením rastu zahraničného dopytu na 3,2 % (o 10,6 p. b.). Domáci dopyt rástol rovnakým tempom ako vlni (o 6,4 %). K medziročnému zvýšeniu domáceho dopytu prispeli všetky hlavné zložky. Najviac bol ovplyvnený vyšším investičným dopytom. Tvorba hrubého kapitálu vzrástla o 8,2 % (tvorba hrubého fixného kapitálu o 6,8 %). Konečná spotreba domácností sa zvýšila o 6,1 %, konečná spotreba verejnej správy o 4,3 % a spotreba neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam o 1,4 % (tvorila 0,9 % HDP). Rast dovozu výrobkov a služieb sa spomalil na 3,3 % (o 5,6 p. b.).

V roku 2008 dosiahla celková tvorba hrubého kapitálu 584 mld. Skk (19,4 mld. eur), v tom tvorba hrubého fixného kapitálu 526,2 mld. Skk (17,5 mld. eur) a zmena stavu zásob 57,9 mld. Skk (1,9 mld. eur).

Objem tvorby hrubého fixného kapitálu medziročne vzrástol o 6,8 %. Investičný dopyt ovplyvnil najmä vyšší nákup nových fixných aktív o 6,6 % v hodnote 522,4 mld. Skk (17,3 mld. eur). Znížili sa objemy nadobudnutého použitého dlhodobého majetku o 34,8 % na 69,5 mld. Skk (2,3 mld. eur) a úbytku použitého dlhodobého majetku o 36,5 % na 66,6 mld. Skk (2,2 mld. eur).

V štruktúre investovania dopyt po stavebných prácach prevýšil dopyt po strojoch. Podiel stavebných investícií na tvorbe hrubého fixného kapitálu sa medziročne znížil o 0,4 p. b. na 50,9 %. Do stavieb sa investovalo 267,9 mld. Skk (8,9 mld. eur), z toho do budov na bývanie 51,7 mld. Skk (1,7 mld. eur). Kapitálové výdavky do strojov dosiahli 220 mld. Skk (7,3 mld. eur), z toho do dopravných prostriedkov 59 mld. Skk (2 mld. eur). Na získanie nehmotných fixných aktív sa vynaložilo 27,2 mld. Skk (0,9 mld. eur) a kultivovaných aktív 11,2 mld. Skk (0,4 mld. eur). Objem stavebných investícií sa zvýšil o 2 % pri raste investícií do budov na bývanie o 11,4 %. Investície do ostatných stavieb zostali na úrovni roku 2007. Rast strojových investícií o 19,6 % ovplyvnili vyššie výdavky za dopravné prostriedky o 23,1 % a za ostatné stroje a zariadenia o 18,4 %. Menej financií sa vynaložilo na zaobstaranie kultivovaných aktív o 26,2 % a nehmotných fixných aktív o 14,8 %.⁴⁴

Na základe vydaných stavebných povolení sa v priebehu roka 2008 začala výstavba 28 321 bytov, dokončilo sa 17 184 a ku koncu decembra 2008 bolo rozostavaných 66 122 bytov.

⁴⁴ Na základe Nariadenia Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1 392/2007 a nového členenia tvorby hrubého fixného kapitálu podľa klasifikácie produkcie.

V porovnaní s rokom 2007 sa zvýšil počet rozostavaných bytov o 10 863, začatých bytov o 10 205 a dokončených bytov o 711.

Stav zásob sa k 31. decembru 2008 oproti stavu na začiatku roka zvýšil o 57,9 mld. Skk (o 1,9 mld. eur). V ich zmene v bežných cenách sa premietol rast nedokončenej výroby (o 23 %), materiálu (o 22,8 %), stavu zvierat (o 11,4 %) a zásob tovaru (o 6,6 %).

Saldo zahraničného obchodu tovarov a služieb⁴⁵ bolo pasívne v objeme 49,4 mld. Skk (1,6 mld. eur). Jeho úroveň ovplyvnilo pasívne saldo zahraničného obchodu tovarov 34,3 mld. Skk (1,1 mld. eur) a pasívne saldo vývozu a dovozu služieb 15,1 mld. Skk (0,5 mld. eur).

Exportná výkonnosť ekonomiky (meraná podielom vývozu výrobkov a služieb na HDP) klesla v bežných cenách na 82,6 % (o 3,9 p. b.). Dovočná náročnosť (meraná podielom dovozu výrobkov a služieb na HDP) sa znížila na 85 % (o 2,5 p. b.).

Dlhodobý trend medziročného rastu výkonnosti slovenskej ekonomiky sa v roku 2009 prerušil. V porovnaní s rokom 2008 klesol objem vytvoreného HDP⁴⁶ v stálych cenách o 4,7 % na 63 331,6 mil. eur (v bežných cenách bol nižší o 5,8 %). Z hľadiska jednotlivých štvrtrokov sa reálny pokles postupne zmierňoval až na 2,6 % v 4. štvrtroku (v bežných cenách klesol o 2,9 %). Po sezónnom očistení sa HDP v 4. štvrtroku 2009 oproti 3. štvrtroku 2009 zvýšil v stálych cenách o 2 %.

Hospodárska recesia súvisela v SR so znížením zahraničného aj domáceho dopytu. Reálne klesla každá zložka HDP okrem konečnej spotreby verejnej správy. Za rok 2009 sa domáci dopyt znížil o 5,8 % v dôsledku výrazného poklesu kapitálových výdavkov. Tvorba hrubého kapitálu sa znížila o 21,4 % (z toho tvorba hrubého fixného kapitálu o 10,5 %). Konečná spotreba domácností bola medziročne nižšia o 0,7 % (v 4. štvrtroku o 1,9 %). Konečná spotreba verejnej správy vzrástla o 2,8 % (v 4. štvrtroku o 2,9 %).

Objem celkového vývozu výrobkov a služieb klesol v porovnaní s rokom 2008 o 16,5 %. Znížila sa aj hodnota celkového dovozu výrobkov a služieb o 17,6 %. Tempo ich medziročného poklesu sa v jednotlivých štvrtrokoch postupne zmierňovalo.

Objem hrubej produkcie vytvorenej v roku 2009 medziročne klesol o 10,8 % na 138 670,2 mil. eur. Vývoj ovplyvnilo zníženie medzispotreby o 14,8 % na 81 122,5 mil. eur

⁴⁵ Údaje sú z platobnej bilancie Národnej banky Slovenska a upravené o štatistický odhad neevidovanej ekonomiky.

⁴⁶ Údaje o HDP sú podľa metodiky Európskeho systému národných účtov (ESNÚ 95) v znení neskorších úprav podľa nariadení ES. Pre údaje z hľadiska produkcie, spotreby a tvorby dôchodkov sú absolútne hodnoty a štruktúra uvádzané v bežných cenách, údaje o medziročnom vývoji sú zo stálych cien vypočítaných reťazením objemov k referenčnému roku 2000.

a pridanej hodnoty o 4,6 % na 57 547,7 mil. eur. Čisté dane z produktov sa znížili o 5,6 % na 5 783,9 mil. eur. Podiel medzispotreby na hrubej produkcii klesol o 2,7 p. b. na 58,5 %, podiel pridanej hodnoty na hrubej produkcii vzrástol o 2,7 p. b. na 41,5 %.

Pridaná hodnota medziročne klesla v obchode, hoteloch a reštauráciách, doprave o 13,1 %, priemysle o 8,3 % a v stavebníctve o 1,8 %. Naopak, vzrástla v pôdohospodárstve, rybolove a chove rýb o 10,2 %, vo finančnom sprostredkovaní a nehnuteľnostiach o 3,8 %, vo verejnej správe, školstve, zdravotníctve a v ostatných službách o 2,9 %.

So znížením výkonnosti ekonomiky súvisel aj pokles produktivity práce (podľa metodiky národných účtov). Produktivita práce sa oproti roku 2008 znížila o 0,5 % (v bežných cenách o 1,7 %).⁴⁷

Zníženie domáceho dopytu v priebehu roka 2009 bolo primárne spôsobené poklesom tvorby hrubého kapitálu. Najväčší prepád bol zaznamenaný v 2. štvrtroku (o 27,9 %). V ďalších dvoch štvrtrokoch sa dynamika poklesu zmierňovala. V priemere za rok 2009 sa vytvoril hrubý kapitál v objeme 13 044,8 mil. eur, čo bolo o 21,4 % menej ako v predchádzajúcom roku.

Investičný dopyt meraný tvorbou hrubého fixného kapitálu sa v roku 2009 znížil o 10,5 % na 14 943,2 mil. eur. Klesol najmä nákup nových fixných aktív o 11,7 % na 15 417,4 mil. eur. Nižší bol aj objem nadobudnutého použitého dlhodobého majetku o 49,4 % a úbytok použitého dlhodobého majetku klesol o 43,8 %.

Najväčší objem kapitálových výdavkov smeroval do sektora nefinančných korporácií (10 082,8 mil. eur). Finančné prostriedky investované do sektora domácností dosiahli 3 394 mil. eur, verejnej správy 1 241,6 mil. eur, finančných korporácií 179,9 mil. eur a do sektora neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam 44,9 mil. eur. Investičná aktivita sa znížila vo finančných korporáciách o 36,5 %, v neziskových inštitúciách slúžiacich domácnostiam o 23,8 %, v nefinančných korporáciách o 12,4 %, vo verejnej správe o 5,3 % a v domácnostiach o 3,9 %.

Hodnota stavebných investícií sa medziročne znížila o 22,3 % na 6 578,9 mil. eur. Do ostatných stavieb sa investovalo 5 099,2 mil. eur (pokles o 25,9 %) a do budov na bývanie 1 479,8 mil. eur (pokles o 6,6 %). Kapitálové výdavky do strojov sa zvýšili o 3,9 % na 7 211,2

⁴⁷ Produktivita práce z HDP je vypočítaná ako podiel HDP a počtu zamestnancov v ekonomike podľa domáceho konceptu ESNÚ 95. Zamestnanosť podľa metodiky ESNÚ 95 - zamestnanosť vyjadrená počtom osôb (zamestnancov a samo zamestnávateľov), ktorí sú zapojení do výrobnjej činnosti v zmysle systému národných účtov. Pri konštrukcii ukazovateľov účtov práce sa vychádza z definícií ILO a metodiky ESNÚ 95.

mil. eur. Do ostatných strojov a zariadení sa investovalo 5 510,5 mil. eur (rast o 6,9 %) a do dopravných prostriedkov 1 700,8 mil. eur (pokles o 4,6 %). Na získanie nehmotných fixných aktív sa vynaložilo 767,2 mil. eur (pokles o 9,1 %) a na obstaranie kultivovaných aktív 385,9 mil. eur (pokles o 19,4 %).⁴⁸

K 31. decembru 2009 bolo rozostavaných 67 597 bytov. V porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka sa ich počet zvýšil o 1 475. V priebehu roka 2009 sa začala výstavba 20 325 bytov a dokončilo sa 18 834 bytov. Oproti roku 2008 vzrástol počet dokončených bytov o 1 650 a počet začatých bytov klesol o 7 996.

Výrazný pokles zaznamenali zásoby. Ich stav sa k 31. Decembru 2009 oproti stavu na začiatku roka znížil o 1 898,4 mil. eur. Vo vývoji v bežných cenách sa premietol pokles stavu hotových výrobkov a zvierat o 10,2 %, materiálu o 14,8 %, tovaru o 13,1 % a zásob nedokončenej výroby o 11,5 %.

Podľa dopytovej štruktúry ekonomiky bol v medziročnom porovnaní pokles v prvom až treťom štvrťroku 2009 spôsobený poklesom domáceho aj zahraničného dopytu. Reálne klesla každá zložka HDP okrem konečnej spotreby vlády (rast o 2,5%).

Bilancia zahraničného obchodu za prvý až tretí štvrťrok (v bežných cenách) bola kladná a lepšia ako v rovnakom období roku 2008, k čomu prispelo kladné saldo zahraničného obchodu.

4.3 Prognóza vývoja ekonomiky SR do roku 2015

Prognózovanie budúceho vývoja ekonomiky SR je výrazne poznačené súčasným vývojom globálnej hospodárskej krízy. Od októbra 2008 sa prognostické tímy pravidelne zaoberajú prehodnocovaním svojich prognóz a to spravidla smerom k nižším rastom či dokonca poklesom výkonnosti. Vo väčšine upravených prognóz sa odzrkadľuje akási neochota pripustiť väčšie hospodárske prepady a skôr sú reakciou na pozitívnejšie očakávania. Napríklad publikácia Eastern Economic Consensus Forecast vo svojom vydaní priniesla prehľad upravovaných prognóz pre ekonomiku SR.

Predpoklady prognózy⁴⁹

Na ekonomiku SR bude pôsobiť v ďalšom období niekoľko základných faktorov, ktoré sa dajú rozdeliť do dvoch skupín, a to vonkajšie a vnútorné. Pod vonkajšími faktormi

⁴⁸ Na základe Nariadenia Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1 392/2007 a nového členenia tvorby hrubého fixného kapitálu podľa klasifikácie produkcie.

⁴⁹ Podľa Eastern Europe Consensus Forecasts.

rozumieme tie, ktoré sa nedajú výrazne ovplyvniť domácou hospodárskou politikou a domácou hospodárskou činnosťou. Takýmto faktorom, ktorý je asi najvýznamnejší, je pretrvávanie finančnej, hospodárskej a sociálnej krízy. Faktory vnútorného ekonomického prostredia sú naopak výrazne ovplyvňované a ovplyvniteľné hospodárskou politikou. Medzi ne patrí napríklad daňový systém, stav bankového sektora, či priame nástroje vlády na boj proti dopadom krízy.

Faktory vonkajšieho prostredia

Na budúci vývoj našej ekonomiky bude mať rozhodujúci vplyv vývoj vonkajšieho prostredia. Na základe zmien vlastných očakávaní ako aj informácií od významných predstaviteľov svetového hospodárstva (MMF, Svetová banka, OECD, rokovania G20) predpokladáme dlhšie pretrvávanie hospodárskych problémov. Vzhľadom na vývoj na zahraničných finančných trhoch bolo rovnako potrebné prehodnotiť aj očakávaný vývoj PZI. V najbližšom období nie je možné očakávať ich výrazný prílev a to najmä z dôvodu ťažšej dostupnosti úverov a to aj napriek znižovaniu hlavných úrokových mier, mierne pronárodne orientovaným vyhláseniam lídrov krajín, ktoré sú hlavnými poskytovateľmi PZI.

Výrazným zahraničným vplyvom je aj prílev prostriedkov z podporných fondov EÚ. Predpokladáme, že rozvojové prostriedky na pomoc členským krajinám by nemali byť zo strany EÚ obmedzované. Možno očakávať dokonca zvýšenie prílevu prostriedkov z EÚ vzhľadom na riešenie dopadov krízy. Na druhej strane je však dôležitá otázka absorpčnej schopnosti a alokácie týchto prostriedkov v ekonomike SR. Napríklad až do konca roku 2008 bolo reálne čerpanie prostriedkov Národného strategického referenčného rámca (ďalej len „NSRR“) na roky 2007-2013 zanedbateľné.

Vzhľadom na náš vstup do Európskej menovej únie (ďalej len „EMÚ“) sa menová politika stáva vonkajším faktorom, nakoľko je ovplyvňovaná politikou ECB. Je vysoko pravdepodobné, že bude uskutočňovať expanzívnu menovú politiku založenú na znižovaní úrokových mier. Je otázne, ako na tento jav zareagujú komerčné banky. Zo súčasného vývoja je zrejmé, že menová politika ECB nemusí zohľadňovať reálne potreby malej otvorenej ekonomiky typu SR hlavne v krízovom období.

Faktory vnútorného prostredia

Pri predpokladoch o vývoji vnútorného prostredia je potrebné vidieť tri základné faktory ovplyvňujúce ekonomické prostredie, a to stav a štruktúru reálnej ekonomiky⁵⁰, stav bankového sektora a hospodársku politiku.

Situácia v reálnej ekonomike je výrazne ovplyvňovaná vonkajšími faktormi. Samotné hlavné sektory hospodárstva možno považovať za trhové, dynamické a perspektívne. Na druhej strane štruktúra priemyslu v SR nie je dostatočne diferencovaná. Nosnými piliermi slovenskej ekonomiky je ešte stále menší počet veľkých podnikov. Výrazným negatívnym vplyvom je momentálny prudký pokles svetového dopytu, ktorý sa zákonite odrazí v poklese produkcie väčšiny podnikov, ktoré sú výrazne orientované na export. Naopak, vnútorný dopyt je aj naďalej výrazne uspokojovaný dovozmi. Tieto faktory budú v silnej miere pôsobiť na pokles produkcie a tým aj vývozov pri zároveň menej významne znížených spotrebných dovozoch, čo bude mať za následok zhoršenie obchodnej bilancie SR.

Bankový sektor sa po významných zmenách začiatkom tohto storočia dá hodnotiť ako zdravý. V úverových portfóliách bánk sa po relatívne nedávnom ozdravení bankového sektora v roku 2000 nenachádzali výrazne nevýhodné produkty, ako v prípade bánk postihnutých finančnou krízou. Zároveň však tieto banky významne zvýšili (vzhľadom na vývoj u materských spoločností) opatrnosť pri poskytovaní podnikateľských úverov. Rovnako nastala zmena aj v prípade hypotekárnych úverov a úverov na investície stavebných spoločností, kde sa výrazne zvýšila spoluúčasť. Napriek expanzívnej politike ECB sa tým poskytovanie úverov mierne zabrzdilo.

Významom faktorom ovplyvňujúcim budúci vývoj ekonomiky bude uplatňovaná hospodárska politika vlády a odporúčania Rady pre hospodársku krízu, ktorá je výrazne poznamenaná ľavicovým prístupom smerom ku kompenzácii negatívnych dopadov pre obyvateľstvo. Nepredpokladá sa, že toto selektívne riešenie konkrétnych následkov prispeje k stabilizácii celkového hospodárskeho prostredia. Predpokladajú sa vyššie výdavky na projekty spojené so selektívnym udrzaním zamestnanosti, miezd a následne konečnej spotreby domácností. Niektoré ďalšie priame zásahy štátu, ako napríklad tzv. „šrotovné“, prípadne marginálne zníženie odvodov do rezervného fondu Sociálnej poisťovne sa navonok javili ako nesystémové a neprinášajúce výrazný národohospodársky efekt. Tieto dodatočné výdavky v dôsledku zastavenia hospodárskeho rastu boli sprevádzané výpadkami príjmov

⁵⁰ Pod reálnou ekonomikou tu rozumieme stav a štruktúru priemyselnej výroby, stavebníctva, služieb a pod.

verejného rozpočtu. Medzi kľúčové neznáme faktory už niekoľko rokov patrí schopnosť čerpania prostriedkov z fondov EÚ. Aj napriek konštatovaniu, že ako vonkajší faktor bude objem pridelených prostriedkov z rozpočtu únie nezmenený, aj naďalej zostáva problematická ich redistribúcia v ekonomike SR. Tu vidíme pretrvávajúce významných medzier v uplatňovaní možných nástrojov na oživenie ekonomiky SR. Tieto dodatočné prostriedky v ekonomike majú silný potenciál zmierniť dopady súčasnej krízy a môžu generovať dodatočný rast ekonomiky na úrovni viac ako 2 percentuálnych bodov ročne. Súčasne významné meškanie v čerpaní týchto prostriedkov môže viesť k ich neefektívnemu využitiu, prípadne až k ich strate.

Prognóza ekonomicky aktívneho obyvateľstva vychádza z predpokladov stabilného demografického vývoja podľa stredného variantu prognózy Výskumného demografického centra⁵¹ a z mierneho rastu miery participácie obyvateľstva. V horizonte prognózy nepredpokladáme zásadné zvýšenie objemu alebo efektívnosti vynakladania prostriedkov na aktívnu politiku trhu práce čo vzhľadom na pokles dopytu po práci u najvýznamnejších zamestnávateľov (najmä regionálneho významu) dáva predpoklad k poklesu celkovej zamestnanosti.

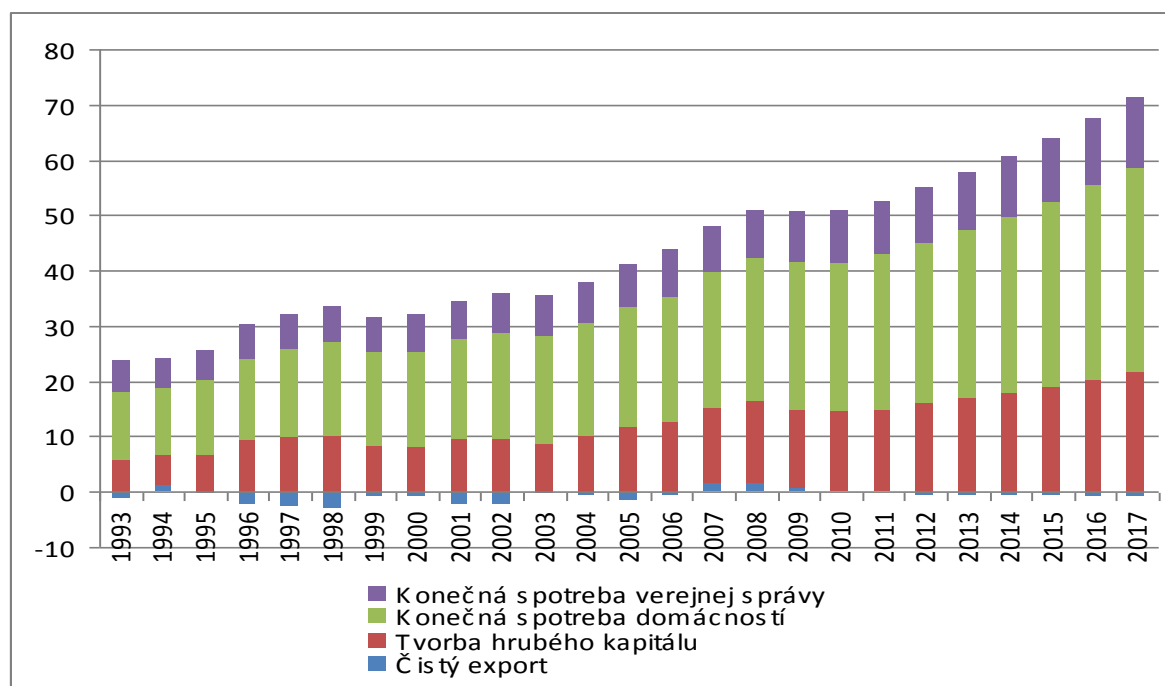
Makroekonomická prognóza⁵²

Vplyvom výrazne komplikovaného vývoja globálnej ekonomiky a jeho podstatného vplyvu na ekonomiku SR sa môže očakávať podstatné spomalenie rastu jej ekonomiky. Naopak, vzhľadom na spomenuté krízové faktory tak v zahraničí, ako i v domácej ekonomike sa v roku 2012 dostáva ekonomika eurozóny do miernej recesie. Ekonomika bude v roku 2012 dosahovať pri naplnení predpokladov prognózy negatívny rast. V nasledujúcom období sa predpokladá pretrvávajúce globálnych ekonomických problémov. Zároveň sa očakáva, že sa svetová ekonomika sa bude z recesie spamätávať postupne. Vplyvom odlevu výrobných kapacít je však budúci vývoj otázný, a preto prognóza je charakterizovaná ako opatrná s výhľadom rastu HDP v intervale 3 – 6 % ročne.

⁵¹ VAŇO, B. 2004. *Prognóza vývoja obyvateľov v okresoch SR do roku 2025*. Bratislava : Infostat, 2004.

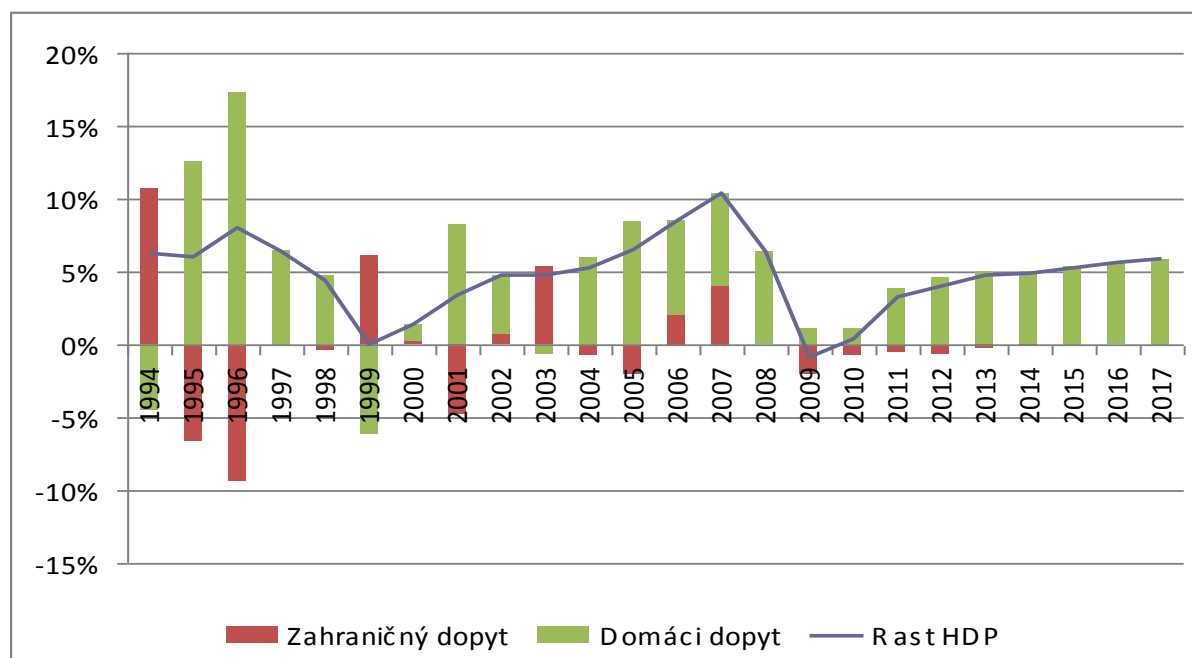
⁵² RADVANSKÝ, M. 2011. *Makroekonomická prognóza na roky 2011-2015*. Bratislava : 2011. In: *Pohľady na ekonomiku Slovenska*. Slovenská demografická spoločnosť. ISBN 978-80-88946-56-4.

Graf 7 HDP a zložky jeho použitia

Prameň: RADVANSKÝ, M. 2011. *Makroekonomická prognóza na roky 2011-2015*. Bratislava : 2011.
In: *Pohľady na ekonomiku Slovenska*. Slovenská demografická spoločnosť. ISBN 978-80-88946-56-4.

Graf 8 Rast HDP a príspevky domáceho a zahraničného dopytu k jeho rastu

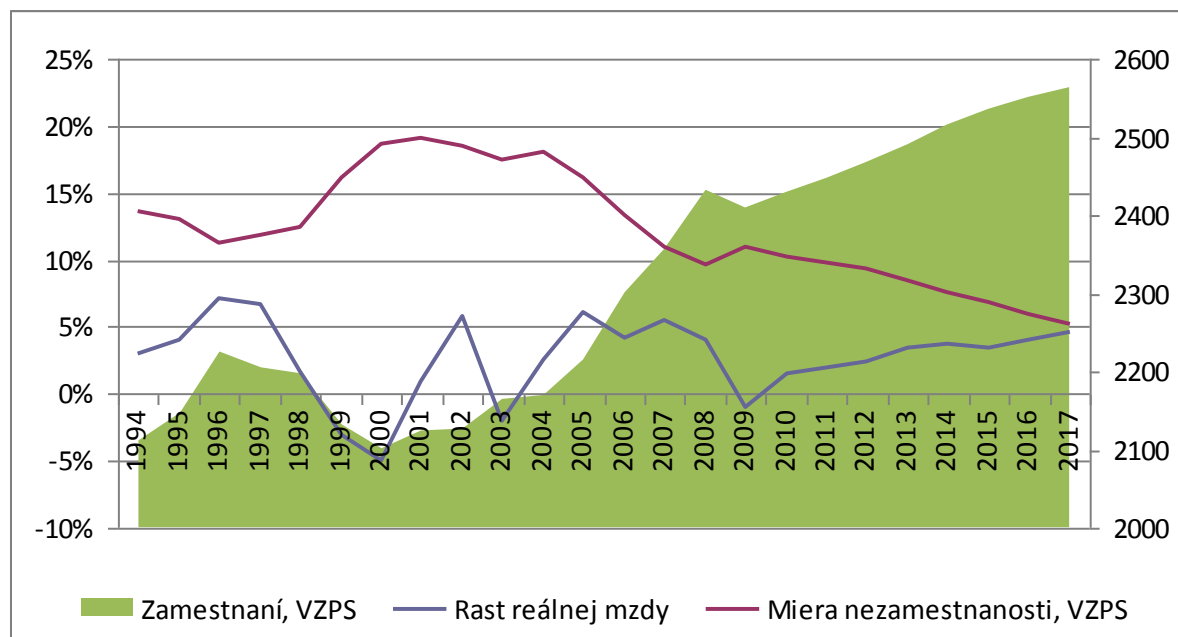

Prameň: RADVANSKÝ, M. 2011. *Makroekonomická prognóza na roky 2011-2015*. Bratislava : 2011.
In: *Pohľady na ekonomiku Slovenska*. Slovenská demografická spoločnosť. ISBN 978-80-88946-56-4.

Vývoj na trhu práce bude poznamenaný znižovaním dopytu po práci z dôvodu poklesu dopytu najmä po produkcii priemyselných výrobkov, čo bude mať za následok postupné

znižovanie výkonov jednotlivých druhov služieb a ďalší pokles zamestnanosti. Opatrenia, ktorými bude vláda podporovať udržanie zamestnanosti, budú efektívne iba sčasti.

Graf 9 Vývoj základných ukazovateľov trhu práce

Prameň: RADVANSKÝ, M. 2011. Makroekonomická prognóza na roky 2011-2015. Bratislava : 2011. In: Pohľady na ekonomiku Slovenska. Slovenská demografická spoločnosť. ISBN 978-80-88946-56-4.

Vývoj nominálnej mzdy bude rovnako postihnutý poklesom výroby a dopytu po práci. Je vysoko pravdepodobné, že podniky, ktoré nebudú znižovať stavy nepristúpia k výraznejším úpravám mzdových taríf. Je preto vysoko oprávnené prognózovať, len mierny rast nominálnej mzdy. Vplyvom expanzívnej menovej a fiškálnej politiky možno očakávať zvýšený tlak na cenový vývoj. Aj napriek tomu, že vláda úzkostlivo stráži rast cien, možno očakávať ich rast o 3,9 %. Vzhľadom na vývoj nominálnej mzdy existuje dôvod očakávať mierny prepád reálnej mzdy o -1 %.

Riziká prognózy

Budúci vývoj ekonomiky SR je do značnej miery neistý, a preto je potrebné poukázať na možné pozitívne a negatívne okolnosti, ktoré by mohli zvrátiť nami očakávaný vývoj. Tieto dopady významne odrážajú uplatňovanú hospodársku politiku našej vlády, ako aj predstaviteľov našich hlavných obchodných partnerov.

Za najvýznamnejší vplyv, ktorý by významným spôsobom zmenil prognózovaný vývoj, je potrebné označiť očakávanú dĺžku krízy. Vzhľadom na štruktúru našej ekonomiky je pochopiteľné, že čím skôr sa obnoví zahraničný dopyt a svetový hospodársky rast, tým skôr

na ňu naša výroba bude schopná zareagovať. V prípade dlhotrvajúcich problémov, ktoré spôsobia postupný odchod priemyselných podnikov, bude potrebné čeliť významnejším problémom aj vzhľadom na fyzický odliv výrobných kapacít a investícií.

Ďalším významným prvkom bude vývoj kurzu okolitých krajín. V súčasnosti je častým jav, kedy je spotreba časti domácností uskutočňovaná v zahraničí, čo výrazne pôsobí na rast dovozov, ako aj zníženie objemu produkcie sektoru maloobchodu. Omnoho vážnejší je však fakt, že vplyvom kurzových rozdielov sa naša pracovná sila stáva drahšou, a preto môže nastáť postupný odlev ľahko mobilných výrobných kapacít do krajín s nižšou cenou práce. Na druhej strane adaptovanie eura pomohlo počas prebiehajúcej krízy čiastočne eliminovať negatívny vplyv na stabilitu kurzu.

V budúcom období je výrazne otáznym faktorom uplatňovanie a charakter fiškálnej politiky. Súčasnosť je charakteristická politikou, ktorá sa snaží kompenzovať efekty negatívneho vývoja spôsobené krízou. Rizikovým možno nenaplnenie očakávaní ohľadne rozpočtových príjmov a reakcie vlády na očakávaný vysoký schodok verejných financií vplyvom navyšovania výdavkov ŠR. Naštartovanie tokov z podporných fondov EÚ je jav, ktorého vývoj je spojený s výraznou neurčitosťou. Pri príprave podmienok pre čerpanie prostriedkov NSRR sa do ekonomického systému dostáva výrazný porastový impulz, ktorý podľa našich analýz je schopný produkovať dodatočné 2 % HDP.⁵³ Odkladanie čerpania fondov má za následok zníženie potenciálnych kladných efektov na ekonomiku SR.

Spomenuté riziká prognózy ukázali možné odchýlky prognózovaných ukazovateľov oboma smermi. Dynamika vonkajšieho ekonomického prostredia je najvýznamnejší faktor, ktorý je však prakticky neovplyvniteľný domácou hospodárskou politikou. Opatrenia slovenskej hospodárskej politiky síce majú určitý pozitívny potenciál, ale otázkou ostáva ich reálny efekt vzhľadom na opätovné naštartovanie trvalo udržateľného rastu. Z hľadiska dlhodobých zámerov hospodárskej politiky by bolo vhodnejšie priklonenie sa k systémovým riešeniam a nástrojom upravujúcim trh práce a zlepšenia podnikateľského prostredia.

V roku 2010 sa svetová ekonomika začala oživovať. Ekonomické procesy sa obnovili, a to aj napriek značnej miere neistoty na finančných trhoch, ktorá vychádzala z možných rizík súvisiacich s ozdravovaním verejných financií v krajinách eurozóny a z rizík z dlhovej krízy. Riešenia sa hľadali aj na vysporiadanie individuálnych problémov sprevádzajúce obdobie po recesii a hľadanie prostriedkov na zamedzenie prípadného návratu krízy. V rámci

⁵³ RADVANSKÝ, M. 2011. *Makroekonomická prognóza na roky 2011-2015*. Bratislava, 2011. In: *Pohľady na ekonomiku Slovenska*. Slovenská demografická spoločnosť. ISBN 978-80-88946-56-4.

konsolidácie verejných financií ekonomické a finančné subjekty pripravili štrukturálne zmeny prostredníctvom nástrojov fiškálnej politiky.

Modelovanie budúceho vývoja z hľadiska ekonomických prístupov čelilo veľkej výzve, nakoľko sa v pravidelných intervaloch menili predpoklady o nastavení vnútorného aj vonkajšieho prostredia. Z publikácie Eastern Europe Consensus Forecasts (ďalej len „EECF“), prinášajúcej mesačné prehľady upravovaných prognóz na jeden rok pre krajiny strednej a východnej Európy zisťujeme, že vyššie riziká pri prognózovaní budúceho vývoja spôsobila nestabilita vonkajších a vnútorných faktorov, ktoré podmieňujú budúci vývoj v strednodobom horizonte.⁵⁴

Roky 2010 a 2011 priniesli so sebou postupné oživovanie z recesie aj niekoľko kľúčových faktorov, ktoré budú ovplyvňovať ekonomiku SR v ďalšom období. Zaraďujeme medzi ne aj vonkajšie faktory, ktoré sa nedajú ovplyvniť domácou hospodárskou politikou a domácou hospodárskou činnosťou.

Hospodársky rast v eurozóne bol ovplyvnený konsolidáciou verejných financií (riziko dlhovej krízy), a to hlavne v Portugalsku, v Grécku, v Španielsku a v Taliansku. Medzi opatrenia konsolidácie patrili zavedenie Európskeho semestra, záchranné balíčky v podobe eurovalu, mierne reštriktívna politika ECB, ktoré mali zabezpečiť stabilitu eura, nakoľko bolo pod silným tlakom a potreba hotovostných záruk zúčastnených krajín na Eurovale môže negatívne pôsobiť aj na proces konsolidácie slovenskej ekonomiky. Kríza eura je jedným z rizikových vonkajších faktorov na slovenskú ekonomiku.

Nepokoje v krajinách, ako sú Egypt a Jemen, konflikt v Lýbii a pod., vyvolali nestabilitu v krajinách Stredného Východu a Severnej Afriky. Spôsobilo to výrazný rast cien ropy a plynu, ich dlhodobý rast môže vytvárať silné proinflačné tlaky, protivládne nálady a špekulácie, čo sa môže prejaviť výrazne negatívnym vplyvom na svetovú ekonomiku.

V oblasti zahraničného obchodu sa zaznamenáva rast, čo sa odráža aj v oživovaní priemyslu SR. Výrazne k tomu prispelo aj oživenie Nemecka ako najväčšieho obchodného partnera. Tento trend by mal byť zachovaný aj v najbližšom období. Nízky dopyt domácností a nízky dovoz exportne orientovaných odvetví znižovali nároky na import. Export zaznamenal rast, čím sa SR dostala v zahraničnom obchode do kladných čísiel.

Vyššia dostupnosť kapitálu pri expanzívnej fiškálnej politike a oživovanie vyspelých ekonomík dáva signály, že môžeme očakávať postupné oživenie rastov PZI do regiónov.

⁵⁴ RADVANSKÝ, M. 2011. *Makroekonomická prognóza na roky 2011-2015*. Bratislava, 2011 In: Pohľady na ekonomiku Slovenska. Slovenská demografická spoločnosť. ISBN 978-80-88946-56-4.

Prostriedky z podporných fondov EÚ sú ďalším výrazným vonkajším zdrojom financovania, avšak stále je otázne ich reálne čerpanie v ekonomike SR. Nedostatočné čerpanie týchto fondov môže negatívne ovplyvniť prípravu na nasledujúce programové obdobie 2013 – 2017.

V roku 2010 sa slovenská ekonomika začala spamätávať z krízy rastom priemyselnej produkcie, ale negatívne efekty z obdobia krízy pretrvávali; vysoká nezamestnanosť zapríčinila pokles spotreby domácností. V budúcnosti môžeme očakávať rast zamestnanosti, ale pri reštriktívnej fiškálnej politike bude obnova domáceho dopytu pomalá.

Nepriaznivé počasie zasiahlo poľnohospodárstvo poklesom úrody, čo spôsobilo celosvetový rast cien a obmedzenie obchodu v tejto oblasti. Spolu s rastom cien ropy a ďalších strategických surovín spôsobuje celosvetový rast cien; infláciu. Pozitívny vývoj môžeme očakávať v oblasti investícií podnikov s dlhodobou návratnosťou, ktoré ich v období krízy, rovnako ako obnovovacie investície, odkladali. Z demografického hľadiska očakávame stagnáciu celkovej zamestnanosti. Starnutie obyvateľstva a nízky počet obyvateľov v predproduktívnom veku, tlaky na dôchodkový systém budú výrazne ovplyvňovať budúci vývoj ekonomiky.

Makroekonomická prognóza do roku 2015

Na makroekonomický vývoj v nasledujúcom období bude mať výrazný vplyv vývoj verejných financií, vývoj na trhu práce, vývoj na kapitálovom trhu a vývoj zahraničného obchodu.

Nezamestnanosť v roku 2010 kulminovala napriek pozitívnemu ekonomickému vývoju, znížená kúpyschopnosť obyvateľstva negatívne vplývala hlavne na výkon jednotlivých druhov služieb. Napriek rastu ekonomiky sa reakcia zamestnanosti oneskorila, konečná spotreba domácností poklesla v roku 2010 o 0,3 % oproti roku 2009 a spolu s konsolidačným úsilím to bude mať za následok pomalší rast zamestnanosti. Predpokladáme, že úroveň z roku 2008 dosiahneme až koncom roku 2014.

Pokles počtu obyvateľstva v produktívnom veku bude pokračovať v súlade s demografickým trendom. Do roku 2013 predpokladáme mierny nárast, od roku 2013 mierny pokles (do roku 2020 asi o 200 000 ekonomicky aktívnych obyvateľov).

Vzhľadom na vyššiu mieru inflácie a zamestnávanie zamestnancov za nižšie nominálne mzdy sa očakáva do roku 2015 reálny rast miezd okolo 0,5 %. V nasledujúcich rokoch bude reálny rast miezd kopírovať rast produktivity práce.

Konsolidačné úsilie bude výrazne ovplyvňovať konečnú spotrebu verejnej správy. Napriek úsiliu vlády sa asi nepodarí významne utlmiť spotrebu verejnej správy, ako to predpokladá ŠR. Od roku 2013 sa očakáva reálny rast spotreby verejnej správy o 0,8 %.

Hnacím motorom rastu ekonomiky by mali byť v najbližšom období investície. Podniky odkladali investície na svoje obnovenie, nečerpali úvery, predpokladá sa aj vyšší prílev PZI, čo môže prispieť k reálnemu rastu tvorby hrubého fixného kapitálu až na úroveň 4,5 % a v ďalších rokoch až do 6 %.

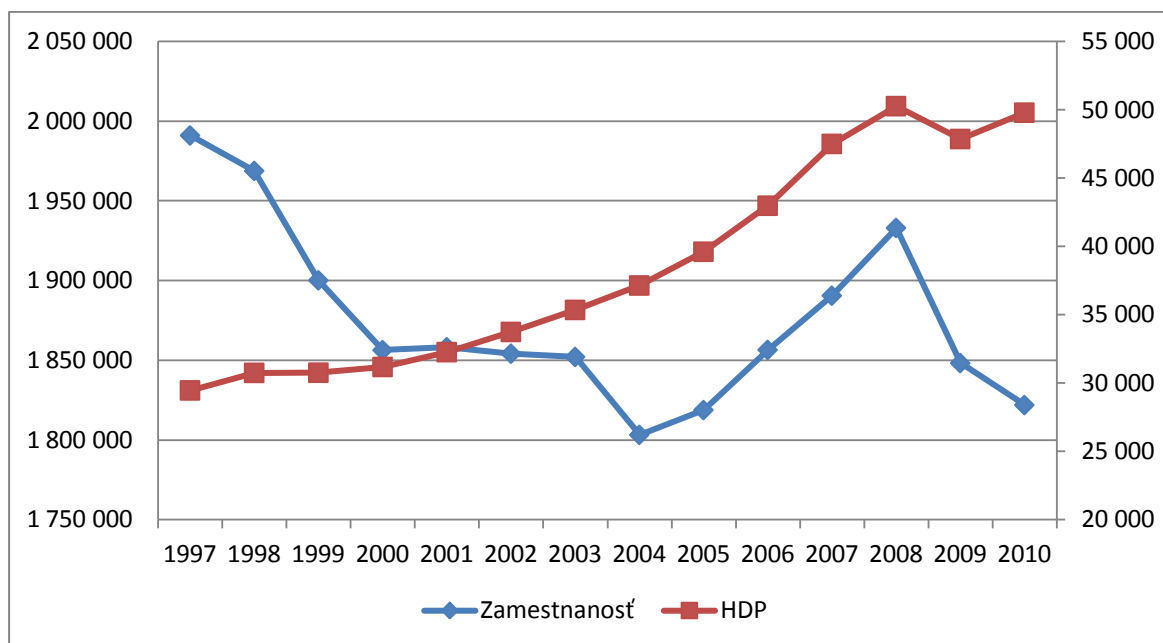
Ďalším pozitívnym zdrojom pre rast ekonomiky by mal byť zahraničný obchod a pre vyšší export ako import sa dosiahne prebytok čistého exportu.

Predkladaná prognóza môže byť ovplyvnená ešte ďalšími faktormi reálneho vývoja. Nezahrňuje napríklad prírodné katastrofy, alebo pripravovanú daňovú a odvodovú reformu. Kľúčovým faktorom bude aj reálny demografický vývoj, nastavenie sociálneho systému i udržateľnosť verejných financií.

4.4 Vývoj štruktúry ekonomiky SR v období rokov 1997 – 2011

V tejto časti sú prezentované vývojové tendencie v hospodárstve SR v časovom horizonte rokov 1997 – 2010 v členení podľa medzinárodnej klasifikácie ekonomických činností. Táto východisková analýza slúži na identifikáciu rastových odvetví a nových produkčných možností slovenskej ekonomiky. Prestavuje východisko pre regresnú analýzu, ktorou v dizertačnej práci identifikujeme vplyv štruktúrnych zmien v prezentovanom období na konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky. Kľúčové makroekonomické ukazovatele sa nevyvíjali rovnomerne, ale diferencovane v jednotlivých sektoroch, odvetviach i časových obdobiach. Vývoj HDP a zamestnanosti v členení podľa klasifikácie ekonomických činností (OKEČ) ako základných smerodajných ukazovateľov, zobrazuje graf 12. Časový rad týchto údajov je dostupný do roku 2010, vrátane podľa klasifikácie OKEČ. Údaje za rok 2011 sú už publikované podľa novej odvetvovej klasifikácie ekonomických činností NACE REV.2. Z dôvodu zachovania konzistencie časového radu bude výpočet v regresnej analýzy uskutočnený za porovnateľné časové obdobie, t. j. za obdobie rokov 1997 – 2010. Aktuálne dostupné údaje za rok 2011 sú zobrazené v grafoch 19 a 20, ktoré sa nachádzajú v záverečnej časti tejto subkapitoly (podľa klasif. NACE REV.2)

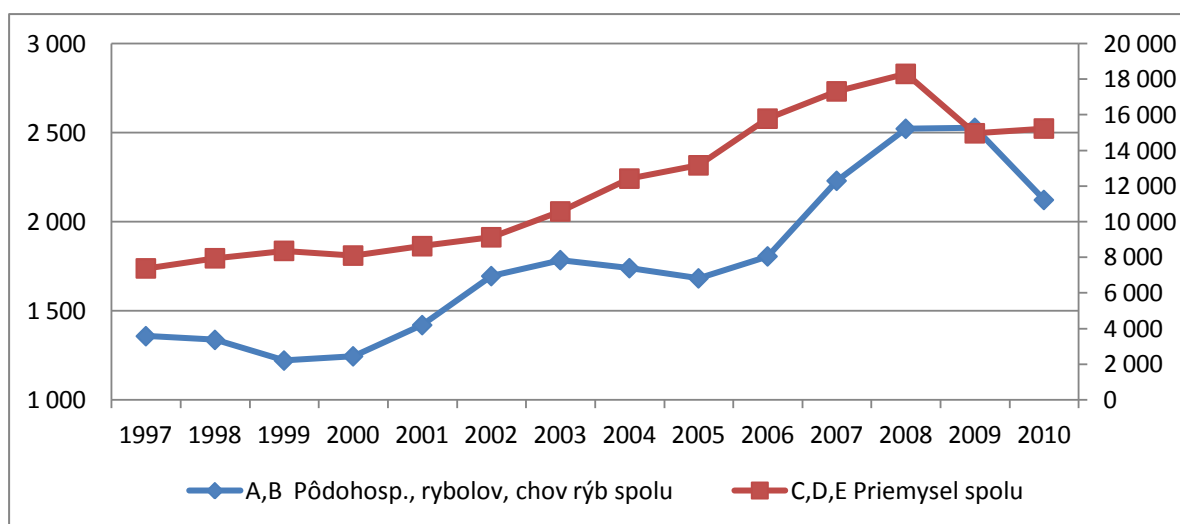
Graf 10 Vývoj HDP a zamestnanosti v SR v rokoch 1997 – 2010

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2010.

Vývoj zamestnanosti v hospodárstve úhrnom v sledovanom období nekopíroval vývoj celkovej produkcie ekonomiky. Badateľný rozdiel je vo výkyvoch, ktoré boli zaznamenané v zamestnanosti napriek sústavnému rastu HDP (s výnimkou prepadu v roku 2009). Naproti tomu celková zamestnanosť klesala sústavne od roku 1997 až do roku 2004, kedy došlo k obratu a zamestnanosť úhrnom stúpala až po rok 2008. Tento pozitívny trend bol prerušený nástupom globálnej krízy a až do roku 2010 zaznamenal prudký pokles.

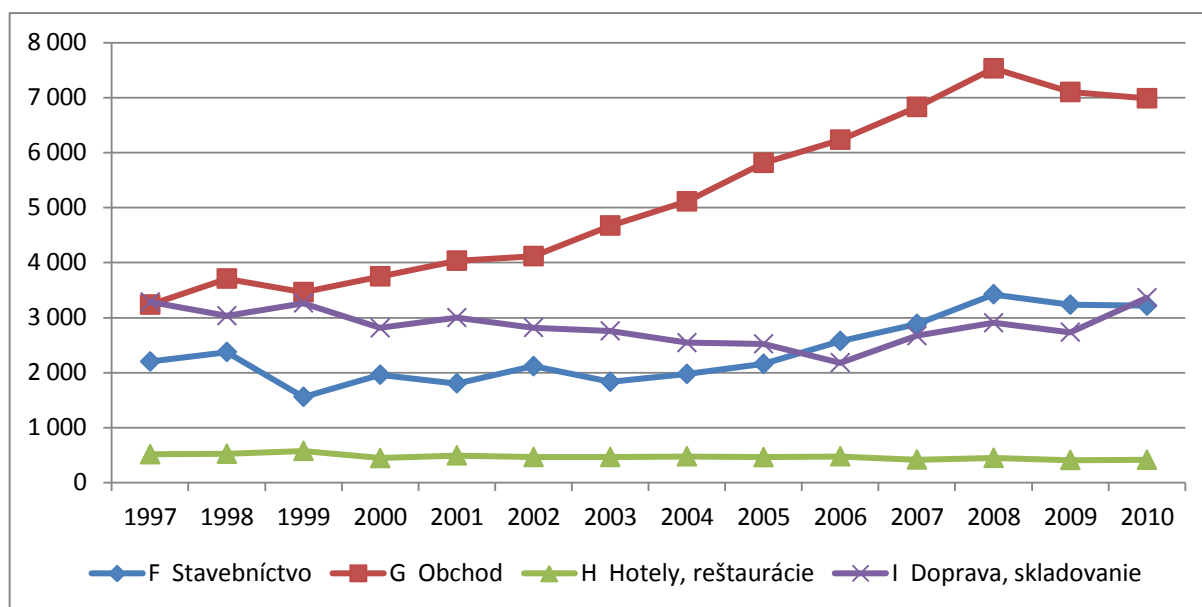
Graf 11 Vývoj HDP v odvetviach poľnohospodárstvo, rybolov, chov rýb a v priemysle SR v rokoch 1997 – 2010

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2010.

Medzi vývojom objemu produkcie v odvetviach poľnohospodárstvo a priemysel bola v sledovanom období badateľná stredne silná vzájomná súvislosť. Počas celého obdobia sa zvýšila produkcia v oboch odvetviach, avšak v odvetví pôdohospodárstvo, rybolov a chov rýb dochádzalo k viacerým bodom zmeny vývojovej tendencie. Konkrétne sa jednalo o roky 1999, 2003, 2005 a 2009. Naproti tomu v priemysle došlo k zmene trendu iba v období hospodárskej krízy, teda v rokoch 2008 a 2009.

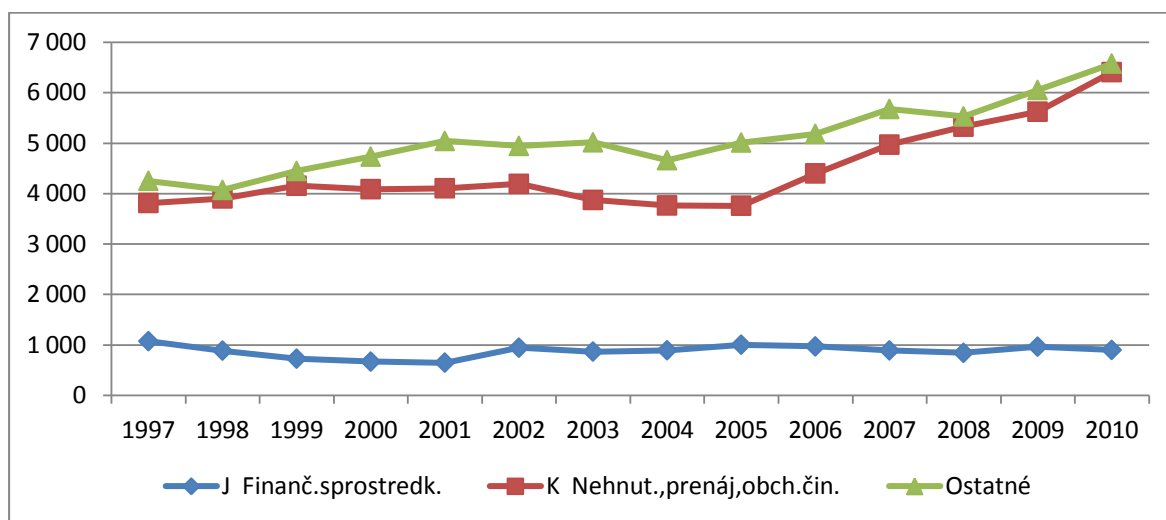
Graf 12 Vývoj HDP SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Stavebníctvo, Obchod, Hotely, reštaurácie, Doprava, skladovanie

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2010.

Odvetvie Hotely a reštaurácie v sledovanom období nezaznamenalo relevantný prírastok produkcie, ani neprešlo badateľnými vývojovými zvratmi. Podobne tomu bolo aj v odvetví Doprava a skladovanie, i keď v tomto prípade bol zaznamenaný mierny prírastok celkovej produkcie. Ešte výraznejší prírastok dosiahlo odvetvie stavebníctvo. Najvýraznejší prírastok HDP bol však dosiahnutý v odvetví Obchod, ktorého produkcia sa v priebehu rokov 1997 – 2008 zvýšila viac ako dvojnásobne. Od roku 2008 však v odvetví nastal pokles, ktorý bol spôsobený celosvetovou ekonomickou recesiou.

Graf 13 Vývoj HDP SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Finančné sprostredkovanie, Nehnutelnosti, prenájom, obchodné činnosti, Ostatné

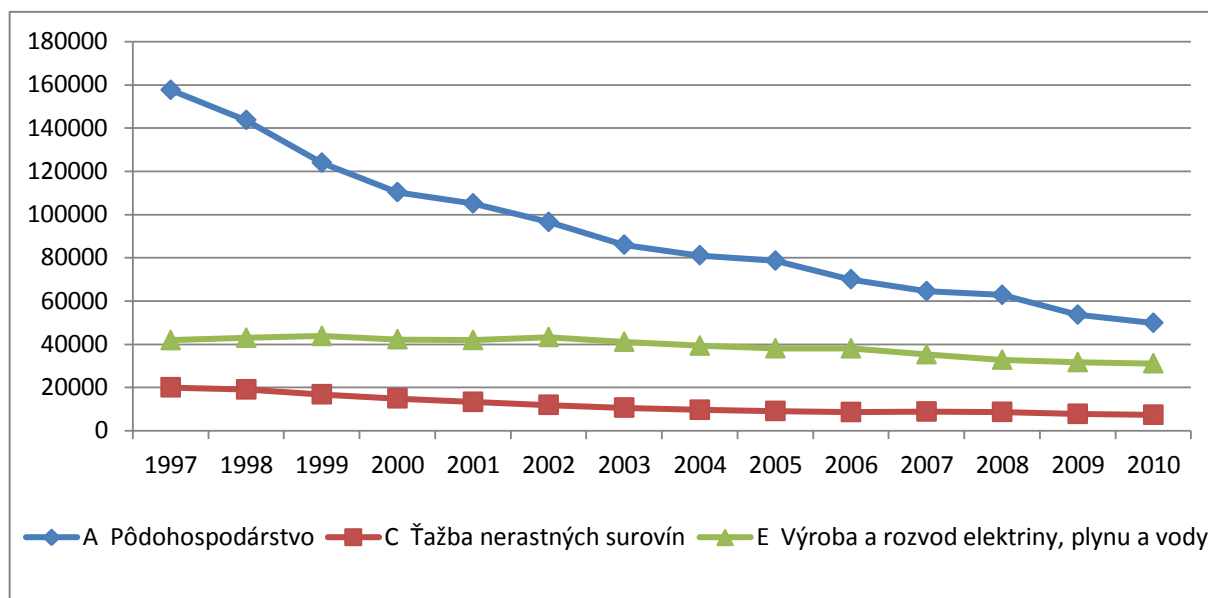

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2010.

Konštantná úroveň HDP (s miernym poklesom v období do roku 2001) bola zaznamenaná v sledovanom období rokov 1997 – 2010 v odvetví Finančné sprostredkovanie. Naproti tomu, v odvetviach Nehnutelnosti, prenájom, obchodné činnosti a v odvetví Ostatné došlo k výraznému nárastu objemu vyprodukovaných hodnôt, a to o viac ako 50 %. Najvýraznejší prírastok produkcie v týchto odvetviach bol dosiahnutý medzi rokmi 2005 – 2010. Zaujímavosťou vývojových tendencií v týchto dvoch odvetviach je skutočnosť, že napriek globálnej kríze dochádzalo neustále k rastu HDP aj v rokoch 2008, 2009 a 2010.

Nasledujúce grafy zobrazujú vývojové tendencie štruktúry ekonomiky SR z pohľadu zamestnanosti.

Graf 14 Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Pôdohospodárstvo, Ťažba nerastných surovín, Výroba a rozvod elektriny, plynu a vody

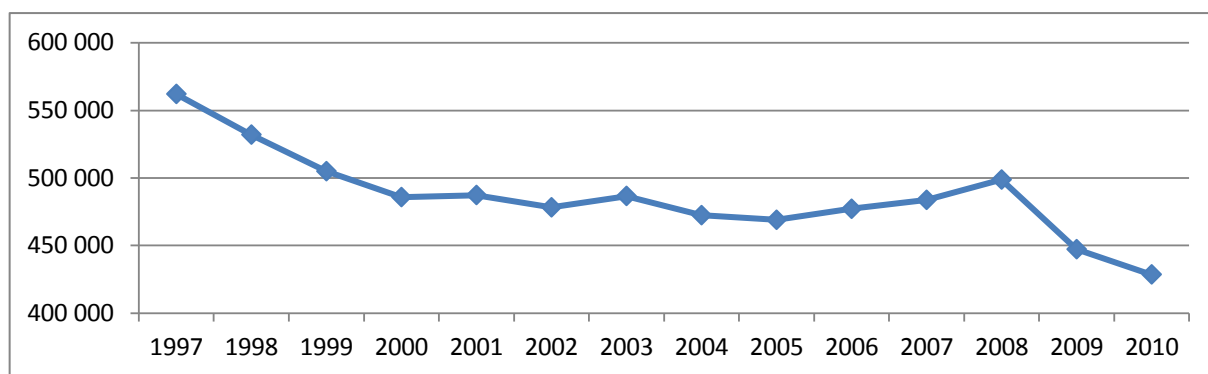

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2010.

Najmarkantnejší pokles zamestnanosti bol zaznamenaný v odvetví Pôdohospodárstvo, a to z úrovne 160 tisíc pracujúcich osôb v roku 1997 až na úroveň 45 tisíc pracujúcich osôb v roku 2010. Takýto výrazný, dlhodobý a sústavný pokles zamestnanosti nebol zaznamenaný v žiadnom inom odvetví. V odvetviach Ťažba nerastných surovín a Výroba a rozvod elektriny, plynu, a vody došlo k minimálnemu poklesu zamestnanosti v absolútnych číslach, avšak v relatívnom vyjadrení zaznamenalo odvetvie Ťažba nerastných surovín 50 %-ný pokles. Odvetvie Výroba a rozvod elektriny, plynu a vody, v tomto období postihol pokles zamestnanosti v relatívnom vyjadrení približne o jednu štvrtinu.

Odvetvie Priemyselná výroba predstavuje najvýznamnejší zdroj pracovných miest v ekonomike SR tak v relatívnom, ako aj v absolútnom vyjadrení. Jeho význam je tak vysoký, že pre prehľadné zobrazenie vývoja zamestnanosti v tomto období je nevyhnutné uviesť hodnoty počtu pracujúcich na samostatnom grafe 15.

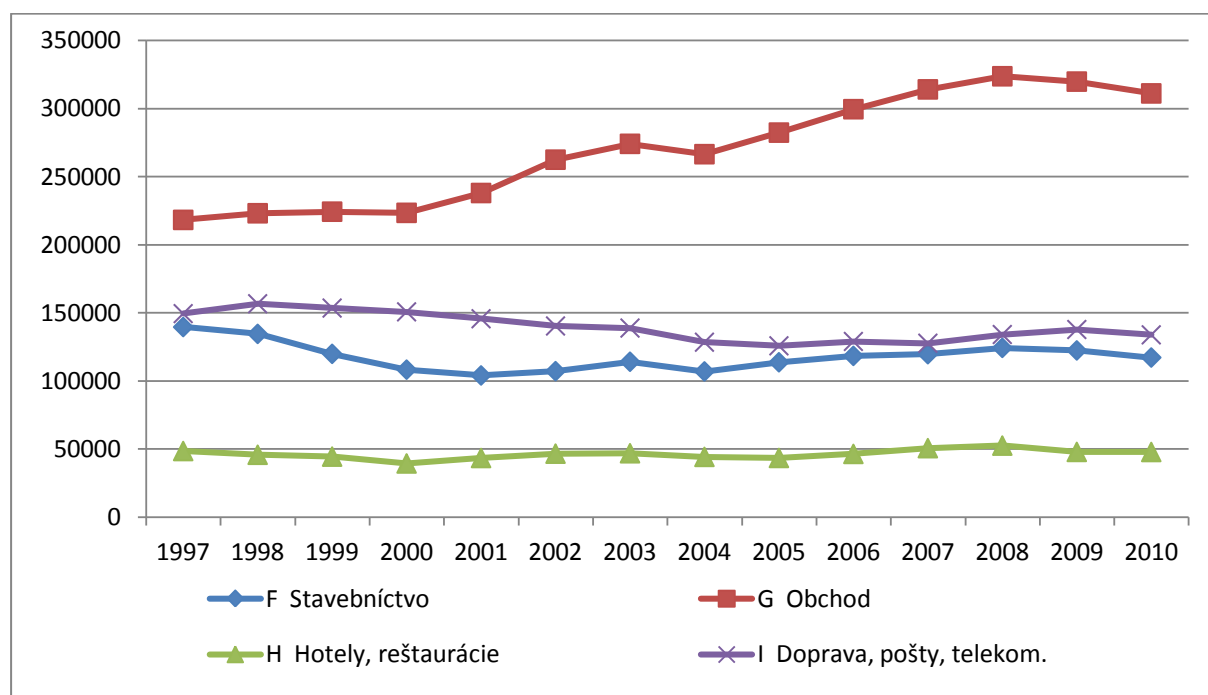
Graf 15 Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetví Priemyselná výroba

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2011.

Napriek tomu, že odvetvie priemyselná výroba v sledovanom období výraznou mierou prispievalo k rastu HDP, dochádzalo v tomto odvetví k značnému úbytku pracovných príležitostí, ako aj k viacerým zmenám vývojových tendencií. Konkrétne od roku 1997 do roku 2000 došlo k úbytku približne 70 000 pracovných miest a nárast v roku 2001 bol len minimálny. O niečo výraznejší nárast bol zaznamenaný medzi rokmi 2002 a 2003. Následne došlo v odvetví Priemyselná výroba k poklesu zamestnanosti v priebehu dvoch po sebe nasledujúcich rokoch. Od roku 2005 do roku 2008 síce došlo k nárastu na úroveň 500 000 pracujúcich, avšak v dôsledku globálnej krízy sa ich počet v roku 2010 znížil na úroveň 425 000 pracujúcich.

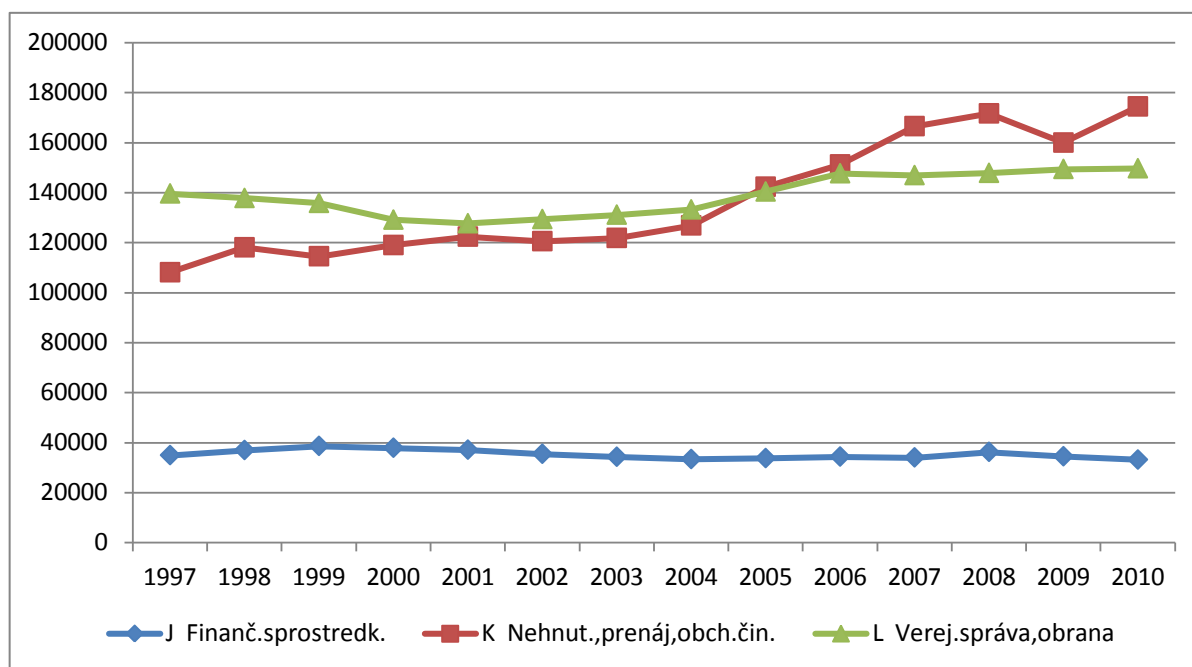
Graf 16 Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Stavebníctvo, Hotely, reštaurácie, Obchod, Doprava, pošty, telekomunikácie

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2011.

Úroveň zamestnanosti v SR podstatnou mierou zvýšilo odvetvie Obchod, v ktorom došlo v priebehu rokov 1997 až 2003 k nárastu počtu pracovných miest o viac ako 60 000. Mierny pokles bol zaznamenaný v roku 2004, ale následný zvrat posunul úroveň zamestnanosti až do roku 2008 na hodnotu 325 000. Následne, počas rokov 2009 a 2010 poklesla zamestnanosť v SR na 310 000 pracujúcich osôb v odvetví Obchod. K poklesu zamestnanosti došlo v odvetví Doprava, pošty, telekomunikácie, a to približne o 10 000 pracujúcich. V odvetví Stavebníctvo klesala zamestnanosť v priebehu rokov 1997 až 2001, následne stúpala do roku 2003, v roku 2004 opäť klesla a najvyššiu úroveň dosiahla v roku 2008, približne 125 000 pracujúcich. V rokoch 2009 a 2010 bol zaznamenaný mierny pokles zamestnanosti. Konštantná úroveň zamestnanosti (s miernym krátkodobým poklesom v roku 2000) sa dosahovala v celom sledovanom období v odvetví Hotely, reštaurácie.

Graf 17 Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Finančné sprostredkovanie, Nehnutelnosti, prenájom, obchodné činnosti, Verejná správa, obrana

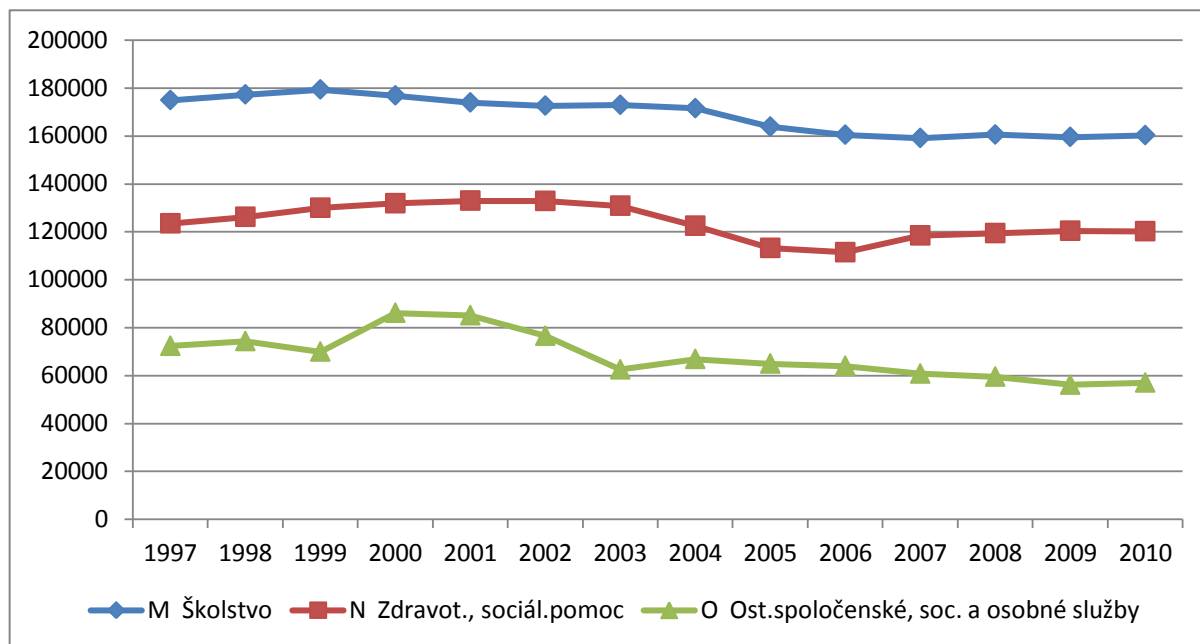

Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2011.

Obdobne ako v odvetví Hotely, reštaurácie (graf 16), bola konštantná úroveň zamestnanosti v priebehu rokov 1997 až 2010 aj v odvetví Finančné sprostredkovanie, a to približne na úrovni 36 000 pracujúcich osôb. K miernemu nárastu zamestnanosti v tomto období došlo v odvetví Verejná správa, obrana. K výraznému nárastu počtu pracujúcich však došlo v odvetví Nehnutelnosti, prenájom, obchodné činnosti. Toto odvetvie je špecifické tým, že na rozdiel od vývoja vo väčšine odvetví v ňom došlo k výraznému nárastu pracovných

príležitostí medzi rokmi 2009 a 2010. Medziročný prírastok v tomto čase bol výraznejší ako v najžičlivejších rokoch 2004 – 2008.

Graf 18 Vývoj zamestnanosti SR v rokoch 1997 – 2010 v odvetviach Školstvo, Zdravotníctvo, sociálna pomoc, Ostatné spoločenské, sociálne a osobné služby

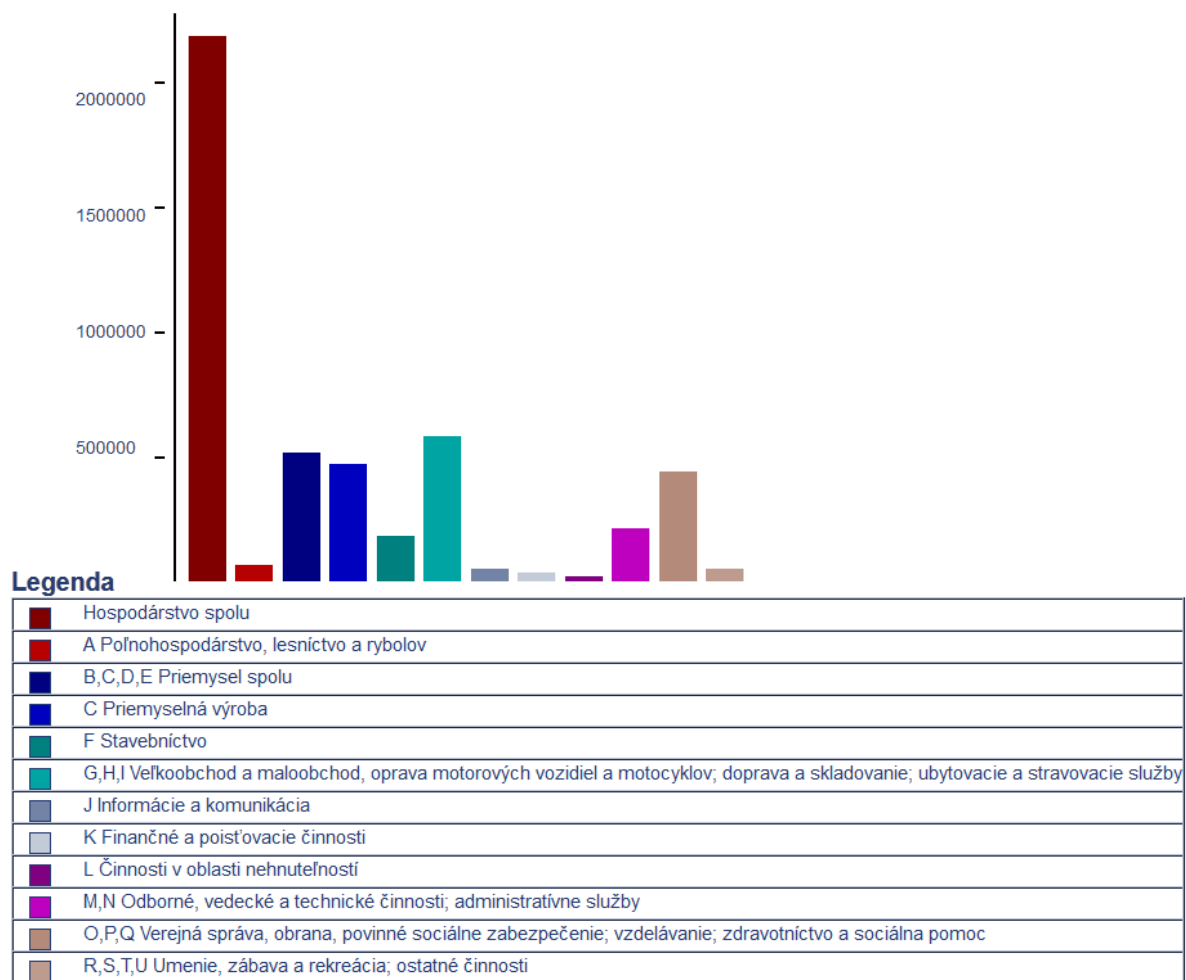
Prameň: Spracované na základe údajov ŠÚ SR. Bratislava, 2011.

V odvetví Školstvo stúpala celková zamestnanosť medzi rokmi 1997 – 1999 na hodnotu 180 tisíc pracovníkov. Následne, počas obdobia ôsmich rokov zamestnanosť klesala, a to až na hodnotu 160 000 pracujúcich osôb v roku 2007. Túto hodnotu si udržala sféra školstva až do roku 2010 napriek celosvetovej finančnej, hospodárskej a sociálnej kríze. Prechod na rok 2000 spôsobil nárast zamestnanosti v odvetví Ostatné spoločenské, sociálne a osobné služby. Vrchol dosiahla zamestnanosť v tomto odvetví v roku 2000. Následne však klesala až na úroveň 60 000 v roku 2010. Odvetvie Zdravotníctvo, sociálna pomoc zaznamenávalo neustály nárast počtu pracujúcich od roku 1997 po rok 2002, kedy došlo k zmene vývojovej tendencie, ktorá pretrvávala až do roku 2006. Mierny nárast od roku 2006 po rok 2007 však ustálil zamestnanosť v tomto odvetví na úrovni roku 2004, a tento stav sa udržal až do roku 2010.

Z takto zaznamenaných, uvedených a identifikovaných vývojových tendencií v štruktúre ekonomiky SR budeme vychádzať pri ďalšej analýze vzťahu štruktúrnych zmien a konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. Charakterizované časové rady predstavujú základ pre výskum regresných vzťahov medzi indexom konkurencieschopnosti SR a prírastkami, resp. úbytkami HDP a zamestnanosti v jednotlivých odvetviach národného hospodárstva.

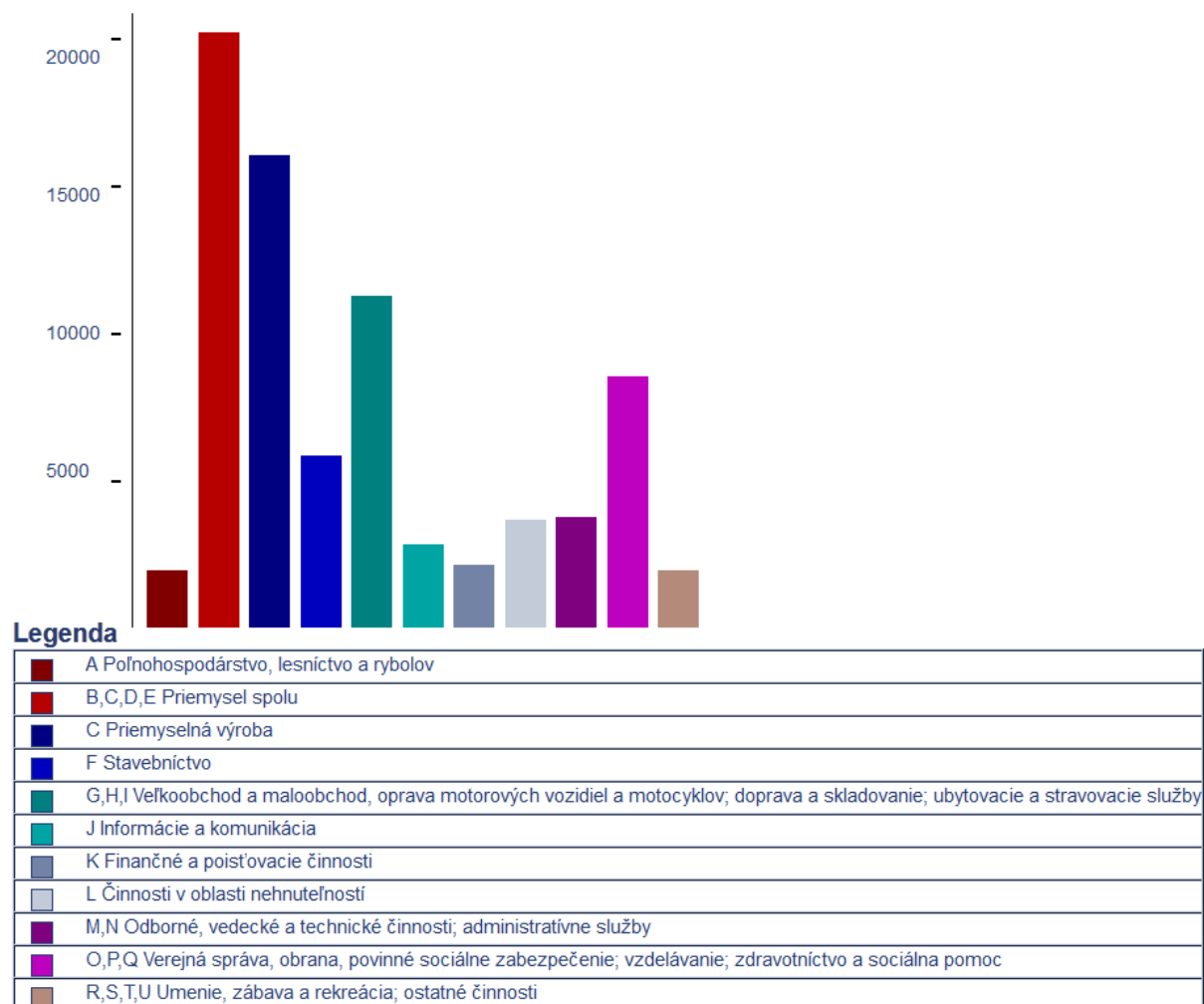
Štruktúra ekonomiky SR v roku 2011 podľa novej klasifikácie ekonomických činností NACE Rev.2

Graf 19 Celková zamestnanosť (ESNU95) podľa ekonomických činností (SK NACE Rev. 2) v osobách, indexy (osoby)

Prameň: ŠÚSR Databáza Slovstat <http://www.statistics.sk/pls/elisw/dataTab.procDlg>. Bratislava, 2012.

Graf 20 HDP podľa ekonomických činností (SK NACE Rev. 2) v mil. eur bežných cien, indexy (mil. eur b.c.)

Prameň: ŠÚSR Databáza Slovstat <http://www.statistics.sk/pls/elisw/dataTab.procDlg>. Bratislava, 2012.

4.5 Regresná analýza vplyvu štruktúrnych zmien ekonomiky SR na jej konkurencieschopnosť

Vplyv zmien v štruktúre ekonomiky SR na jej konkurencieschopnosť je vhodné analyzovať prostredníctvom regresnej analýzy časových radov charakterizovaných v predchádzajúcej časti práce. Odvetvia národného hospodárstva v členení podľa klasifikácie ekonomických činností vystupujú v analýze ako vysvetľujúce premenné vplyvajúce na vývoj hodnoty indexu konkurencieschopnosti SR kvantifikovaného ECB.

Tabuľka 5 Regresné štatistiky vplyvu zmien odvetvovej štruktúry ekonomiky na konkurencieschopnosť SR v období rokov 1997 až 2010

Dependent Variable: LOG(COMP)				
Method: Least Squares				
Sample: 1997 2010				
Included observations: 14				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LOG(P9)	0.182730	0.035700	5.118429	0.0003
LOG(P12)	0.407956	0.033996	12.00018	0.0000
R-squared	0.964043	Mean dependent var		4.950295
Adjusted R-squared	0.961046	S.D. dependent var		0.247570
S.E. of regression	0.048862	Akaike info criterion		-3.068064
Sum squared resid	0.028650	Schwarz criterion		-2.976770
Log likelihood	23.47645	Durbin-Watson stat		2.184150

Prameň: Výstup programu EViews.5, spracované 2010.

Keďže t-štatistika pre štrnásť pozorovaní a dve vysvetľujúce premenné vypočítaná pomocou funkcie $TINV(0,05;14-2-1)$ má hodnotu 2,20, možno konštatovať, že oba vysvetľujúce parametre sú štatisticky významné ($5,11 > 2,20$; a súčasne aj $12,00 > 2,20$).

Hodnota Durbin-Watsonovej štatistiky 2,18 sa nachádza v testovacom intervale $<1,55; 2,45>$, a preto možno konštatovať, že v regresnom vzťahu nie je prítomná autokorelácia, teda že náhodné zložky časových radov jednotlivých premenných nie sú navzájom závislé.

Na základe úspešných testov možno zapísať regresný vzťah v tvare:

$$\log(\text{COMP}) = 0.18 * \log(P9) + 0.41 * \log(P12) + e,$$

kde

COMP reprezentuje index konkurencieschopnosti

P9 reprezentuje vývoj HDP v odvetví Výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov

P12 reprezentuje vývoj HDP v odvetví Obchod

e predstavuje náhodnú zložku.

z ktorého vyplýva, že pri 1-percentnom náraste HDP v odvetví Výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov a ostatných premenných nezmenených dochádza v sledovanom období k 0,18-percentnému nárastu indexu konkurencieschopnosti SR. Ďalej možno konštatovať, že 1-percentný prírastok HDP v odvetví Obchod vyvoláva pri ostatných premenných nezmenených 0,4-percentný prírastok indexu konkurencieschopnosti.

Rastový vývoj v odvetví Výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov súčasne s vývojom v odvetví Obchod teda má, za predpokladu „ceteris paribus“, pozitívny vplyv na vývoj konkurencieschopnosti SR.

5 Diskusia

Rozhodujúci význam pre rast konkurencieschopnosti SR mali odvetvia Výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov a Obchod. Zásadným spôsobom ovplyvnili zapojenie slovenskej ekonomiky do globálnej konkurenčnej siete, čím zefektívniť alokáciu kapitálu a prudký nárast produktivity výrobných procesov. Malá a otvorená ekonomika SR dokázala v produkcii dopravných prostriedkov a elektrických zariadení konkurovať v celosvetovom meradle, zvyšovať svoju exportnú výkonnosť a pozitívne ovplyvňovať svoju platobnú bilanciu. Tento pozitívny vplyv rastu odvetvia Výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov a odvetvia Obchod jednoznačne identifikoval regresný model predchádzajúcej časti práce. Podľa aktuálnych údajov o vývoji v hospodárstve SR sa možno domnievať, že tieto odvetvia i napriek celosvetovej ekonomickej kríze budú i naďalej predstavovať rozhodujúci rozvojový potenciál v SR. Moderné technológie, pracovné postupy a riadenie ľudských zdrojov uplatňované v spoločnostiach proexportného zamerania budú aj v nadchádzajúcom období spôsobovať rast produktivity, zamestnanosti a úspešnosti daného odvetvia. Budú hlavným zdrojom konkurencieschopnosti ekonomiky SR a najvýznamnejšie ovplyvnia jej štrukturálne zmeny v budúcnosti v súlade s cieľmi, ktoré prijala EK 3. marca 2010. V stratégii Európa 2020, ktorá nahradila Lisabonskú stratégiu, vyzvala členské štáty, aby sa poučili zo súčasnej krízy a pri napĺňaní cieľov vzájomne spolupracovali. „Sme silnejší, ak pracujeme spoločne, a úspešné východisko z krízy preto závisí od úzkej koordinácie v oblasti hospodárskej politiky. Ak by sme tak nepostupovali, mohlo by to viesť k „stratenému desaťročiu“ relatívneho úpadku, k trvalej strate rastu a k štrukturálne vysokej nezamestnanosti,“ uvádza EK.

Stratégia Európa 2020 je postavená na troch vzájomne prepojených prioritných oblastiach, a to na inteligentnom raste, na rozvoji hospodárstva založeného na znalostiach a inováciách, na udržateľnom raste podporujúcom nízkoemisné konkurencieschopné hospodárstvo s efektívnou spotrebou zdrojov a na inkluzívnom raste podporujúcom vysokú zamestnanosť, sociálnu a územnú súdržnosť.

Podľa exekutívy by Európa do roku 2020 mala splniť päť hlavných cieľov, ktorými sú:

- miera zamestnanosti obyvateľov vo veku 20 – 64 rokov by mala dosiahnuť 75 %,
- úroveň investícií do výskumu a vývoja by mala dosiahnuť 3 % HDP EÚ,
- v oblasti klímy/energie by sa mali dosiahnuť obmedzenie emisií CO₂ o 20 % a zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov energie na 20 % a zároveň zníženie spotreby energie o 20 %,

- podiel ľudí, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, by sa mal znížiť pod 10 % a minimálne 40 % mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie, .
- o 20 miliónov ľudí menej by malo byť ohrozených chudobou.

Zároveň stanovila program pozostávajúci z hlavných iniciatív:

- „Inovácia v únii; preorientovanie politiky výskumu/vývoja a inovácií na hlavné výzvy pri súčasnom zbližovaní vedy a trhu s cieľom uvádzať vynálezy na trh v podobe výrobkov. Ako príklad sa dá uviesť skutočnosť, že patent na úrovni Spoločenstva by mohol spoločnostiam každoročne ušetriť 289 miliónov eur;
- Mládež v pohybe; zvyšovanie kvality a medzinárodnej atraktivity európskeho systému vyššieho vzdelávania prostredníctvom propagácie mobility študentov a mladých profesionálov. Konkrétne by napríklad ponuky voľných pracovných miest vo všetkých členských štátoch mali byť ľahšie dostupné v celej Európe a mali by sa náležite uznávať odborné kvalifikácie a skúsenosti;
- Digitálny program pre Európu; čerpanie udržateľných hospodárskych a sociálnych výhod, ktoré prináša jednotný digitálny trh prostredníctvom ultrarýchleho internetu. Všetci Európania by mali mať do roku 2013 prístup k vysokorýchlostnému internetu;
- Európa efektívne využívajúca zdroje; podpora prechodu smerom k nízkouhlíkovému hospodárstvu, ktoré efektívne využíva zdroje. Európa by mala dodržať svoje ciele na rok 2020, pokiaľ ide o výrobu energie, energetickú účinnosť a spotrebu. To by do roku 2020 viedlo k úsporám na dovoze ropy a zemného plynu vo výške 60 miliárd eur;
- Priemyselná politika pre „zelený“ rast; podpora priemyselnej základne EÚ, ktorej cieľom je zaistiť jej konkurencieschopnosť v období po prekonaní krízy, podpora podnikania a rozvoj nových zručností. Vytvorili by sa tým milióny nových pracovných miest;
- Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta; vytváranie podmienok na modernizáciu trhov práce s cieľom zvyšovať zamestnanosť a zaistiť udržateľnosť našich sociálnych modelov pre obdobia, keď generácia silných populačných ročníkov začne odchádzať do dôchodku;
- Európska platforma na boj proti chudobe; zabezpečovanie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti prostredníctvom pomoci chudobným a sociálne vylúčeným

skupinám a zabezpečenie, aby sa dokázali aktívne podieľať na živote spoločnosti.“

Implementácia týchto iniciatív si bude vyžadovať úzku spoluprácu na všetkých úrovniach. EK chce posilniť metódy riadenia, aby zabezpečila pokrok v napĺňaní cieľov stratégie. Zdôraznila, že Stratégia Európa 2020 a Pakt stability a rastu budú oddelenými nástrojmi, ale predkladanie správ a vyhodnocovanie oboch programov bude prebiehať súbežne. O konečnom znení stratégie rozhodli lídri na jarnom summite koncom marca.

„Deficit rastu v Európe ohrozuje našu budúcnosť. Musíme rozhodujúcim spôsobom zabojovať s našimi nedostatkami a využiť pri tom náš rozsiahly potenciál. Musíme vybudovať nový hospodársky model postavený na vedomostiach, na nízkouhlíkovom hospodárstve a na vysokej miere zamestnanosti. Tento boj si vyžaduje mobilizáciu všetkých aktérov v celej Európe,“ skonštatoval predseda EK J. M. Barroso.

"Aby bola nová Stratégia EÚ 2020 úspešná, musí sa vyvarovať najväčším nedostatkom svojej predchodkyne. Medzi ne patrí neuspokojivá implementácia reforiem, zlyhávajúca na nedostatočnom osvojení, slabých riadiacich štruktúrach a neefektívnej komunikácii," hodnotí sa vo vládnom materiáli SR, Lisabonská stratégia/EÚ2020.

Záver

Hlavným cieľom hospodárskej politiky je dosiahnuť vysoký a dlhodobý udržateľný rast ekonomiky, a tým aj rýchlejší rast životnej úrovne v SR. Táto jednoduchá formulácia však v sebe skrýva množstvo politík a nutnosť ich efektívnej koordinácie. Ide predovšetkým o fiškálnu politiku, menovú a kurzovú politiku a politiku na trhu práce, o produkty a služby na finančných trhoch. Dôležité je určenie cieľov jednotlivých politík v rôznych časových horizontoch, k čomu treba prispôbiť aj výber diferencovaných nástrojov a ich uplatňovanie.

Jednotlivé krajiny a ich ekonomiky sa líšia rôznou úrovňou konkurencieschopnosti v medzinárodnom meradle. Konkurencieschopnosť závisí a je ovplyvňovaná rôznymi faktormi. Jej úroveň možno merať niekoľkými spôsobmi. Obzvlášť pre malé a vysoko otvorené ekonomiky, akou je aj naša, je nevyhnutné konkurencieschopnosť zvyšovať a tomu podriaďovať a prispôbiť prostredie pre zvyšovanie výkonnosti a zabezpečovanie dlhodobého rozvoja. To si vyžaduje opatrenia vo všetkých oblastiach ekonomiky.

Konkurencieschopnosť okrem iného závisí vo veľkej miere od ekonomického vývoja v krajine počas uplynulého obdobia a tiež súvisí s kvalitou transformačného procesu krajín, ktoré sú na ceste k trhovej ekonomike. Dôležitým faktorom udržateľného rastu ekonomiky SR bude schopnosť efektívneho využívania štrukturálnych fondov poskytnutých EÚ.

Na začiatku transformácie zaznamenali makroekonomické ukazovatele v SR nepriaznivý vývoj. Tento vývoj bol dôsledkom transformačných opatrení, ktorých cieľom bolo obnovenie makroekonomickej rovnováhy a odstránenie štrukturálnych deformácií.

V ďalšom období, do roku 2020, bude potrebné sústrediť pozornosť na zvyšovanie konkurencieschopnosti domácich výrobkov, najmä pokiaľ ide o aplikáciu progresívnych technológií vo výrobe a budovanie infraštruktúry pre šírenie a získavanie nových technológií. Nevyhnutné bude tiež reštrukturalizovať ekonomiku z hľadiska sektorov a významné miesto bude mať podpora malého a stredného podnikania. Potreba zvyšovania pridanej hodnoty v priemysle musí byť spolu so službami motorom výkonnosti v najbližších rokoch. Predpokladaný vývoj naznačuje, že očakávaný vývoj bude diferencovaný z kvantitatívneho hľadiska tak v jednotlivých rokoch, ako aj v rôznych regiónoch. Diferencie sa síce zmiernia, ale sa úplne neodstránia. Očakáva sa rast zamestnanosti najmä na východe SR v dôsledku čerpania prostriedkov zo štrukturálnych fondov. Zmení sa hospodárska situácia tým, že sa poučíme z minulosti a naučíme sa čerpať prostriedky poskytnuté EÚ v dostatočnom objeme.

Vychádzajúc z výsledkov regresnej analýzy je opodstatnený predpoklad, že pozitívny vývoj v odvetví Výroba strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov a v odvetví Obchod od roku 1997 až po súčasnosť bude aj v nastávajúcom období pozitívne ovplyvňovať konkurencieschopnosť ekonomiky SR.

Zoznam použitej literatúry

- [1] ALEXY, J. 2011. *Nové dimenzie trhu práce*. In Trh práce v Slovenskej republike po jej vstupe do Európskej menovej únie : zborník príspevkov z vedeckej konferencie : 8. decembra 2011 Bratislava [elektronický zdroj]. - Bratislava : Ekonomický ústav SAV : Katedra sociálneho rozvoja a práce NHF EU, 2011. ISBN 978-80-7144-188-5, s. 7-11.
- [2] BALÁŽ, P. a kol. 1996. *Zvyšovanie konkurenčnej výkonnosti-predpoklad úspešnej rozvojevej stratégie ekonomiky SR*, Bratislava, Sprint, 1996
- [3] BALÁŽ, P. 1998. *Konkurenčná výkonnosť a jej úloha pri rozvoji slovenskej ekonomiky*, International Business cooperation, 12, č.1998
- [4] BLEHA, B. – VAŇO, B. 2008. *Očakávaný demografický vývoj – príčiny, dôsledky, opatrenia*. Forum Statisticum Slovacum 1/2008,s. 24-30
- [5] ČERNÁ, J. – STANĚK, P. 2006. *Slovensko a 21. Storočie. – výzva a šanca*. Bratislava, 2006. s. 231 ISBN 80-218-0194-8
- [6] FIFEKOVÁ, E. 2010. *Makroekonomické súvislosti štrukturálnych zmien*. In Znalostná ekonomika a jej odraz v ekonomickej teórii a hospodárskej praxi : zborník príspevkov : medzinárodná vedecká konferencia : Bratislava, 5. novembra 2010 [elektronický zdroj]. - Bratislava : [Katedra ekonomickej teórie NHF EU], 2010. ISBN 978-80-225-3076-7, s. [1-6]. VEGA č. 2/0059/10.
- [7] GABRIELOVÁ, H. 1996. *Vývojové tendencie v štruktúre slovenskej ekonomiky*, Ekonomický časopis, 44, 1996, č.10
- [8] GABRIELOVÁ, H. 1997. *Štrukturálne aspekty vonkajšej ekonomickej rovnováhy*, Ekonomický časopis, 45, 1997
- [9] GONDA, V. 2006 *Metodika vedeckej práce pre doktorandov* (Doktorandské štúdium a dizertačná práca). Bratislava, 2006. ISBN 80-225-2250-3
- [10] GONDA, V. 2012 *Determinanty ekonomického rastu a konkurencieschopnosti: výzvy a príležitosti*. In Ekonomický časopis : časopis pre ekonomickú teóriu, hospodársku politiku, spoločensko-ekonomické prognózovanie = journal for economic theory, economic policy, social and economic forecasting. - Bratislava : Ekonomický ústav SAV : Prognostický ústav SAV, 2012. ISSN 0013-3035, 2012, roč. 60, č. 1, s. 98-103. Recenzia na: Determinanty ekonomického rastu a konkurencieschopnosti : výzvy a príležitosti / Menbere Workie Tiruneh a kolektív. 1. vyd. - Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2011. - ISBN 978-80-7144-187-8. VEGA 298-MS 1/0174/11.

- [11] GREENWOOD, J., HERCOVITZ, Z., KRUSELL, P. 1997. *Long Run Implications of Investment-Specific Technological Change*. American Economic Review roč. 87 č.3, 1997 HANDY, CH.: *Rethinking the Future*. London, 1997, ISBN 80-85943-80-8
- [12] HALUŠKA, J. a kol. 2008. *Krátkodobá predikcia vývoja slovenskej ekonomiky v 1. polroku 2008*. Prognóza INFOSTAT-u., 2008.
- [13] HALUŠKA, J. – OLEXA, M. 2007. *Analýzy vývoja slovenskej ekonomiky a prognóza jej vývoja do roku 2017*. Forum Statisticum Slovaca 1/2007, s. 139-148.
- [14] HARRIS, R.G. 1999. *Determinants of Canadian Productivity Growth: Issues and Prospects*. CSLS – Industry Canada Conference on Canada in the 21st Century: a Time for Vision, Ottawa, 1999.
- [15] CHAJDIAK, J. 2007. *Východiská pri špecifikácii migrácii*. Forum Statisticum Slovaca 3/2007, s. 119-123
- [16] KÁRASZ, P. 2003. *Prvý hospodársky cyklus v postkomunistickej ekonomike Slovenska*, Ekonomický časopis, 51, 2003, č.7
- [17] KLAS, A. 1998. *Vývoj faktorov konkurenčnej schopnosti vo svetovej ekonomike a v Slovenskej republike*, Ekonomický časopis, 46, 1998, č.2
- [18] KLAS, A. 2002. *Informatizácia ako faktor rozvoja ekonomiky a spoločnosti SR*. Bratislava, 2002.
- [19] KOL. AUTOROV 2006. *Dlhodobá vízia rozvoja slovenskej spoločnosti, v rámci projektu schváleného Vládou SR, Uznesením č. 906 z 25. 10. 2006*. Bratislava : VEDA, SAV, ISBN 978-80-224-1050-2
- [20] KVETAN, V. – MLÝNEK, M. – RADVANSKÝ, M. – PÁLENÍK, V. 2007. *Hlavné trendy vo vývoji ekonomiky SR*. Forum Statisticum Slovaca 1/2007, s. 91-99
- [21] KVETAN V. – MLÝNEK M. – RADVANSKÝ M. 2006. *Model HERMIN*, Ekonomický časopis roč 54 10/2006, s. 994 - 1008
- [22] LISÝ, J. 2006. *Teoretické a praktické problémy ekonomického rastu a cyklického vývoja ekonomiky SR po vstupe do Európskej únie: medzinárodná vedecká konferencia*, Bratislava, 3.-4.11. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2006. 580 s.
- [23] LISÝ, J. 2005. *MAKROEKONÓMIA 1 – Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*, 2. vydanie. Bratislava: IURA EDITION s. r. o., 2005. – 132 s.
- [24] LISÝ, J. a kol. 2007. *Ekonomika v novej ekonomike – druhé prepracované a doplnené vydanie*. Bratislava: IURA EDITION s. r. o., 2007. – 634 s.
- [25] LUPTÁČIK, M. - LÁBAJ, M. 2012. *Comparison of the structures and interdependencies in the Slovak economy in 2000 and 2005*. In *Neuere*

- Anwendungsfelder der Input-Output-Analyse : Beiträge zum Halleschen Input-Output-Workshop 2010, 18.-19. März 2010, [Halle]. - Halle : Institut für Wirtschaftsforschung, 2012. ISBN 978-3-941501-11-9, 2012, sonderheft, nr.1, s. 59-74.
- [26] LUKÁČIK, J. 2011. *Priemyselná politika SR v čase globálnej hospodárskej krízy*. In Ekonomická teória a ekonomická realita : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie : 11. november 2011 Bratislava [elektronický zdroj]. - Bratislava : [Vydavateľstvo EKONÓM], 2011. ISBN 978-80-225-3286-0, s. 255-261. VEGA 1/0561/09.
- [27] MARČIŠIN, A.; BEBLAVÝ, M. 2000. *Hospodárska politika na Slovensku 1990-1999*. Ineko, 2000
- [28] MARČIŠIN, A.; LUBYOVÁ, M. 2002. *EÚ-monitoring*, Bratislava, SFPA, 2002
- [29] MARTINCOVÁ, M. 2012. Nezamestnanosť v kontexte Veľkej hospodárskej krízy a globálnej hospodárskej krízy v súčasnosti. In Nová ekonomika : vedecký časopis Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. - Bratislava : Národohospodárska fakulta EU, 2012. ISSN 1336-1732, Marec 2012, roč. 5, č. 1, s. 66-78. VEGA 1/0379/12.
- [30] MELIŠEK, F. 2008. *Faktory ekonomického rastu*. In Ekonomické rozhľady : vedecký časopis Ekonomickej univerzity v Bratislave. - Bratislava : *Ekonomická univerzita v Bratislave*, 2008. ISSN 0323-262X, 2008, roč. 37, č. 1, s. 35-48.
- [31] MELIŠEK, F. - VINCÚR, P. - PEŠKOVÁ, A. 2008. *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*. Bratislava : Sprint dva, 2008. 247 s. ISBN 978-80-969927-7-5.
- [32] MORVAY, K. a kol. 2005. *Transformácia ekonomiky: skúsenosti Slovenska*. Bratislava 2005.
- [33] MORVAY, K. 2008. *Výhľad makroekonomického vývoja v roku 2008*. Into Balance 1/2008. Bratislava: 2008.
- [34] MUCHOVÁ, E. 2004. *Transformation of the Slovak economy and its accession to the EU*. In Transformacja Integracja Globalizacja : w poszukiwaniu modelu rozwoju gospodarczego Polski. - Kraków-Tarnów 2004 ; Konferencja naukowa w Krakowie 15-16 maja 2003 : Akademia ekonomiczna w Krakowie : Małopolska wyższa szkoła ekonomiczna w Tarnowie. ISBN 83-917312-7-8, s. 645-655.
- [35] NEMCOVÁ, E. 2011. *Priemyselná politika EÚ - staré nástroje v novom šate?*. In Formovanie hospodárskej politiky pre dlhodobý ekonomický rast : rast a stabilita : vedecký monografický zborník : vedecké state k výskumnému projektu VEGA

- 1/0421/11 [elektronický zdroj]. - Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. ISBN 978-80-225-3335-5, s. 1-6. VEGA 2/0058/10.
- [36] OKÁLI, I. a kol. 1999. *Zhodnotenie doterajších výsledkov transformačného procesu v slovenskej ekonomike, náčrt jeho otvorených problémov a ďalšieho postupu z hľadiska úloh hospodárskej politiky*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV
- [37] OKÁLI, I. 2001. *Hospodársky vývoj SR v roku 2000*, SAV, Bratislava, 2001
- [38] OUTRATA, R. 1994. *Dynamika rastu a štruktúrne zmeny ekonomiky Slovenska v procese približovania k EÚ*, Ekonomický časopis, 42, 1994, č.12
- [39] OUTRATA, R. 1998. *Medzinárodná konkurencieschopnosť slovenského priemyslu a proces približovania k EÚ*, Ekonomický časopis, 46, 1998, č.2
- [40] PÁLENÍK, V. – MLÝNEK, M. 2007. *Miera zamestnanosti ako štruktúrny ukazovateľ lisabonskej stratégie*. Forum Statisticum Slovacum 1/2007, s. 100-114
- [41] PŘÍVAROVÁ, M. et al. 2010. *Teória regulovania, jej miesto v systéme makroekonomických teórií a možnosti aplikácie jej teoretických postupov na problémy slovenskej ekonomiky : záverečná správa za celú dobu riešenia projektu VEGA č. 1/0444/08 (VEGA 217)*. Bratislava, 2010. [80] s. VEGA 1/0444/08.
- [42] PORTER, M. E. 2005. *What is Competitiveness?*. Notes on Globalization and Strategy, Year 1/No 1, január - apríl 2005.
- [43] PORTER, M. E. 2005. *On Competition*. Harvard Business Press, 1998, 485 s., ISBN 0-87-584795-1
- [44] RADVANSKÝ M., PÁLENÍK V. 2008. *Modelovanie vplyvu NSRR 2007 až 2013 na ekonomiku SR - možné alternatívy*, National and regional economics VII, Košice, 2008 ISBN 978-80-553-0084-9, s. 727-734
- [45] RADVANSKÝ M. 2011. *Makroekonomická prognóza na roky 2011-2015*. Bratislava, 2011 IN: Pohľady na ekonomiku Slovenska. Slovenská demografická spoločnosť. ISBN 978-80-88946-56-4
- [46] RIEVAJOVÁ, E. a kolektív 2009. *Trh práce a politika zamestnanosti*. Bratislava, 2009. ISBN 978-80-225-2878-8
- [47] SIVÁK, R. et al. 2012. *An analysis of firm credit across the world*. In Global conference on business and finance : proceedings : Honolulu, Hawaii, US : January 3 - 6, 2012 [elektronický zdroj]. - Hilo : Institute for Business and Finance Research, 2012. ISSN 1931-0285, s. 24-38. ITMS 26240120032.

- [48] STANĚK, P. - SIVÁK, R. 2011 *Crisis - Central Europe and reform of the state*. In Dilemmas of contemporary enterprises in the restructuring process. Diversification - integration - development : 16th International conference, Krynica-Zdrój, October 19-22, 2011. - Krakow : Uniwersytet ekonomiczny w Krakowie, 2011, s. 1-10. ITMS 26240120032. Dostupné na internete: <http://www.konf.ae.krakow.pl/eng/index.php?PHPSESSID=aee8541104b5a1cceba640cbd5f05568>
- [49] STANEK, V. 2011. *Sociálny štát v globálnej hospodárskej recesii*. In Výhodiská a výzvy pre sociálnu politiku v nastávajúcom desaťročí : elektronický zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie : Bratislava 9. jún 2011 [elektronický zdroj]. - Bratislava : [Katedra sociálneho rozvoja a práce NHF EU], 2011. ISBN 978-80-225-3208-2, s.[1-4].
- [50] STIGLITZ, J., OCAMPO, J.A., SPIEGEL, S., FFRENCH-DAVIS, R., NAYYAR, D. 2006. *Stability with Growth. Macroeconomics, Liberalization and Development*. New York: Oxford University Press, 2006. ISBN: 0-19-928813-5
- [51] ŠIKULA, M. a kol. 2003. *Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie do Európskej únie*. Zhrnutie Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2003
- [52] ŠIKULA, M. 2006. *Konkurencieschopnosť slovenskej a českej ekonomiky – stav a perspektívy*. Bratislava, 2006. ISBN 80-7144-148-1
- [53] TOKÁROVÁ, M. 2011. *Politika hospodárskej súťaže v Európskej únii, jej význam a hlavné piliere v súčasnom období*. In Ekonomická teória a ekonomická realita : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie : 11. november 2011 Bratislava [elektronický zdroj]. - Bratislava : [Vydavateľstvo EKONÓM], 2011. ISBN 978-80-225-3286-0, s. [564-571]. VEGA 1/0414/09.
- [54] TOKÁROVÁ, M. 2010. *Vplyv teoretických koncepcií na formovanie súťažnej politiky*. In Nová ekonomika : vedecký časopis Národohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Bratislave. - Bratislava : EKONÓM, 2010. ISSN 1336-1732, Jún 2010, roč. 3, č. 2, s. 52-64. VEGA 1/0605/08.
- [55] VINCÚR, P. a kol. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky – 3. vydanie*. Bratislava, SPRINT, 2007. ISBN 978-80-89085-80-4, 432 s.
- [56] VINCÚR, P., FIFEKOVÁ, E. 2004. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava, SPRINT, 2004. ISBN 80-89085-30-X
- [57] VINCÚR, P., FIFEKOVÁ, E. 2010. *Stratégia sociálno-ekonomického rozvoja*. Bratislava, Sprint dva, 2010. ISBN 978-80-89393-19-0

Ďalšie zdroje:

1. Makroekonomické ukazovatele štvrťročných národných účtov a pridaná hodnota za 1.-3. štvrťrok 2003, Štatistický úrad SR, Bratislava, 2003
2. Materiál MF SR: Konvergenčný program Slovenska pre roky 2004-2010, 2004
3. Materiál MH SR: Rozpracovanie zámerov strategického rozvoja priemyslu do roku 2013 ako podklad pre programové dokumenty rozvoja regiónov na úrovni NUTS II.
4. Materiál MH SR: Zámery strategického rozvoja priemyslu SR do roku 2010.
5. Národné účty 2000-2001, Štatistický úrad SR, Bratislava, 2002
6. Štatistická ročenka, Štatistický úrad SR, Bratislava, 2003
7. Rast, konkurencieschopnosť a zamestnanosť Výzvy a výhľady pre 21. storočie – Biela kniha. Brusel, 1993.

Použité www stránky:

JSTOR: An Interview with Michael Porter

<http://www.jstor.org/pss/4165839?searchUrl=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dporter%26acc%3Doff%26wc%3Don&Search=yes>, Dostupné na internete dňa 25. 5. 2010

Portál Európskej únie: www.euractiv.sk

Portál Európskej únie: www.europa.sk

Stránka Ministerstva financií: www.finance.gov.sk

Stránka Ministerstva hospodárstva: www.economy.gov.sk

Stránka Národnej banky Slovenska: www.nbs.sk

Stránka Európskej Centrálnnej Banky: www.ecb.int

Stránka únie miest a obcí: www.unia-miest.sk

Príloha 1

Tabuľka 6 **HDP podľa ekonomických činností (OKEČ)** v mil. eur stálych cien, indexy[illegible]

mil. eur s.c.00	513,64	522,33	574,63	444,29	492,93	462,97	463,25	475,75	460,61	476,81	417,99	447,06	409,59	413,61
I Doprava, skladovanie														
mil. eur s.c.00	3 283,40	3 033,42	3 264,47	2 811,73	2 999,02	2 816,64	2 757,12	2 543,28	2 521,25	2 179,95	2 669,19	2 905,26	2 734,18	3 360,77
J Finanč.sprostredk.														
mil. eur s.c.00	1 072,66	886,12	726,48	668,07	648,43	943,88	867,66	892,92	1 003,38	969,43	890,62	841,33	963,67	899,52
K Nehnut.,prenáj,obch.čin.														
mil. eur s.c.00	3 813,74	3 904,53	4 155,43	4 088,02	4 105,72	4 192,56	3 874,28	3 765,32	3 760,25	4 400,61	4 971,16	5 327,21	5 624,01	6 409,04
Ostatné														
mil. eur s.c.00	4 252,62	4 072,93	4 448,10	4 733,44	5 043,22	4 945,72	5 017,29	4 663,01	5 013,12	5 184,24	5 678,29	5 530,30	6 055,07	6 577,96
Čisté dane z produktov														
mil. eur s.c.00	2 702,44	3 181,92	3 105,15	3 376,78	3 086,30	3 341,57	3 811,17	4 213,42	4 771,64	4 559,54	4 977,31	4 956,00	4 615,73	4 583,63

Poznámky:

metóda ESNÚ 95, podľa štvrtročných národných účtov

Prameň: Databáza Slovstat ŠÚ SR

Príloha 2

Tabuľka 7 Zamestnanci (ESNÚ95) podľa ekonomických činností (OKEČ) v osobách, indexy

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hospodárstvo SR úhrnom	1 968 591	2 010 790	1 991 030	1 968 805	1 900 135	1 856 330	1 858 161	1 854 156	1 852 105	1 803 216	1 818 740	1 856 518	1 890 535	1 933 007	1 848 236	1 821 897
A Pôdohospodárstvo	182 467	167 015	157 654	143 729	123 991	110 361	105 132	96 556	86 042	81 154	78 649	70 059	64 543	62 822	53 687	49 899
B Rybolov, chov rýb	154	124	109	122	119	117	108	111	105	109	90	107	120	64	40	48
C Ťažba nerastných surovín	20 186	20 519	20 035	19 076	16 816	14 950	13 317	11 944	10 670	9 654	9 094	8 605	8 836	8 680	7 764	7 357
D Priemyselná výroba	547 378	560 973	562 093	531 994	504 925	485 749	487 288	478 175	486 601	472 382	468 945	477 098	483 697	498 718	447 193	428 550
E Výroba a rozvod elektriny, plynu a vody	40 542	40 634	41 890	42 999	43 820	42 293	41 948	43 318	41 149	39 367	38 119	38 089	35 372	32 860	31 728	31 187
F Stavebníctvo	132 753	142 228	139 616	134 580	119 928	108 349	104 081	107 232	114 144	107 033	113 752	118 432	119 686	124 319	122 438	117 238
G Obchod	181 553	223 473	218 268	223 145	224 301	223 446	237 996	262 467	274 101	266 513	282 350	299 535	314 088	323 714	319 792	311 129
H Hotely, reštaurácie	43 698	50 729	48 584	45 856	44 497	39 477	43 481	46 678	46 978	44 313	43 519	46 480	50 704	52 594	47 953	47 884
I Doprava, pošta, telekom.	150 956	150 984	149 464	156 741	153 557	150 764	145 713	140 385	138 858	128 460	125 838	129 029	127 731	134 128	137 803	133 897
J Finanč.sprostredk.	29 006	31 545	34 912	36 950	38 606	37 865	37 103	35 445	34 267	33 342	33 728	34 335	34 011	36 225	34 452	33 127
K Nehnut.,prenáj,obch.čin.	102 616	113 791	108 088	118 063	114 493	118 968	122 336	120 522	121 818	126 829	142 306	151 208	166 542	171 641	159 966	174 429
L Verej.správa,obrana	135 391	140 039	139 613	137 803	135 827	129 139	127 687	129 376	131 138	133 231	140 394	147 687	146 951	147 855	149 418	149 684
M Školstvo	195 901	174 942	174 917	177 274	179 359	176 881	173 932	172 607	172 928	171 528	163 842	160 470	159 100	160 540	159 529	160 281
N Zdravot., sociál.pomoc	126 432	122 726	123 457	126 168	129 956	131 833	132 951	132 804	130 815	122 452	113 177	111 400	118 412	119 369	120 354	120 176
O Ost.spoločenské, soc. a osobné služby	79 557	71 068	72 330	74 305	69 935	86 133	85 088	76 536	62 491	66 849	64 937	63 984	60 742	59 478	56 119	57 011
P Činnosti domácnosti	1	0	0	0	5	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Prameň: Databáza Slovstat ŠÚ SR